

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Skivebogen

Historisk Aarbog for Skive og Omegn

37. Bind - 1945

SKIVEBOGEN 1945

SKIVEBOGEN

HISTORISK AARBOG FOR SKIVE
OG OMEGN

37. BIND — 1945

SKIVE
I KOMMISSION HOS JUNGS EFTF.
1945

Udgivet af:

Historisk Samfund for Skive og Omegn.

Redaktionsudvalg:

Dr. phil. *Gudmund Schütte*, Eskjær, Redaktør.

Lærer *Niels P. Bjerregaard*, Skive, Formand.

Otto L. Sørensen, Kasserer.

Skive Folkeblads Bogtrykkeri

1945

Spændvidde og Sammenspil.

Af Lærer Niels P. Bjerregaard.

Alle her paa Egnen kender sikkert den gamle Talemaade: „Nær æ Fjandbo kommer i hans Træsko og mæ hans swot Kraw og sætter Peng' i æ Bank, kommer æ Sallingbo i hans fin' Skow og mæ hans hvid' Kraw og taar dem ud ijæn“.

Det er et af de Skæmtesprog, som vi fra de forskellige Egne af Landet kender saa mange af, og som gerne bruges til paa jysk, lunefuld Maade at drille Folk fra Naboeagne, naar man i et godt Lag ikke har andet at tage sig til end ærte hinanden.

Det er ikke alene Egnene imellem; men det har vist sig, at der ogsaa inden for de enkelte Egne findes saadanne Skæmtesprog mellem Nabobyer, ja, i flere Byer endogsaaa mellem Nabogaarde eller Nabohuse. Men disse Skæmtesprog er ikke alene Udslag af jysk Lune; de er nemlig ogsaa Udslag af eller dækker over en vis Viden om Naboen. De fremhæver som Regel paa en skæmtende, men dog slaaende Maade den eller de enkeltes fremherskende Karaktertræk i By eller Egn og kan endogsaa gaa over til paa lun Maade at fremhæve Karaktertræk hos andre Landes Befolkning, hvad vi har et ypperligt Eksempel paa i Chr. Richardts Sang: „En Skaal for de blinkende Søernes Baand“ o. s. v. Denne Sang blev digtet i Studenterskandinavismens

Dage, da man fra Studenternes Side lavede Propaganda for at samle Norden til Forstaaelse af, at Danmarks, Norges og Sveriges Befolkninger var Brødrefolk, og at de som Brødre maatte staa sammen og dele ondt og godt med hinanden. Men saadanne Talemaader gaar

Ung Fjandbo.

som Regel heller ikke ud over de Grænser, der sætter Skel mellem Egne og Lande med et vist folkeligt Sømmenspil.

Kan man nu faa andet og mere ud af disse Talemaader end det lunefuldt drillende? Dertil maa svares et ubetinget Ja. De fremhæver Træk, dels hos den enkelte, dels hos Egenes og Landes Befolkninger, der faar Værdi for Helheden, fremhæver, hvad der giver Spændvidde, og hvad der giver Sømmenspil. Den før nævnte Talemaade om Fjandboer og

Sallingboer fremhæver Jævnhed, Arbejdsomhed og Spar-sommelighed hos Fjandboen. Han ved, at Tiden er kostbar, derfor udnytter han den. Hans Jord er mager, derfor nytter det ikke hverken at ligge paa den lade Side eller stille for store Fordringer til Livet. Træsko er billigere end Gedeskindssko; den sorte Krave, som hans Kone selv syr, er billigere end den hvide, som maa betales dyrt i Byernes Manufakturhandlerbutikker. Fjandboen er ogsaa indstillet paa, at der kan komme Uaar. Tørke kan forringe Høsten. Blæsten kan ødelægge Udsæden, naar den om Foraaret — efter at Sæden er

kommet i Jorden, men inden den er spiret frem — med Vælde pisker løs paa Fjendsherreds sandmuldede, lette Jorder og indhyller hele Egnen i en Dis, der er dannet af det ophvirvlede Sand. Den kloge Fjandbo vil derfor helst have en lille Nødskilling i Banken for at staa imod, naar onde Tider bryder ind over Herredet. Naar denne afværgende Indstilling over for en usikker Fremtid er gaaet en Fjandbo rigtig i Blodet, bliver han som oftest en velhavende Mand.

Om Sallingboen siger Talemaaden, at han gaar i Sko og med hvid Krave, stikler altsaa til, at han er pyntesyg; men den tilføjer ogsaa, at han i Banken laaner de Penge, som Fjandboen sætter ind. Kan

denne Sorgløshed over for Fremtiden, som Talemaaden tillægger Sallingboen, forklares ud fra den Jord, som han bor paa? Dertil maa der svares ja.

Salling har god Jord, der ved rigtig Behandling giver mange Fold. Jorden er lermuldet og altsaa af en saadan Beskaffenhed, at Foraarsstormene ikke faar den til at flyve bort, selv om de danser en nok saa voldsom Reel hen over Markerne, og Tørke kan naturligvis mindske Høsten, men ikke ødelægge den. Der vokser altid saa meget, at man kan faa Føden. Men de til daglig tryggere Kaar, Bevistheden om, at selv om det gaar galt, gaar det dog aldrig saa galt, at man ikke kan faa Føden, foraarsager, at Sallingboen er mindre paaholdende. „Pengene er runde, for at de skal rulle“,

Fjandbopige.

En Sallingbo.

er et sallingsk Mundheld; men skal han give Penge ud, maa han til Byen, og der bliver han en hyppig og kærkommen Gæst. Han bliver godt kendt med Byboerne og ønsker at ligne dem i Optræden og Paaklædning; men han efteraber aldrig deres Sprog; thi han er af Sind *ætkær* og stedsbundet. Han er først Sallingbo og siden Dansker. Men hele hans Færd bliver bekostelig. Skoene og de hvide Kraver skal betales, og det er ikke let for Sallingboen at indskrænke sit Forbrug, og kommer der saa magre Aar, maa han i Banken for at laane de Penge, som den sparsommelige Fjandbo

har sat ind. Er man Sallingbo, er man selvbevist. Man er skabt af bedre Stof end de andre, derfor skal der ogsaa „trej Morsingboer og en rephålt Føl og en Byghalms Brønge te å udgyer en Sallingbo“.

Men baade Fjandboen med sin sparsommelige Indstilling og Sallingboen med sin lidt flotte Indstilling er Enere, som Samfundet har Brug for til sin Helhed. Hvis Sallingboen ikke laante Fjandboens Penge, kunde det ikke nytte den sidste at spare; thi kunde Banken ikke laane Pengene ud, kunde den ingen Renter give — et Forhold, som vi nu kender alt for godt — og hvad kunde det saa nytte at spare. Fjandboens og Sallingboens Spændvidde i Opførsel og Væremaade fører altsaa til et Sømmenspil, der er gavnligt for Helheden.

Som det gaar i Dagliglivets Arbejde og Kamp for Tilværelsen, gaar det ogsaa, naar man betragter enkelte Egnes aandelige Indsats, som især bliver kendbar ved enkelte Personers fremragende Indflydelse. Det vil med andre Ord sige, at den enkelte Egns Aandsliv dels staar i Spændvidde til andre Egnes og dels danner Sømmenspil dermed.

Naar man skal pege paa et Par Enere fra Fjends Herred, hvorom man kan sige, at de har gjort en aandelig Indsats, der er ud over det almindelige, er det naturligt at henlede Opmærksomheden paa *Jeppe Aakjær* og *Marie Bregendahl*, som har levet for saa kort Tid siden, at vi alle kender dem, men som er døde for saa lang Tid siden, at vi uden Lidenskab kan betragte deres Virke.

Aakjær er født i Fly Sogn i det sydvestlige Fjendsherred i den lille By Aakjær, hvorfra han har taget sit Navn; thi som Kirkebogen udviser, er han døbt Jeppe Jensen, og hans første skriftlige Frembringelser, nogle Optegnelser fra hans Hjemstavn, er da ogsaa fremkommet under hans Døbenavn. Det var et Opraab fra

alt uændret. Hans Barndomsegn *maa* naturligvis være uændret. Den har Tidens Tand ikke gnavet paa. Men han skuffes. Den gamle Gaard er sunket i Grus. Hans Moder kommer ikke ud af Bryggersdøren og rækker Faderen en Taar Urt af Øsen; alt er helt anderledes, end det var, dengang han var Dreng. Men han resignerer. Det er Livets Lov, at alt det gamle skal falde. Derfor ynkes han over den lille Dreng, der ubekymret og krævende ligesom tager det hele i Besiddelse; thi han ved, at ogsaa han vil en Dag være gammel, ogsaa han vil en Dag staa foran en ændret Fødeegn med Taarer i Øjnene, og Digteren vender sig til ham og udbryder: „Naar du bliver gammel:

Saa staar du vel, som vi andre staar
og tryller Ranker om sunkne Stene
og stirrer ud mod en falden Gaard,
mens Solen synker bag Stene“.

Det, som Aakjær har tegnet i dette Vers, er det altid nye og evigt gamle. Det er det, der gentager sig for enhver, der efter Aars Forløb atter gæster sin Hjemstavn. Det er det, der skaber de hvileløse Emigranter, der ovre in the far west længes mod Danmark, higer mod Hjemstavnen og Fødehjemmet, og naar Længslen er blevet saa stærk, at den har drevet dem hjem, saa staar de pludselig som Aakjær, staar over for noget, der slet ikke svarer til det Billede, som de bar i Sindet. De prøver at trylle det gamle frem i Billeder i deres Indre; men saa snart de bevist retter Øjet paa det Sted, de havde ventet at finde, som da de drog bort, saa kommer Taarerne frem i Øjnene, og de vender sig bort igen, tager atter over „Dammen“, som Emigranterne kalder Atlanterhavet, for atter at længes tilbage. Saadan kan de rejse frem og tilbage flere Gange. Ude længes de mod Fødeegnen. Hjemme drages de ud mod det storslaede, som de har set paa deres Rejser. Det er

vel nok denne stundesløse, hvileløse Indstilling, der har skabt Rebild Bakker. Et Sted maatte Emigranterne have, hvor Tiden ligesom var skruet i Staa, hvor man kunde finde alt uændret.

Som før sagt, var det den uberørte, den af Mennesker uomrodede Jord, der fængslede Aakjær mest. Det var de brede Enge ned mod Karup Aa, og det var selve Aaen, den, som han vier et af sine bedste Digte. I „Karup Aa“ har vi en Del af Fjends Herreds Natur, og der har vi Fjandboens Alvor, Lune og Arbejdsomhed, altsaa en god Del af baade Landet og Folket; men vi har ogsaa Aakjær som Fjandbo. Han er en Del af den Egn, han tryller frem for vore Øjne. Han siger aabent og ligetil i Digtets sidste Vers:

Du klare Strøm med de svale Bølger,
der duger Heden saa bredt et Bord,
mit Blik ærbødigt din Krumning følger,
til hvor du dykker i dyben Fjord.
Til dine Bredder min Slægt var bundet,
ved dine Bølger jeg Liv har fundet,
du er som Traad i mit Livsvæv tvundet,
du tungt henskridende Karup Aa.

Her siger Digteren rent ud, at han skylder Aaen Tak for en Del af sit Livsværk; den og han hører sammen. En anden Del af Fjends Herred, som staar hans Hjærte nær, er Heden. Man har Vidsyn og Fred, naar man vandrer i den brune Lyng; men den materialistiske Verden kaster graadige Blikke efter Heden, og Digteren lader derfor Lyngen klage sin Nød:

Her har jeg staaet i tusinde Aar,
sust for de Slægter, der svinder og kommer,
nikket Goddag til den brydende Vaar,
viftet Farvel til den hastende Sommer.

Med sit tusindaarige Fodfæste skulde den have Odelsret til sin Grobund; men den frygter, selv om den

mener, at den har gjort nogen Nytte i Naturens samlede Husholdning, og den forstaar ikke Menneskenes umaadelige Hunger efter Jord, og Digtet ender med en Paastand og en Bøn:

Sært som min Hede er Menneskets Krav;
Brød skaber ikke hans Lykke alene;
 mæt ham med Velstand; før nogen ved af,
 skjælver hans Hjerte i Suk efter — Stene.

Und mig da Fred paa min Fædregrund!
 Lad mig i *Sandet* dog Rødderne sprede!
Brød skal du hente fra *Muldmarkens* Bund,
Vidsyn og *Fred* paa min drømmende Hede.

Men Digteren nøjes ikke med at lade Lyngen pukke paa sin Odelsret til Hedens Jord. Han henvender sig direkte til dem, der stykker Heden ud:

Men I, som skrider nu med Maalesnor
 henover Jyllands fattig-brune Hede,
 som leder Slavekobler i jert Spor
 og skræmmer Hjejlen bort fra Æg og Rede,
 I kan vel taale denne ene Stemme,
 der synger om en Fryd, jeg ej kan glemme.

Han bekender aabent, at det svider ham i Hjætte-rødderne, naar man udsletter Heden, en Del af Fjends Herred, der ligesom Karup Aa med dens Enge er vævet ind i hele Digterens Tilværelse, og han finder lidt Trøst — maaske en svag Trøst — i den Kendsgerning, at han har naaet at besyngte Heden, og hans Digt kan man ikke udslette som Lyngen, naar man brænder den:

Far varsomt, I, som skalter med en Jord,
 I ej har traadt med Barnets myge Fødder;
 den ved kun slet, hvor Lyngens Lykke bor,
 der ej har leget ved dens brune Rødder.
 Men brænder I end Gyvlens sidste Ranke,
 I brænder ej mit Digt og Digtets Tanke.

Naturligvis interesserer Fjandboerne ogsaa Aakjær. Han har viet dem mange Digte baade paa Rigsmaal

og Fjends Herreds Folkemaal. Han priser den arbejdsomme, der ikke spilder Tiden, selv om han ved, at hans Arbejde hverken skaffer ham gode Kaar eller Ære (Jens Vejmand). Han priser — i sin Moders Lignelse — den nøjsomme Fjandbokvinde, der altid har Tanke for den Dag, der kommer efter, ja, som selv med Dødkimen i Hjærtet gaar rundt og ordner alt „til en hederlig Død“. For Digteren er der ingen Tvivl om, at disse stedsbundne Typer, i hvis Aarer Fjandboernes Blod ruller, og i hvis Sind Fjandboernes bedste Egenskaber er dybt forankrede, er lige saa nødvendige for Forstaaelsen af den danske Folkekaracters Helhed, som Syldsten er nødvendige for at bygge et Hus.

Aakjær er Fjandbo. Det lyser én i Møde fra saa at sige hver Side i hans lyriske Digtning. Men han er ikke alene Fjandbo. Han er Jyde. Han elsker Jyllands brede Sletter, Blæsten, der farer hen over det træfattige Land, og den jyske Befolkning, der i sejt Kamp med mager Jord og en barsk Natur, søger at skaffe sig taalelige Levevilkaar. Denne Forstaaelse af Jydernes umilde Kaar peger direkte tilbage til Aakjærs store Forgænger i jysk Digtning, nemlig *St. St. Blicher*. Men mellem de to Digteres Levetid er der op mod hundrede Aar. Det sætter Spor i deres Digtning. Naar *St. St. Blicher* i „Jyden han æ stærk og sejt“ foreviger Jyden, tager hans Efterfølger Landet og Naturen med, ja, han intonerer endogsaa med en Beskrivelse af Landet:

Der dukker af Disen min Fædrenejord
med Aaser og Agre og Eng;

— — —

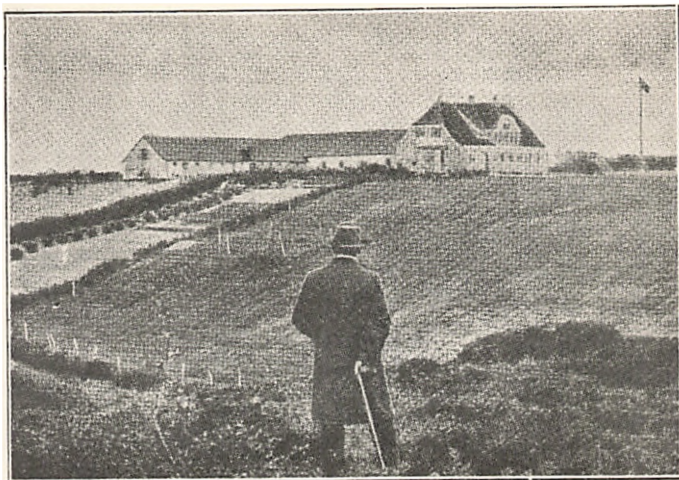
Men han 'naar kun til andet Vers, saa befinder vi os atter i Fjends Herred, ved Karup Aa; thi „hvad Hjærtet er fuldt af, løber Munden over med“, og det, som Barnet har nemmet, vil den voksne stadig bevare i Mindet, og Læseren nikker genkendende, naar der staar:

Der ruller de Bække saa tungt gennem Dal,
 langmodigt ta'r Aaen imod
 og skrider tilhavs i en sindig Spiral,
 forinden den drev det til Flod.

Den, der fra Skive Kirkebakke, hvor der nu er rejst et storslaaet Mindesmærke for Aakjærs fornemste Virke, hans lyriske Digtning, ser ud over Karup Aa, der gennem de grønne Enge snor sig ud mod Fjorden, han ved, hvor han skal søge det Billede, der har foresvævet Digteren, da han skrev andet Vers af „Jylland“, som vi nu kalder Jyllands Nationalsang. Ogsaa Hjemmet med sin Skorsten paa Hæld og liggende paa en spergelgrøn Toft samt den bøjede Moder, der sidder og spelter, er — skønt de er gode Repræsentanter for Jylland og Jyderne, — at finde i Fjends Herred, nemlig i Aakjær By.

Jeppé Aakjær er altsaa Fjandbo, dernæst er han Jyde; men han er ogsaa Dansker. *Selvfølgeligt* vil man maaske sige, og det er klart, at det var selvfølgeligt for Aakjær; men man kan vel nok sige, at af Danmarks store Sønner har kun faa udtrykt deres Kærlighed til deres Fædreland saa smukt som Digteren fra Fjends Herred.

Under sidste Krig skrev han „Historiens Sang“. I Sommeren 1917, da Krigen var paa det højeste, blev denne Sang sunget første Gang ved en Grundlovsfest i Skive Anlæg. Digterens Hjærte krymper sig i Angst. Hvad vil Enden paa det store Ragnerok blive? Hvilken Skæbne skal Danmark, det danske Folk og det danske Sprog faa? Han ser ingen Løsning paa den Gaade, som kun Fremtiden kan løse; men han vil gerne være med til at ofre, for at hans Fædreland ogsaa i den Tid, som kommer efter det store Opgør, maa være frit som forhen. Han selv betyder intet, Land og Stamme alt:

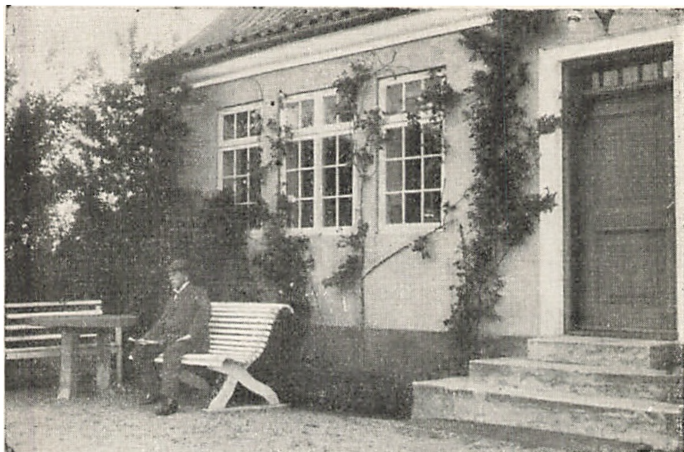
Jenlegaarden 1912. Bygget 1906. I Forgrunden Aakjær.

Lad mig kun flagre hen som Blad i Høst,
 naar du, mit *Land*, min Stamme, frit maa leve,
 og skønne Sange paa den *danske Røst*
 maa fric, stærke Sjæle gennembæve.

Aakjærs Kærlighed til den uberørte Natur maatte naturligvis bringe ham i et Modsætningsforhold til de Mænd, der ønskede denne Natur ændret til Agre, selv om de var nok saa magre. Han bliver derfor Agitator for Naturfredningen. Set fra hans Synspunkt er det en Forbrydelse at bringe den magre Hedejord under Plov, saalænge der er god Muldjord at stykke ud af. De Mennesker, der faar en Hedelod at opdyrke, beundrer han for deres Slid og deres Afsavn. Dem ønsker han kun alt godt. Men de, der anviser dem disse „onde“ Jorder, er ham imod, og han anser dem for at være Skændere af dansk Natur, og han advarer dem:

I skal engang paa Eftermælet bøde
 for denne „Daad“, naar den er stemplet: Brøde.

Han siger i en Anmeldelse af en Bog om Naturfredning, at „ingen falder paa at regulere Rhinen; *det*

Jeppe Aakjær foran „Jenle“.

gaar lettere, naar Talen er om Karup Aa. Tænk, hvad vort Land tidligere ejede af Skjønhed i dets Utal af vævre, slyngende Bække; nu er de næsten alle gravede i Jorden eller trukne lige som et Kantebaand langs en Skrædderalen“.

Det er maaske haarde Ord; men man maa tilgive en Mand, der kæmper for en Hjertesag, at han ikke bruger det conventionelle Sprogs mest glatte Gloser; han føler altid Trang til at sige sin Mening med Ord, der ikke kan misforstaas. Aakjær er ogsaa klar over, at det kan volde Strid; men han vil ikke gaa af Vejen; thi han kæmper for noget, som han elsker, og hans Ønske er:

Lad mig eje til Graven et Hjerte, der flammer!

Lad mig dø under Kampen med Ar og med Skrammer.

Aakjærs Overbevisning er ikke en Vare, der er til Salg for højeste Bud, men noget, hvorom der ikke kan tinges og pruttes.

Naturligvis blev der et koldt Rum mellem ham og de Materialister, der uden Hensyn til de Skønheds-

værdier, der blev ødelagt, ønskede hver Plet bragt under Plov. Der blev Spændvidde mellem ham og dem; men hans Stillingtagen til og Agiteren for Naturfredning gjorde denne Sag en stor Tjeneste, og han har derved bidraget i høj Grad til at fremme det Sammenspil, der senere kom frem mellem Nyttefilistrene og Æstetikerne, naar Fredningssager skal afgøres.

Marie Bregendahl, den anden store Personlighed fra Fjends Herred, stammer ogsaa fra Fly. Hun er født paa Gaarden Bregendal, der ligger paa Fly Mark Sydøst for Byen. Det kan synes underligt, at en Gaard, der som Bregendal ligger paa en Højderyg, har „Dal“ med i sit Navn. Men før 1800 laa Gaarden nede i Dalen, hvori der groede Bregner, og deraf fik den sit Navn, som den beholdt, da den blev flyttet op paa Bakken. Den har ogsaa givet Navn til den store Forfatterinde; thi hun bar oprindeligt Navnet Sørensen, men antog senere Gaardens Navn som Efternavn.

Ogsaa Marie Bregendahl elsker Fjends Herreds Natur. Hun er betaget af det vide Udsyn, de store Liniers Pragt og de rige Farvers Vekslen i Vinter og Vaar, i Sommer og Efteraar. Landet ligger i skiftende Belysninger, og det er — træfattigt, som det ligger der — udsat for Vindenes Hærgen fra alle fire Verden-hjørner. Den barske Nordenvind stryger om Vinteren omkring Huse og Gaarde, rusker i Luger og Lemme, pisker Frostsneen ind gennem hver en Sprække og bider saa kraftigt i Næse og Øren, at Fjandboerne holder sig til indendørs Sysler, Kvinderne i de lune Stuer, Mændene i Lade, Huggehus og Stald. Foraar og Efteraar raser de stærke Vestenvinde, ofte ledsaget af silende Regn. De kommer hvirvlende ind over Karup Aa, flånser i Herredets sandmuldede Jord og flænger Gaardenes og Husenes Straatage. Men om Sommeren blæser de blide Sønden- og Østenvinde Varme ned over Land-

skabet, til Tider daanende Varme, saa det kan blive tungt og træls at arbejde i Marken og paa Heden, ja; selv i Engen. Til Gengæld har Sommeren saa sine dejlige Aftener og sine lyse Nætter, og en Sommeraften med dens Stilhed, Farvepragt og lune Vejr, dens Lok-

Marie Bregendahl.

ken, Dragen og Koglen kan være saa vidunderlig. Mindet om disse Aftener, om den Pragt, der da hvilede over Engen ved Fly, staar senere for Marie Bregendahls indre Øje som et Syn. Hun prøver paa at beskrive dette Syn. Med tøvende Undren fæstner hun Ordene til Papiret; men Maleriet bliver ikke færdigt; thi hendes Undren er for stærk, og hun faar ogsaa os til at undres: „En Rigdom af Farver, en Øjnes Fryd og Fest kunde

ligge derover, selv i Dagens almindelige Klarhed, men i de skønne Sommeraftener, naar den synkende Sols Straaler faldt paa, da — — ak, da!“

Der er ingen Tvivl. Marie Bregendahl var ikke alene betaget af sin Hjemegns Skønhed; men hun elskede denne Hjemegn saa dybt og inderligt, som kun den kan gøre, der i sin Barndom har levet sig sammen baade med Egn og Natur.

Men ikke alene Engen, ogsaa Folkene kendte hun, og hun holdt af dem; de var, som det gamle Ord siger: „Kød af hendes Kød, Blod af hendes Blod“.

Hun ved, at Fjandboen nok tror paa Vorherre, men

dog holder mest af at styre selv. Lykkes hans Anslag ikke, knurrer han ikke af den Grund. Han bøjer sig under Skæbnen og affærdiger sin Attraa og sit Haab med et: „Det skulde nu ikke være saadan“. Den gamle Fjandbo, der ligger og venter paa Døden, og som gør sit Livs Resultater op, kommer maaske til den Overbevisning, at det er lidet, han har faaet udrettet, lidet han har naaet; men han mukker ikke mod Skæbnen. Andre har haft en mere straalende Løbebane; men det lidet, han har gjort, maa vel ogsaa have været til Nytte, og saa har hans Liv ikke været forgæves. Han kan trøstigt gaa ind i Døden; thi Forsynet vil ikke forstøde en Mand, der har bøjet sig lydigt under sin Skæbne og bidraget, hvad han kunde, til Slægtens, altsaa Helhedens Lykke.

Drager Fjandboen ud, bliver han rodløs og tit ogsaa viljeløs. Skal han reddes, maa han gaa tilbage til Fødestavnen. Villigt maa han lægge Øret til Jorden og lytte, og lydigt maa han følge henfarne Slægters Bud; thi enhver Synd maa sones, og ingen har tungere Skyld at bøde for end den, der har prøvet at vende Æt og Hjemstavn Ryggen.

Kvindernes Higen efter at blive Mændenes jævnbyrdige i Arbejde og Virke ser hun ikke paa med alt for milde Øjne, ja, hun anser endogsaa denne Stræben for at være en Forringelse — ikke en Forbedring — af Kvindernes Kaar. Den Kvinde, der i sin Emancipationsiver foragter og gaar uden om Kaldet som Moder og Hustru, faar aldrig Lejlighed til fuld menneskelig Udvikling; thi „En Mand er en Mand, en Kvinde en Kvinde, men et Menneske — *et Menneske* — det er en Mand og en Kvinde“.

Kvinderne er heller ikke underkuede. Hvis de har Tanke for, Sind og Vilje til andet og mere end at gaa paa høje Hæle og med Fjer i Hatten, faar de en rig

Bregendal.

menneskelig Udvikling; thi da er det dem, der raader og styrer i Nutiden, og som ved deres Indvirkning paa Børnene, den kommende Slægt, former den Fremtid, hvori deres Børn som voksne skal lægge deres Manddomsvirke.

Den vanskeligste Tid er Ungdomstiden. De unge har lyse Drømme og dristige Haab; de tror, Fremtiden ligger aaben for dem. Tidt overvejer de mindre end godt er, og de lider Skibbrud. De lyse Drømme svinder, og kun den graa Hverdag bliver tilbage. Er det, fordi det er en daarlig Ungdom? Nej, ingenlunde; det er de iboende, erotiske Kræfter, der driver sit Spil med dem, lokker for dem, kogler i de lune, lyse Sommernætter, naar Syrenerne dufter, og Gøgen spaar om Kys og Kærlighed, forjætter om det nære Bryllup, der er al sund Ungdoms Maal. Men man skal ikke løbe efter Lygtemænd; thi de slukkes. Man skal besinde sig paa, hvor og hvordan man er rodfæstet; thi gør man ikke det, griber man fejl og maa angre; thi som *I. P. Jacobsen* siger:

Det bødes der for i lange Aar,
som kun var en stakket Glæde.

Den Tid, der laa forud for Landbrugets Industrialisering, var en gylden Tid. Husbonden sad for Bordenden, Karlene og Drengene paa Inderbænken, Kvinderne og Børnene paa Yderbænken. Alle, der hørte til samme Gaard, sad ved samme Bord. Alle havde samme Maal: Gaardens Bedste. Husbondens og Karlens Interesser krydsede ikke hinanden, derfor var alle interesseret i den enkeltes Skæbne, og det er godt at vide paa Farten gennem Livet, at ens nærmeste vil støtte, naar Sorg og Ulykke bryder ind over én.

De nye Former for Tilværelse, som Industrialiseringen foraarsagede, gjorde ikke Menneskene lykkeligere. Folk, der stod i Arbejde sammen, og som før af egen Drift hjalp hinanden, kom til at bekriige hinanden; hver vilde have det største Stykke af Stegen, en Mørbradsskive, uden at skele til, om der blev noget til den anden. Saadant bringer ingen Lykke; thi Mennesker, der skal leve sammen, maa have Samhu, maa samarbejde; for ellers svinder det bedste i Livet, Glæden ved Arbejdet, Glæden ved det menneskelige Samvær.

Det er en realistisk Lære om Folkene og Livet i Fjends Herred, Marie Bregendahl har givet os gennem sin lange Række af Bøger. Alt er virkelighedstro; thi det er hendes egen Opvækst, hendes egne Oplevelser, hun meddeler os. Hun stiller det gamle patriarkalske Forhold op imod de nye Tider, danner Spændvidde mellem de to Væreformer; men hun giver gennem sine sidste Bøger ogsaa Bidrag til Sammenspillet mellem før og nu, mellem By og Land; thi hun er som Aakjær ikke alene Fjandbo, men Jyde og Dansker:

Vort Folk, vort Flag, vort Land, vort Sprog,
alt dansk hun skønned' paa;
dog syntes hun, at over Fjends

var Himlen dybest blaa.
I Fjends hun voksed op som Barn,
i Fjends sin Grav hun fandt,
det Land, hvis store Farvepragt
dog stærkest Hjertet bandt.

Bundne til Hjemstavnen var baade Jeppe Aakjær og Marie Bregendahl. De har begge givet rige, men vidt forskellige Bidrag til Fjandboernes Indsats i dansk Aandsliv, har vist, hvilke Egenskaber denne Egns Befolkning har givet som Bidrag til det fælles danske, baade naar det gjaldt Spændvidde mellem de enkelte Egne, og naar det gjaldt en Indsats for Helheden, altsaa Samspil, og det kan uden Overdrivelse siges, at Fjends Herred gennem disse to store Enere har ydet et klækkeligt Bidrag til den fælles aandelige Husholdning.

Fra Heden.

Af Marie Jespersen.

I Aarhundreder laa Bostrup og det omliggende Land hen som Hede. Alt var mørkt og ensomt. De Plovfurer, der var gemt dybt under Lyngen, og de mange Hedeveje mindede dog om, at her havde Bønder levet og virket, før Pesten bortrev saa mange, at Resten ikke kunde staa sig mod Lyngen.

Der fandtes ogsaa Minder fra en fjernere Tid. En Del Gravhøje, som vi i min Barndom kaldte Ingeborg Høj, Røgels Høj, Thors Høj med Thors Ager, Pintel Høj, Træl Høj, Tinghøj o. fl., ragede som mørke og ensomme Forhøjninger op i Landskabet. Fredeligt og idyllisk maatte det være for den ensomme Tater at vandre om her med Stav og Ransel, og dejligt maatte det være for en Sigøjnertrup at slaa Lejr en Sommerdag her paa den brune Hede, medens Kvinderne bagte nogle Kæltring-Pandekager.

Nogle faa fattige Hytter, som mest af alt lignede Lyngstakke, vidnede dog om, at Egnen ikke var helt uddød, og saa var der endelig Bostrup Kro, der blev bygget i 1850, og som med sit røde Tegltag laa og kroede sig ved Siden af Landevejen.

Hedens fattige Folk gik ikke paa Kroen; den var efter deres Mening en Skændsel for Egnen; men de havde selvfølgelig heller ingen Penge til at gaa paa

Kro for. Desuden frygtede de Skidtfolk, som, man sagde, havde Tilhold paa Kroen, og man mente heller ikke, det var sikkert at færdes paa Landevejen; thi Folk, som om Natten færdedes der, skulde være blevet udplyndret af nævnte Skidtfolk. Det var meget mere trygt at færdes ad de ældgamle Hedeveje ind imellem de mange Høje, selvom man heller intet anede om, hvem der havde dannet de dybe Hjulspor, som Lyngen nu dækkede over.

Naturligvis havde Heden ogsaa visse Ting ved sig, som man kunde gysse for. Ude paa de gamle Hulveje færdedes Gengangere, Lygtemænd, Helhesten, en Hund med gloende Øjne og en hovedløs So med elleve Grise; men ét Gode var der; man kunde kun se disse Væsener, naar man var født Kl. 12 om Natten, og hvis man gik i lovligt Ærinde og lod Genfærdene være, kunde man færdes i Fred.

Naturligvis kendte Folk ogsaa Historien om den fine Herskabsvogn, der fra Eskjær hver Nat kom rullende ned ad Brundalsvejen og kørte hen til Thors Ager, hvorpaa der fandtes en dyb Sig; pludselig lød der saa et højt Skrig, og straks efter forsvandt Vognen i den mørke Nat. Sagnet fortæller, at det var en fin Adelsdame, som havde druknet sit uægte Barn i Sigen og til Straf hver Nat maatte stige op af sin Grav og gæste Stedet.

Omkring ved Halvfjerdserne var Tiderne haarde; men alligevel blev der bygget to Huse derude paa Heden. Det var i 1872. Det ene blev lagt ved den nye Kro, det andet ved Korsvejen et Bøsseskud sydfor. Faa Aar efter blev der bygget endnu et der, og nu tog en Mand, der havde sit Hus liggende længere ude i Heden, Mod til sig og flyttede ogsaa op til Landevejen ved Siden af de andre.

Han havde fattet den Plan, at Husets Overdel (Taget)

skulde flyttes uden at tages fra hinanden, og en Sommerdag var derfor nogle Mænd i Færd med Flytningen. De havde faaet Taget læsset paa fire Vogne og skumprede tværs hen over Heden; men pludselig faldt det hele ned i Lyngen. Det voldte naturligvis Sorg og Bestyrtelse hos de fattige Folk, der græd og vred deres Hænder; thi de troede, at de nu aldrig fik Husly mere, men de fik dog Huset stablet op igen.

Hvoraf skulde nu Indbyggerne i disse Huse derude paa Heden leve. En Mand var ganske vist lidt Bundtmager, en anden Bager, og en tredie Gartner; men hvad hjalp det, naar man intet havde at bestille, og Husmændene i Bostrup Hede var forknytte og ludfattige, og de var overset som Lyngens Blomster.

En ung Kone i et af Husene var endnu værre stillet end Manden; hun maatte nemlig forlade sine smaa Børn og gaa ud at tigge. Hun tiggede Lys til Jul og Æg til Paaske; i Slagtetiden tiggede hun Sul til den lange, kolde Vinter, og naar Faarene blev klippet tiggede hun Uld. Desuden maatte hun hver Dag vandre hen til Gaardkonens Dør for at faa lidt Mælk; men det maatte hun betale dyrt; thi Gaardkonen forlangte hende til at brygge, bage og vaske, strikke, spinde og sy, og desuden maatte hun gøre mange Dages Arbejde paa Gaardmandens Mark. Paa den Tid var det ikke godt at være Husmandskone.

Det kneb ogsaa med at faa Ildebrændsel; man havde kun Hedetørv, og de gav kun liden Varme. Da fandt man paa at plukke Lyng til at fyre Bilæggeren op med. Den lange, svære Lyng stod jo rundt paa Heden til ingen Verdens Nytte, og man betragtede nærmest Heden som fælles Eje.

Men Gaardmændene, der havde Skøde paa Heden, saa skævt til dette Lyngplukkeri og forbød det. Lyngen kunde man imidlertid ikke undvære, og derfor plukkede

man om Natten, eller naar det var ondt Vejr; thi da blev Gaardmanden helst i sin lune Stue.

Den fattige Husmandskone kunde være munter og glad i sin fattige Stue; men kom hun hen til Gaardkonen for at arbejde, var hun forknytt og kejtet; thi hun følte sig med Rette overset i en Grad, som vi nu slet ikke forstaar.

Hjemmet kunde hun under disse trange Kaar ikke holde i pæn Orden, og personlig saa hun fattig og forsømt ud baade paa Krop og Klæder.

For den opvoksende Børneflokk var Heden en Edens Have. Der hørte man Lærken synge, og Humlebien brumme; der slikkede man de vilde Biers Honning og spiste Sortbær, og om Aftenen hørte man Rørdrummen pludre og Hjejlen fløjte sin Klagesang.

I 1885 blev Jernbanen ført op gennem Salling, og der blev bygget Station i Jebjerg. Det blev en stor Fordel for mange fattige Folk. Paa Bostrup Hede havde det til Følge, at der blev tre Landpostbude og ogsaa mere Arbejde i al Almindelighed. Det blev ogsaa lettere at faa Varer, og den Tid, da der gik tre Pjaltekræmmere og skævede til hinanden, var ovre. Samtidig begyndte man at brække Heden og anlægge smaa Haver om Huse og Gaarde. Størst Forandring bragte dog Mejerivognen, den revolutionerede saa at sige Tilværelsen. Husmandskonen blev fri for at tigge — ofte blaasur Mælk — ved Gaardkonens Dør. Nu kunde hun for faa Ører købe frisk Centrifugemælk.

Mange Aar er nu svundet; de fattige Husmandsbørn har opdyrket Heden, saa at der nu er ikke færre end 30 Husmandslokker, der alle har velbyggede Huse, pæne Haver og veldyrkede Agre. Flere af disse Bedrifter er præmierede, saa de fattige Husmandsbørn fra Bostrup Hede blev gode og dygtige danske Mænd og Kvinder. Nogle blev hjemme og overtog Fædrenejorden;

andre drog ud til nye Egne, hvor de gjorde deres Indsats og tidt kom til at beklæde ærefulde Stillinger.

Beboerne derude har nu ogsaa forliget sig med Kroen, som de kun ventede paa Lejlighed til at stemme ned. Gengangerne er ogsaa forsvundet; thi Aandens Lys har dræbt Nattens Genfærd.

Men Tinghøj findes derude endnu, dyster, men indspundet i Egnens Poesi og Sagn. De gamle fortæller, at *Jens Krag* fra Bostrup By havde stjaalet Marterpælen paa Tinghøj og brugt den som Sule i sin Lade; derfor kommer han nu hver Nat kørende med en Enspændervogn, hvorpaa han slæber Marterpælen tilbage til sin rette Plads. Paa Tinghøj holdtes ogsaa i Middelalderen det fælles Sysselting for hele Sallingland; men ved særlige Lejligheder tyede man dog til Lyby Kirke; der samledes i Aaret 1375 Adelen og Sallings betydeligste Mænd for at drøfte, hvad der kunde gøres mod de onde Tider: Rov, Brand, Ufrugtbarhed, Fjenders Griskhed, Fædød, Fiskens Formindskelse og Guds Vrede, og de svor med oprakte Hænder at holde „Guds Kirke og Kirkens Personer“ ved deres Ret og Friheder, hvori de skulde være forurettede, derved mente man at kunne afvende Onderne.

Sysseltinget forsvandt og blev delt i fire Herredsting; men senere — 13. Marts 1688 — blev de fire Herreders Ting atter samlet paa Tinghøj i Bostrup Hede, der da var Midtpunkt for Sallings offentlige Liv. I 1727 henlagde Frederik IV Tingstedet til Skive.

Tinghøj har ogsaa været Rettersted. Her maatte den 4. Juni 1750 *Niels Pedersen* af Sønder Balling og hans Steddatter *Kjirsten Nielsdatter* lade deres Liv, fordi de havde avlet et Barn sammen, men ved Fødselen kvalt det i en Halmbøng.

Nu ligger den gamle Høj fredet. Den bærer den eneste Lyng, der er tilbage af Bostrup Hede, og paa

den samles baade gamle og unge. Ogsaa den fremmede søger om Sommeren op paa Højen; thi derfra kan han se viden om, og Børnene tumler sig paa den; de har ingen anden Plads; Heden er blevet til Kornagre, og Landevejen har Bilerne gjort uegnet til Tumbleplads.

Husmanden og hans Kone har ogsaa bedre Kaar nu. De har deres tarvelige, men dog sikre Udkomme. Deres Hjem er rent og pænt, smykket med Blomster, som Konen selv har fremelsket. Der er hyggeligt i de smaa Stuer, hvor der som Regel ikke er saa overlæsset med Møbler som i Gaardenes Stuer. Husmandskonen har nu opnaaet den store Lykke at kunne være hjemme hos sine Børn.

Men vi, der har kendt den store, brune Hede, ser tit med Vemod ud over de grønne Marker. Vi savner Hjejlen og andre af Hedens Fugle. Vi føler som Savn, at den gule, sandede Landevej, der fordum snoede sig hen om Kæmpehøjens Fod, hvor den trætte Vandrer kunde sætte sig til Hvile i den bløde Lyng, er blevet erstattet af en moderne Vej. Vi savner den dybe Fred, der før hvilede over disse Egne. Alle har nu saa travlt. Mange, som vi kendte fra gammel Tid, er forlængst gaaet bort; men i al Vemoden glæder det os, at der nu er Brød til saa mange.

Jeg skal til Slut lige nævne nogle af de Drengene fra Bostrup Hede, der fyldte deres Plads paa andre Steder i Landet: Sagfører *Jens Poulsen*, Skive, Lærer *Jakob Wammen*, Gislum, Lærer *Chr. Wammen*, Kjærby, Tømrer *Johannes Fibæk*, Skive, Skræddermester *A. Wammen*, København.

TINGHØJ

Du gamle, trofaste Kæmpehøj!
der hæver dig op over Lyngens Flade.
Tidt Fuglene højt op over dig fløj
i Luften, jublende glade.
Du ejer en Rigdom i dit Skød
af gamle, danske Folkeminder,
og derfor om dig vi frede bør;
vi sløjfer dig ingen Sinde.

Du er min Ven fra Barndommens Aar;
Du hørte min Spøg og min muntre Latter!
Naar Solen varmede mildt i Vaar,
jeg gæsted' dig atter og atter.
Her sad jeg i Ungdommens fagre Vaar
og drømte mig lykkelig — ud i det fjerne;
her sad jeg saa ofte med Roser i Haar,
betragtede Nattens mest tindrende Stjerne.

End sidder jeg her saa mangen en Gang
og skuer længselsfuldt ud i det fjerne;
naar Savnets Byrde bliver mig trang,
herop jeg søger saa gerne.
Saa tryller jeg yndige Minder frem
paa Kæmpehøjen her ude i Heden,
og atter med Glæde jeg skynder mig hjem
til Børnene, ja, og til Freden.

Ej Højen røbed' min Hemmelighed,
den trofast er i Livet som Døden.
Her Ungdommen samlede Vaar efter Vaar
og altid glade i Aftenrøden.
De gamle Minder dem freder vi om,
for Danmarks Minder vort Flag vi hejser,
og oppe paa Højen, hvor ofte vi kom,
en Mindernes Bauta vi rejser.

Fødseldagsbarn eller Fødselar?

Skal et hævdvundet Danskord sparkes ud av Reden til Fordel for et vælskformet Kunstord?

Fra Kjøbenhavn udgår Udryddelseskampen mod det hævdvundne danske Ord „Fødseldagsbarn“ og for Indførelsen av det vælskformede Kunstord „Fødselar“, der med Magt propageres gennem en fast Overskrift i et Dagblads stående Fødseldagsrubrik. Sagen har *principiell Rækkevidde*: hvis Udryddelseskampen får Lov til at føres tilbunds, åbnes dærvæd Døren for fortsat Forvælskning av vort Modersmål.

Om det oprindelige Domsgrundlag for Dødsdommen over „Fødseldagsbarnet“ spørges i Reglen ikke mere; det turde dog være det, der er opvarmet av Redaktør *Kjongsdal* i „Fynboen“ 1944, Nr. 12: „Fødseldagsbarn“ lyder for naivt og banalt, hvor det drejer sig om et voksent Menneske“.

Dønninger av Kampen er nåede til Sallingsyssel og Hardsyssel. En Lokalredaktør ved „Skive Folkeblad“ (ikke Hovedredaktionen!) har støttet Angrebet på „Fødseldagsbarnet“ ved i Bladets Spalter ustandselig at trave „Fødselaren“. Ved en Fødseldag på en større Gård i Salling oplevede man også ifjor, at „Fødselaren“ prangede i flere trykte Festsange.

Den kaldsbrevforsynede Fagkundskab ved vore Universiteter har forsømt at udtale sig om Sagen. Dærfør er det nødvendigt, at en Fagmand i et historisk Tidsskrift tager sig av det vanrøgtede Publikums sproglige

Oplysning. Det bør da siges med Vægt, kort og godt: *Domsgrundlaget for Dødsdommen over „Fødselsdagsbarnet“ er splittergalt! Det hele Postyr er lavet av uvidende Fuskere, der har anmasset sig Domsmyndighed.*

Den danske Ordbog indeholder en hel Spalte Exempler, hvor „Barn“ bruges for voxne Personer. Jævnfør: „Gudbarn, Pigebørn, Kongebørn, Bysbarn, Barnebarn, Søkendebarn, Næstsøkendebarn“, svensk „årsbarn“. Literære Exempler er følgende. *Biblen*: „Menneskenes Børn, Belials Børn, Israels Børn“; *Grundtvig*: „Lille Guds Barn, hvad skader dig?“; *Ingemann*: „Dagens Børn må ile“; *Studenterveise*: „Stedse sanker Syndens Børn på sit Hoved gloendes Kul“; *Aakjær*: „Vredens Børn“; *Andersen Nexø*: „Ditte Menneskebarn“; Digte, hvis Forfattere jeg har glemt: „Kongebørn vare de tven-de“; „Men nu er alle Pigebørn besatte av den onde Ånd“.

„Fødselar“, dannet som „Jubilar“ efter det vælske Fremmedord „Jubilæum“, gør Brud på en folkegiven Lov for dansk Sprog: danske Ord skal videredannes med danske Tilføjelser, — altså er „Fødselsdagsbarn“ *rigtig* dannet. Kun vælske Ord som „Jubilæum“ kan videredannes med den vælske Endelse *-ar*. En Form som „Fødselar“ er en *Bastard*. At fremtvinge den med Vold og Magt er *Vandalisme* mod vort Modersmål.

Hærmed har Fagkundskaben talt.

Ånmeldere i „Fortid og Nutid“ og andetsteds bedes bidrage til at udbrede disse Oplysninger.

Eskjær, Lillejuledag 1944.

Gudmund Schütte,

Dr. phil.

Hfv. Styrelsesmedlem i Samfundet „Modersmålet“.
Medlem av Dansk Forening til nordisk Sprogøgt.

Tiltrædes: *Svend Aakjær. Niels P. Bjerregaard.*

Spøttrup Gods 1848.

Af Laurs Laursen med Indledning ved N. P. Bjerregaard.

Nis Nissen er, som Navnet ogsaa viser, Sønderjyde af Fødsel. Han er født i Hillerup ved Ribe d. 3. Marts 1771 som Søn af Gaardejer Peder Nissen og Hustru Bodil Hillerup. Faderen var velhavende, og han tjente sig ikke saa faa Penge ved Studehandel, som han havde lagt sig efter ved Siden af sit Hverv som Landmand.

Sønnen blev sat i Ribe Latinskole, hvor han forblev, da Faderen i 1774 købte Spøttrup i Salling; men fire Aar senere, da Faderen døde, blev Nis Nissen af Moderen taget ud af Skolen for at hjælpe hende med at drive den store Gaard.

Han tog med Iver fat paa Arbejdet, og i 1803 overtog han selv Spøttrup, idet han udbetalte sine fire Søskende den Arvelod, der tilkom dem. Samme Aar den 13. Maj blev han paa Ullerup viet til Karen Stadil, der var Datter af Proprietær, Kammerraad, Landvæsenskommissær Jens Stadil til Sø og Ullerup og Sigbrith Illum. Ved at udbetale sine Søskende deres Arv havde han paadraget sig en stor Gæld, der trykkede ham i flere Aar; men da han var i Besiddelse af stor Energi og var meget dygtig, lykkedes det ham efterhaanden at afvikle Gælden, og han blev med Aarene en meget velhavende Mand. Som det var Skik dengang paa flere af de større jyske Gaarde, blev der ogsaa paa Spøttrup opdrættet en Mængde Stude; men ogsaa andre Sider

af Landvæsenet havde hans Interesse, og Spøttrup skal i hans Tid i enhver Henseende have været en Mønstergaard.

I 1824, den 10. Maj, døde hans Kone, og Aaret efter, den 13. Maj, blev han i Rødding viet til Ane Dorthea Hagensen, Datter af Frants Hagensen til Votborg og Marta Pedersdatter Koldkjær. Hun var født i Tæbring den 3. Januar 1803, og hun var saaledes meget yngre end sin Mand. Hun overlevede ham da ogsaa i mange Aar og blev efter Nis Nissens Død gift med den senere Overretsprokurator, Kanceliraad Andreas Møller, Viborg.

Nis Nissen havde ingen Børn hverken af første eller andet Ægteskab, og han besluttede derfor, at hans Formue skulde delvis skænkes bort til velgørende Formaal. Ved Testamente, der var fra 19. April 1845, havde han bestemt, at alle hans Efterladenskaber skulde deles i 50 lige store Lodder. Hans Familie og Paarørende skulde have 30 Lodder, Latinskolerne i Ribe, Viborg, Aalborg, Randers og Aarhus skulde have 10 Lodder, og Resten skulde gaa til forskellige nærmere fastsatte Formaal.

Nis Nissen døde den 29. Juli 1848 paa Spøttrup og blev begravet i Rødding. Da hans Bo blev gjort op, viste det sig, at hver af de ovennævnte 50 Lodder blev paa 6582 Rbd, saa man tør vel nok sige, at hans Arbejde og Virke havde baaret Frugt.

Om Nis Nissen kan endvidere læses i Skivebogen VII, X og XVII.

Rødding Sogn ligger i Vestsalling og er paa 2681 ha. Det er næsten en Halvø, som mod Syd er landfast med Vejby. Der kommer en Aa fra Vejby, der gaar mod Nord, Øst om Ejstrup, og gør Skel mellem Ejstrup og Sdr. Andrup. Aaen fortsætter og gaar under Landevejen fra Rødding til Skive. Øst herfor ligger Rødding-Grundvad,

som hører til Rødding Sogn. Længere mod Nord gør Aaen Sogneskel mellem Rødding og Balling. Ved Hesthave løber Aaen Vest om Gaarden, og en Del af Hesthave Jord Øst for Aaen hører til Rødding Sogn. Her svinger Aaen mod Nordvest til Mollerup Sø og udgør Sogneskel mellem Rødding og Krejbjerg. Ved Ny-Mølle udmunder Aaen i Fjorden. Vest for Krejbjerg ligger en Hedestrækning med Stranding ud mod Fjorden paa til sammen 300 ha, som har tilhørt Spøttrup. Der er bygget 2 Gaarde paa det, som ogsaa hører til Rødding Sogn. Syd for Spøttrup Mark løber to Aaer sammen i een og gaar Vest om Spøttrup Mark og udmunder i Fjorden ved Strømhuset. Aaen udgør Sogneskel paa hele sin Vej mellem Rødding og Vadum. Mod Vest har vi Limfjorden, som gaar mellem Mors og Salling.

Ved Nis Nissens Død i Aaret 1848 fandtes der i Rødding Sogn 40 Gaarde og 21 Huse paa i alt 165 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 1½ Abm. Hartkorn, som beboedes af Fæstere, der gjorde Hoveri paa Spøttrup.

Disse Gaarde og Huse laa i 5 Bosteder: Rødding, Mollerup, Knud, Kjær og Kjærgaarde og Ejstrup.

Rødding By.

Rødding By's Gaarde og Huse laa lidt Nordvest for Kirken omtrent midt i Sognet. Det bestod af Præstegaarden, som var en hel Gaard med sine 8 Tdr. Hartkorn, samt 12 Halv-Gaarde, hvoraf 4 Gaarde blev flyttet ud i Udmarken i 1783, og 4 Husejendomme, der var omkring 2 Skp. Hartkorn, som endnu laa samlet i Byen.

Byen laa paa en Bakkeskraaning med Gaardene paa begge Sider af Vejen.

Bydelen Vest for Præstegaarden, der laa omtrent midt i Byen, kaldtes Nederbyen. Denne Bydel laa noget lavt, og i denne laa Branddammen og Skolen. Gaardene Øst

for Præstegaarden kaldtes Overby og sluttedes af ved Dalhuset.

Rødding By's Udmarksjorder laa for det meste Syd for Byen. Der gik en bred Drivvej med Grøfter og Diger paa begge Sider Syd paa fra Byen, den kaldtes „Laangvajs“. Denne Vej stammer nærmest fra Fællesdriftens Tid. De 4 Gaarde, som udflyttedes 1783, kom til at hedde Hellerupgaard, Korsbækgaard, Skaahøjgaard og Mølvadgaard. Jorderne til disse Gaarde har nærmest for en Del ligget hen i Hede, for da deres nye Matr. blev sat, fik disse Gaarde 4 Tdr. 4 Skp. — 5 Tdr. og 4 Skp. Hartkorn, medens det kneb de andre Gaarde at holde de 4 Tdr.

Præstegaarden, Skolen og 1 Gaard ligger endnu paa deres gamle Pladser.

Mollerup By.

Mollerup By laa lidt Nord for Rødding By, saa disse 2 Byer har næsten ligget sammen. Byen bestod af 6 Gaarde og 10 Husejendomme og Huse. 2 af Gaardene samt nogle Huse laa ved Vejen til Ny Mølle. Øst for disse 2 Gaarde gaar en Slugt i Øst, og paa Sydsiden af denne laa de 3 Gaarde, medens den sidste laa paa Nordsiden.

Fæsteren paa Matr. No. 59 af Mollerup skulde forrette Smedearbejde paa Spøttrup imod en i Fæstebrevet bestemt Betaling. Ved den nye Matr. var der ingen af Gaardene, der kom højere op i Hartkorn end 3 Tdr. 6 Skp.

Byens Jorder laa i Øst og Vest, dog havde Mollerup et Jordstykke ude ved Mollerup Sø, Nord for Kjær By's Jorder. Der er dør opført 2 Gaarde. 2 Gaarde ligger endnu paa deres gamle Pladser.

Knud By.

Knud By ligger 3 km Nordvest for Kirken og bestod af 6 Gaarde og 1 Hus, der alle laa i en Halvcirkel ved Vejen, der kommer fra Spøttrup og svinger ad Vadum. Gaardene laa ikke saa tæt sammen som i de andre Bydele. Der er kun udflyttet een Gaard, de andre 5 Gaarde ligger endnu paa deres gamle Pladser, medens Huset er nedrevet.

Gaardene har lidt lavtliggende Jord ud til Landkanalen, der gaar omkring Spøttrup Sø, og har Agerjord mod Øst og Nord samt ned mod Limfjorden. Det er ubetinget den Bydel, der har ligget skønnest, og den gør det endnu.

Kjær By og Kjærgaardene.

Kjær By bestod af 5 Gaarde og 1 Hus. Byen laa paa en Skraaning imod Øst 2 km Nord for Kirken og Øst for Vejen, der gaar fra Dalhuset og ud til Møllerup Sø. Øst for Byen er der en Del lavtliggende Jord med en Del Kjær og Tørveskær. Agerjorden laa mod Vest og Nord paa begge Sider af Vejen ud mod Søen. 2 af Gaardene er lagt sammen og flyttet mod Vest og Nord, de andre 3 Gaarde ligger endnu paa deres gamle Pladser. Fra den ene er største Parten solgt. Husmandsstedet er der endnu.

Kjærgaardene bestod af 3 Gaarde, som laa ved Vejen, der kommer fra Rødding By og gaar til Hesthøve. Gaardene, der laa noget lavt, har ligget tæt sammen med Stuehuset Syd for Vejen og Udhusene paa den modsatte Side.

Ingen af Gaardene ligger nu paa deres gamle Plads. Den ene Gaard er flyttet i Øst op mod Hesthave Mark og ligger Syd for Vejen. Den anden er kun flyttet lidt Nord for Vejen, hvor den før laa. Den tredje Gaard er

lagt ind under denne. Agerjorden gik mod Øst mod Hesthave Mark og i Syd mod Rødding.

Ejstrup By.

Ejstrup By ligger i den sydlige Del af Rødding Sogn 3 km Sydøst for Kirken og bestod af 8 Gaarde og 2 Husmandssteder. Gaardene laa meget tæt sammen paa begge Sider af en lille Bæk, der kommer fra Vest og løber i østlig Retning ned mod Aaen. Der laa 5 Gaarde og 2 Husmandssteder paa Nordsiden, de 3 andre Gaarde laa Syd for Bækken.

Der var en Skolestue i Ejstrup By, hvor der kom en Husmand og gav Undervisning. Jeg har hørt fortælle af en gammel Mand, som havde gaaet i denne Skole, at om Sommeren gik de kun i Skole fra Kl. 10 Formiddag til Kl. 2 Eftermiddag. De 7 af Gaardene er flyttet ud paa Marken, 3 op Vest for Vejen, der kommer fra Vejby. 2 er flyttet mod Nord og 2 mod Syd. Kun 1 Gaard ligger paa sin gamle Plads. Husmandsstederne er forsvunden. Skolestuen blev for mange Aar siden flyttet ca. 1 km nærmere Kirken, og i 1890 blev der tilbygget Skolen 2 smaa Stuer og et Køkken. N. Kr. Vraa blev kaldet til Lærer i Ejstrup Skole. Hans Navn bør nævnes, da han var den første bosiddende Lærer i Ejstrup.

Rødding-Grundvad.

Rødding-Grundvad ligger Øst for Grundvadaaen og grænser mod Øst mod Balling og mod Syd mod Sdr. Andrup.

De 2 Gaarde, den bestod af, regnes ikke blandt de 40 Halvgaarde, som gjorde Hoveri paa Spøttrup. — I Aaret 1848 var Anders Andersen Selvejer af den Gaard, der ligger Nord for Vejen, og det var den eneste Selvejergaard af Bøndergodset, der tilhørte Spøttrup. Den

skulde svare Tiende til Rødding Kirke ligesom Fæsterne. Den anden Gaard laa Syd for Vejen og var fæstet ud til Mads Kristensens Enke, som skulde svare 8 Rdl. 69 Sk. Sølv og 1 Dags 6 Mils Kørsel samt 6 Arbejdsdage. Disse 2 Gaarde ligger endnu paa samme Plads.

„Trap Danmark“ skriver: Væbner Peder Hansen pantsatte i Aaret 1404 Grundvadgaard i Ramsing Sogn til Niels Hvas. Denne oplod i 1427 Pantebrevet til Lyder Kabel, som saa skænkede Grundvadgaard til Stubbe-gaard Kloster. — Dengang har Rødding-Grundvad altsaa hørt til Ramsing Sogn, saa Aaen har gjort Sogneskel. Hvorledes Grundvadgaard, der nu er delt i 2 Gaarde, er kommet til Rødding, ved jeg ikke.

Jordernes Beskaffenhed i Rødding.

Rødding Sogn henregnes til de magreste Sogne i Salling. Agerjorderne er meget forskellige, men for det meste sandmuldet Jord med mager Ler eller Sand til Undergrund, dog er der mange Steder, hvor Sandet naar op til Overfladen.

Den største Sandrevle gaar fra Grundvad Bro til Spøttrup og følger flere Steder Landevejen, men der er mange Pletter hist og her, hvor Jorden er sandet.

Af Hede har vi særlig en stor Strækning fra Vils-gaard imod Vest og Nord ned til Fjorden. Der laa flere mindre Stykker Hede omkring i Sognet, hvoraf den største laa Nord for Knud By. De dyrkede Agre er tildels jævne og lette at arbejde med, dog er der nogle Steder store Bakker ned mod Enge, Kærjorder samt Fjorden. — Af Indsøer var der i Sognet 3. Mollerup Sø, som Aaen løber igennem, udmunder i Limfjorden ved Ny Mølle. Lille Sø laa lidt længere oppe ved samme Aa. Disse 2 Søer var tilsammen paa 112 ha. Spøttrup Sø og Karpdam, som laa Øst for Søen, var tilsammen 50 ha. Af Kærjorder med Tørveskær var Østkjær den mest be-

tydelige, og den havde den bedste Tørvejord. Paa Øst-siden af Kjæret nær ved Land var der en Revle med Lim.

Østkjær var omkring 25—30 ha. Der findes flere smaa Moser, som f. Eks. den i Mollerup, hvor man fandt de 11000 Ravperler. Øst for Kjær By er der en Mose, som kaldes Lilling. Langs med Aaen, der kommer fra Vejby og gaar Øst om Ejstrup til Grundvad Bro, er der Tørvejord foruden Lim, som indeholder mange % Kalk. Fra Grundvad Bro og omtrent til Hesthave er der Tørvejord langs Aaen.

Fra Hesthave til Nymølle er der mange ha Eng, der er i det hele taget meget Eng i Rødding. Af Plantage eller Skov var der intet, maaske knap nok et Piletræ eller en Poppel ved en Gaard.

Rødding har noget tilfælles med den vestjydske Natur. De faa Træer, som var, hældede mod Øst, bøjede af den stærke Vestenvind, som kom fra Fjorden og for hen over Markerne, hvor det mange Gange gav Sandflugt.

Udskrift

af Salling Herreders Autionsprotokol.

Aar 1849 den 7. Marts Formiddag Kl. 11 mødte Salling Herreders Autionsret paa Skive Raadhus for efter Rekvisition af Executor testamenti i Godsejer Nis Nissens Bo at afholde 1. Aution over Hovedgaarden med Tilliggende. Rekvisitionen af 31. Januar d. A. fremlagdes saalydende:

Nogle faa Uddrag af Konditionen.

Med Hovedgaarden følger 3 indmurede Grubekedler og 5 Bilæggerovne, men intet andet løst Inventarium. Besætningen følger ikke med Hovedgaarden, hvorimod naturligvis al paa Bønderstederne værende Besætning med Inventarium forsaavidt samme tilhører Boet følger med i Købet. Efter Approbationen *) kan Ejendommens Overlevering og Tiltrædelse straks finde Sted, dog kan Kjøberen, om han ønsker det, lade dette bero til en senere belejlig Tid kun, at han inden næstkommende 1. Maj maa have overtaget og meddelt Kvittering for

*) Approbation = Godkendelse.

det solgte. Boet forbeholder sig indtil sidstnævnte Tidspunkt det fornødne Staldrum til det paa Hovedgaarden Antal Stude, for Tiden 170 Stk., der i Løbet af April Maaned vilde afgaa.

For de 3 Femte dele af den budne Købesum udstedes Obligation, med første Prioritet i de solgte Ejendomme. Obligationen skulde lyde paa $\frac{1}{2}$ Aars Opsigelse og 4 $\frac{0}{100}$ aarlig Rente. Til denne Auktion har A. Grønbæk, Eskjær, og Spliid, „Gamle Skivehus“, takseret Spøttrup Hovedgaard og underliggende Gods til 144,700 Rdl. Sølv.

Forandringer i eller Tillæg til disse Conditioner forbeholdes.
Viborg, den 7. Marts 1849.

Blichingborg og Møller.

Fremlagt ved Auktionen den 7. Marts 1849.

Villemoes.

Jordebog over Spøttrup Hovedgaard med underliggende Bøndergods og Tidende.

Priviligeret Hartkorn.

Matr. 1 A Spøttrup Hovedgaard Ind-					
marksjorder = Hartkorn	34	Td.	4	Sk.	1 F 0 Am.
Matr. 1 B Spøttrup Sø med dens til-					
stødende Grænse	0	„	1	„	1 „ $\frac{3}{4}$ „
Matr. 1 A Gammelhede m. m.	4	„	2	„	0 „ $\frac{1}{2}$ „
	38	„	7	„	2 „ $1\frac{1}{4}$ „
Matr. 1 C Gammelhedehus	1	„	7	„	0 „ $\frac{1}{2}$ „
Matr. 1 D Nymølle Stampeværk og Fær-					
gested	2	„	0	„	2 „ $1\frac{1}{2}$ „
Matr. 1 E Strømhuset	0	„	4	„	3 „ 2 „
Priviligeret Hartkorn ialt	43	„	4	„	0 „ $2\frac{1}{4}$ „

Hovedgaardens Avling drives ved komplet Hoveri af 40 Halvgaarde. Hovningen, der ifølge den under 23. November 1793 oprettede Hoveriforening foruden planmæssig Dyrkning af Agerland 325 Td. høster og bjerger Afgrøden af 135 Tdr. Land Eng. Den aarlige Udsæd er omtrent 30 Tdr. Rug. 40 Tdr. Byg, 200 Tdr. Havre.

Den aarlige Høafgrøde er 250 Læs.

Husmændenes Dage bruges til Haven, i Smedien o. s. v.

I Spøttrup Sø er der betydelige Rørskær. De sammesteds tilvoksede Grundstykker „Graver kaldet“ bortlejes Aar for Aar.

Spøttrup hollandske Vejr mølle. Mølleskyld 3 Tdr. 1 Skp. 2 F. Denne Mølle, der ifølge kgl. Bevilling af 19. Februar 1842 er opført

i Stedet for det formedelst gentaget Vandflod nedlagte Maleværk i Nymølle, bestaar af 1 Brækkværn, 2 Pille Kværne og 1 Maleværk med tilhørende Sigteværk. Møllens Bygninger er assureret for 5,900 Rdl.

Betingelser for 3 Ejendomme, der er forpagtet ud af det privilegerede Hartkorn. 1 C. Gammelhedehus, gammel Skat 7 Rdl. 21 Sk. Jordebogsafgift 80 Rdl.

Skal forhindre og anmelde Ufred paa Spøttrup Udmarksjorder og ulovlig Fiskeri i Mollerup Sø. Forpagteren er indrømmet noget Græsning.

Nymølle Stampeværk og Færgested. Forpagtningsafgift 160 Rdl. Værket bestaar af 1 Trug med 4 Køller og Tilbehør. Under Forpagtningen er indbefattet Fiskeret i Aalekisten ved Ny Mølle, samt Opgangsfiskeriet fra Fjorden bag Møllen. Forpagteren nyder aarlig Udvisning i Gamlehede til fornøden Tørveskær og Lyngslet og skal forhindre og anmelde Ufred paa Spøttrup Udmarksjord og ulovligt Fiskeri i Mollerup Sø. Ligesaa er Forpagteren underkastet specielle Bestemmelser med Hensyn til Vandets Opstemning ved Litra c og d. Afgiften forfalder til 1. Maj og 1. November hver Gang med det halve. Contrakten er paa 10 Aar, men opsigelig. Forpagteren er paalagt at svare Bankrenter.

Ejeren er under 25. Januar 1838 meddelt kgl. Bevilling til udelukkende Færgefart fra Ny Mølle til Sillerslevøre paa Mors. Den stipulerende Afgift til Befordringsvæsenets Fond 2 Rdl. Sølv udredes af Forpagteren, som uden Betaling skal overføre Ejeren dennes Familie og Udsendinge til og fra Mors.

Strømhuset er lejet ud, gammel Skat 3 Rdl. 72 Skilling, Jordebogsafgift 12 Rigsdl., Arbejdes Dage 52. Under Lejemaalet er indbefattet Matr. No. 14 Vadum By, Lihme Sogn. I Afgiften godtgøres Lejeren aarlig for Vandskade 48 Sk. Sølv.

Nota. Det af Hovedgaardstaksten til andre Brugere overladte Hartkorn udgør saaledes 4.4.2.1 privilegerede Jordskyld med Gammel-skat 18 Rdl. 25 Sk.

Upriviligeret Hartkorn.

Bestod af Hartkorn 165 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 1 $\frac{1}{2}$ Abm. Gammelskat 1152 Rdl. 91 $\frac{1}{2}$ Sk. Jordebogsafgift, Landgilde samt Smaaredsel 154 Rdl. 3 Sk. Sølv., Rug 51 Tdr. 2 Skp., Byg 43 Tdr. 6 Skp., Havre 61 Tdr. 4 Skp., Lam 40 Stk., Gæs 40 Stk., Høns 80 Stk., Smør 20 Lispund, $\frac{1}{2}$ Gaards Hovring af 40 Halvgaarde, to 6 Mils Rejser 786 Dage til Husmændene. Matr. No. 2 a i Rødding-Grundvad indtager en Særstilling, den er fritaget for Hoveriarbejde, men skulde svare 8 Rdl. 69 Sk. i Landgilde samt gøre en 6 Mil kørende Rejse og 6 Arbejds-

dage om Aaret. Matr. No. 1 a Rødding-Grundvad var Selvejer og var altsaa ikke med i Auktionen. Gaarden var paa godt 4 Tdr. Hartkorn.

De andre 40 Gaarde var paa 4 Tdr. Hartkorn og svarede hver i Gammelskat 27 Rdl. 32 Skilling Landgilde og Smaaredsel. Rug 1 Td. $2\frac{1}{4}$ Skp., Byg 1 Td. $\frac{3}{4}$ Skp., Havre 1 Td. 4 Skp., Lam 1, Gæs 1, Høns 2, Smør 8 samt Hoveriarbejde.

Der er dog enkelte Lejere og Fæstere, der er gjort Anmærkning ved.

Matr. No. 46 i Rødding By Hartkorn paa 2 Sk. 1 Fdk. $1\frac{3}{4}$ Abm., Landgilde 6 Rdl. Sølv samt een 6 Mils Rejse, den betingede Rejse er en gaende Rejse.

Dalhuset i Rødding, Matr. No. 48—49. Hartkorn 1 Sk. 2 Fdk. $1\frac{1}{4}$ Abm., Landgilde 4 Rdl. Sølv samt arbejde 52 Dage. Landgilden er forfalden til hvert Aars Paaske.

Matr. 50 og 56 Rødding Sogn. Hartkorn 3 Skp. 2 Alm., Landgilde 11 Rdl. Sølv.

Grundet paa Sogneforstanderskabets Forhandling af 13. Januar og 8. Juli 1846 er disse Jorder henlagt til Rødding Skole med Undtagelse af et under Matr. No. 56 hørende Hedeskifte, hvilket er overdraget Kommunen til Tørveskær for Sognets fattige.

Matr. Nr. 59, Niels Andersen, Fæstbrev 15. Maj 1841. Hartkorn 4 Skp. 1 Alm., Landgilde 8 Rdl. Sølv, skal forrette Smedearbejde paa Spøttrup imod en i Fæstebrevet bestemt Betaling.

Kongetiende og Kirketiende til Rødding Kirke blev der svaret af 169 Td. 2 Sk. 2 Fdk. Hartkorn, som var Bøndergods og bestod af 68 Td. $7\frac{13}{24}$ Skp. Rug, 71 Td. $27\frac{7}{24}$ Skp. Byg og 185 Td. $19\frac{1}{24}$ Skp. Havre. Kvægtiende haves særskilte efter Tillæget og af Hartkornet.

Nota. Ifølge Skøde af 9. April 1704 paa Rødding Kirketiende hæver Rødding Kirke under Navn af Kirkeskyld en aarlig Kornafgift af efterfølgende „Gammel Hartkorn“ nemlig Balling 0-7-1-1. Ejer Thomas Chrestian Thomsen sammesteds af foranførte Gammelhartkorn 7-1-1 en Kirkeskyld af 2 Tdr. Byg.

Dette Hartkorn er i den nye Matr. inddraget under hans Gaards øvrige Hartkorn, der under Matr. Nr. 7 er ansat til ialt gammel Hartkorn 6-1-0-2 og ny Hartkorn 5-4-2- $2\frac{1}{4}$.

Vejby 0-5-3-0 eller som anført i Besiddernes ældre Adkomst 0-6-2- $2\frac{1}{3}$ af foranførte gammel Hartkorn, 0-6-3-0 er Kirkeskylden. $3\frac{1}{2}$ Skp. Rug, 1 Tdr. Byg, der efter den skete Udparcellering 23. Marts 1847 udredes af a. Niels Jespersen paa Vejby Mark, Matr. 1 b, Hartkorn 0-5-0- $2\frac{1}{2}$, skal svare 3 Skp. Rug, $67\frac{7}{8}$ Skp. Byg.

Oddense 2-0-1- $2\frac{1}{2}$, Ejer Jakob Laursen Skov sammesteds. Dette

Hartkorn er i den nye Matrikel inddraget under hans Gaards øvrige Hartkorn, under Matr. No. 9 er ansat til ialt Gammelhartkorn 6-5-2-1, ny Hartkorn 6-1-1- $\frac{3}{4}$, af foranførte Gammelhartkorn 2-0-1-2 $\frac{1}{2}$ er Kirkeskylden 2 Tdr. Byg, som udredes af Jakob Laursen Skov i Oddense. Disse 3 Matr. i Balling-Vejby og Oddense svarer ialt 3 $\frac{1}{2}$ Skp. Rug og 5 Tdr. Byg i Tiende til Rødding Kirke.

Bankhæftelsesrenter ifølge Forordning af 5. Januar og Juli samt 4. Juli, saaledes som disse Renter nu i medfør af aaben Brev af 4. December 1838 blive at erlægge af Behæftelsen, hvis fulde oprindelige Størrelse er i Bankens og Amtsstuens Registre anført saaledes:

Den aarlige Rente 6 $\frac{1}{2}$ % af den fulde Behæftelse 9047 Rdl. 7 $\frac{4}{5}$ Sk. Sølv udgør 588 Rdl. 6 Sk., der i Henhold til nedenstaaende Fordeling af Bankhæftelsen udredes saaledes:

Paa Hartkorn	8237 Rdl. 39 $\frac{2}{5}$ Sk.
Rødding Sogns Kongetiende	416 " 14 $\frac{2}{5}$ "
Rødding Sogns Kirketiende	332 " 88 $\frac{2}{5}$ "
Bygninger, Ny Mølles Vandmølle (nu nedlagt)	60 " 57 $\frac{3}{5}$ "
Ialt	9047 Rdl. 7 $\frac{4}{5}$ Sk.

Nedenstaaende Bankhæftelses fulde Beløb fordeles saaledes:

- A. Overtaget af Finantserne er $\frac{3}{6}$ af Beløbet for Jorder og Tiender med . . . . . 4493 Rdl. 23 $\frac{1}{10}$ Sk. Sølv.
  - B. Indfriet er $\frac{1}{6}$ af Beløbet for Jorder og Tiende og hele Hæftelsen for Bygninger med . . . . . 1558 Rdl. 32 $\frac{3}{5}$ Sk. Sølv.
  - C. Banken hæver selv Renten af $\frac{2}{6}$ af Beløbet for Jorder og Tiende, hvilket Beløb er . . . . . 2995 Rdl. 48 $\frac{1}{10}$ Sk. Sølv.
- Ialt . . . . . 9047 Rdl. 7 $\frac{4}{5}$ Sk. Sølv.

B. er den Sum Nis betalte for Rødding.

Med Hensyn til det indfrie Beløb bemærkes.

- a. At under 19. Oktober 1835 har Spøttrup Gaard og Godsets daværende Ejer, nu afdøde Proprietær Nissen til Banken udstedt Obligation for den $\frac{1}{6}$ Bankhæftelse af bemeldte Ejendoms Jorder og Tiende, hvilken efter den Obligation, der er læst samme Dag, ved Bankens Paategning af 7. November 1835. Tinglæst 27. Juni 1836, er, som betalt af Debitor, bemeldte Pro Nissen, cederet denne med samme reelle Rigtigheder, hvorved Banken, førend Cassionen ejede bemeldte Obligation — og, udhæves det særligt, at Obligationen ifølge Fortegnelsen omfatter saavel den $\frac{1}{6}$

Hæftelse af Spøttrup og Godsets foran specificerede Jorder og Tiende med Rdl. 1497,71 — som ogsaa der dog er overdraget Gaardens Kjøber Peder Kristensen ved Skøde af 24. Juni 1839, læst 13. Januar 1840 — den $\frac{1}{6}$ Hæftelse af en da til samme Gods hørende, men senere frasolgt Gaard af Hartkorn 3-7-1-0 i Nørre Andrup, Krejbjerg Sogn, forhæftet fra 150 Rdl. udbetalt med 25 Rdl. og udkommer da saaledes Obligationens ovenstaaende Beløb 1522,71.

- b. Bygningsafgift af Spøttrup Hollandske Vejmølle, Grubeværksafgift af et i bemeldte Spøttrup Hollandske Vejmølle ifølge Bevilling ad. mandatium af 19. Februar 1842 nedlagte 2 Skalkværne af hver 10 Rdl. Sølv aarlig eller ialt aarlig Rdl. 20

Den Spøttrup Hovedgaard ifølge Fr. 14. September 1774 cfr. Anordning 27. Januar 1847 paahvilende Forpligtelse til at stille Rytterhest.

Denne Forpligtelse, som paahviler Hovedgaarden Spøttrup i Forening med den i sin Tid derfra solgte Hesthavegaard i Rødding Sogn, udredes nu af Spøttrup Hovedgaard *alene*, imod at Ejeren af Hesthavegaard ifølge Skøde paa denne af 24. Juni 1809 aarlige Godtgørelse Ejeren 5 Rdl., der erlægges til hvert Aars Masting

Brandkontingentet af efterfølgende Assurancesummer:

Spøttrup Hovedgaards Bygninger.....	22,960
Spøttrup hollandske Vejmølle	5,900
	28,860
	Ialt... 28,860

Hertil kommer Brandkontingenter af Assurancesummen for den senere assurerede Rødding Kirke, der er taxeret til 6,930 Rdl.

Afgiften til Befordringsvæsenets Fond af den ved Jdbogs No. 36 Nymølle, ifølge Kongelig Bevilling af 25. Januar 1838 etablerede Færgefart fra Nymølle til Sillerslevøre paa Mors Rdl. 2 ifølge foranførte Bevilling og Generalpostdivision af 10. Februar 1838. Afgiften bliver ved Udgangen af hvert Aar at indsende til Postkassereren. — Den nuværende Forpagter af Færgestedet Jbgs. No. 3 Chr. Jensen er paalagt at udrede Afgiften.

Ligesom ogsaa her bør anføres den Godsejeren ifølge Forordning 24 af 24. Juni 1840 § 14 paahvilende Forpligtelse til at udrede en forholdsmæssig Andel af de skattepligtige Beboeres Gammelskat og og Landskat; samt Godsejerens Forpligtelse til at udrede Brandpenge af Stedernes Assurancesummer, forsaavidt Beboerne ikke selv maatte have ladet tegne saadan Assurance, hvilket er Tilfældet med Enkelte.

*Kommunale og andre deslige offentlige Præstationer
og Bidrag m. m.*

Foruden den i Lovgivninger i Almindelighed bestemte Forpligtelse til Deltagelse i de kommunale Udgifter og Pligtarbejder, og hvilken Forpligtelse paahviler enhver Ejendom, naar ikke særlige Bestemmelser heri gjøre Undtagelser, paahviler Spøttrup Hovedgaard og Gods eller bestemte Dele af denne Ejendom efter følgende Byrder og Onera (Afgifter), der tilsvares og udredes specielt af Ejeren alene, og som om end ikke ere Kommunalbidrag i egentlig Forstand dog ere begrundet i kommunale Hensyn, hvisaarsag et under nærværende Rubrum bliver at anføre, nemlig:

- a. Til Rødding Præsteembeder svares aarlig af Spøttrup og forhen der underliggende Hesthavegaard 4 Tdr. Rug og 4 Tdr. Byg medgaar melt Maal. 12 Sk. til Tdr. 4 Tdr. altsaa nu 6 Tdr. Havre, af hvilket Korn nu svares af Spøttrup aarlig 2 Tdr. $7\frac{3}{4}$ Skp. Rug, 2 Tdr. $7\frac{3}{4}$ Skp. Byg, 4 Tdr. $3\frac{1}{2}$ Skp. Havre. De øvrige 1 Tdr. $\frac{1}{4}$ Skp. Rug, 1 Tdr. $\frac{1}{4}$ Skp. Byg og 1 Tdr. $4\frac{1}{2}$ Skp. Havre svares af Hesthavegaard ifølge det paa denne Ejendom meddelte Skøde af 24. Juni 1809. Afgiften forfalder til hvert Aars Masting og findes anført i Auktionsskødet paa Spøttrup af 7. Maj 1777 som en Afgift fra Arilds Tid. Efter Sagnet skal denne Afgift være Resolution for Præstetiende af en i sin Tid nedlagt og under Spøttrup inddraget By „Spydstrup“ dens tiendepligtige Jord.
- b. Afgiften til Seminariefondet af Rødding Sogns Kongetiende, dens ydende Hartkorn 169 Tdr. 2 Skp. 2 Fd. svares $1\frac{1}{2}$ Sk. Sølv pr. Td., ialt 2 Rdl. 62 Sk. Ifølge Fr. 29. Juli 1814 § 66^a og Kgl. Resolution 3. Januar 1821. Afgiften forfalder inden Udgang af hvert Aars December Maaned og hviler blot paa Korntiende.
- c. Afgift til Skolekassen af Rødding Sogns Kirketiende, dens ydende Hartkorn 169 Tdr. 2 Skp. 2 Fd. à $1\frac{1}{2}$ Sk. Sølv pr. Td. Forfalder inden Udgangen af hvert Aars December Maaned.
- d. Kirkelysepenge for Rødding Kirke efter Plakat 29. April 1740, § 5, er 3 Rdl. 32 Sk., der ligeledes ej tilfalder Skolekassen.
- e. Til Præsten i Rødding for Brød og Vins Holdelse til Rødding Kirke har i en Række af Aar været svaret aarlig 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg.
Rødding Kirkes gamle Regnskabsbog viser, at der har været svaret til Brød og Vin siden 1638.
- f. Landemodets Expenser af samme Kirke ubestemt.

- g. Provstens Løn af samme, 1 Td. 4 Skp. Byg, der betales efter Kapitelstaxten.
- h. Kirkesynsmændene for samme, 1 Rdl. 12 Sk. Ifølge Reskript*) 21. Maj 1817.
- i. Ejerens Forpligtelse til af Jordebog Nr. 23, Niels Lavrsen i Mollerup, hans Gaards Jorder under Matr. Nr. 17 at bære Afsavnet af et Grundstykke, afgivet fra bemeldte Gaard for at udfylde det manglende i Skoleloddens anordningsmæssige Størrelse. For hvilket Grundstykke af Rødding Sognekommune godtgøres 1 Rdl. 48 Sk. Sølv, som oppebæres af nuværende Fæster og efterfølgende Besiddere af Matr. Nr. 17, som Vederlag saavel for Afsavnet af bemeldte Grundstykker som og for alle deraf gaaende Skatter og Afgifter med Vej. Alt i Henhold til Sogneforstanderskabets Forhandling af 13. Januar og 8. Juni 1846 samt derpaa grundede Tilstaaelse af 29. August 1848.

B. Legater, som indestaar i Ejendomme.

Ved Kgl. Reskript af 5. August 1757 er til Rødding Sogns Fattige skænket og givet en Arvefaldsret til 160 Rdl., paa hvilken den under 28. August 1757 oprettede er under 25. November 1757 meddelt Kgl. Konfirmation. I Overensstemmelse med Kgl. Reskript af 18. December 1767 indestaar Kapitalen med 1ste Prioritet i Rødding Kirke og forrentes med 5 % aarlig eller 8 Rdl. efter Fundatsens § 2. Den aarlige Rente, 8 Rdl., som efter Fundatsens § 2 udbetales til hvert Aars Masting af Spøttrup Rødding Kirkes Ejer, anvendes til gamle, fattige, syge og sengeliggende samt fader- og moderløse smaa Børns Underholdning i Rødding Sogn. Uddelingen sker efter den med fælles Raad af Spøttrup Ejer og Sognepræsten tagne Bestemmelse.

C. Specielle Byrder.

- a. Den Spøttrup Hovedgaard paahvilende Forpligtelse til at svare Brokorn for Passage over Broerne ved Skive og som pr. Td. af Hovedgaardens Gammelhartkorn 29 Tdr. 3 Skp. 2 Fd. 2 Al, der erægges med aarlig $6\frac{5}{9}$ Skp. Byg. Ifølge Kgl. Reskript 2. September 1829. Afgiften forfalder til hvert Aars Masting.
- b. Den Jordebogs Nr. 2, Peder Eskildsen som Forpagter af Gammelhedehus, er indrømmede Græsningsret paa Spøttrup Udmarksejendomme, navnlig i Heden for hans Faarkreaturer og i

*) Reskript: Forordning af Regering eller Konge.

Kær og Enge — dog kun fra den Tid af, at Høet er bortført og indtil Indbindingstiden for hans Heste og Fæhoveder.

- c. Den Jordebogs Nr. 3, Kresten Jensen som Forpagter af Ny Mølle, tilkommer Udvisning til fornøden Tørvegrav og Lyngslet aarlig i Gammelhede.
- d. Den Ejeren paahvilende Forpligtelse til at underkaste sig de Foranstaltninger, som Øvrigheden for Vandets tilbørlige Afleden fra vedkommende Enge maatte finde fornøden med Hensyn til Vandbeholdningens Afbenyttelse ved Ny Mølle til et Stampeværk eller andet Brug og uden Hensyn til om Møllen kan bestaa som Værk eller ikke:
- e. Den Jordebogs Nr. 4, Jens Nielsen som Lejer af Strømhuset, tilkommer Godtgørelse af 48 Sk. Sølv aarlig for den hans Lod Matrikuleret Nr. 1 E i sin Tid af Oversvømmelse tilføjede Skade. Lejerens Revers af 28. August 1848, hvorhos bemærkes at bemeldte Godtgørelse, angiventlig Renten af en Kapital, som Ejeren i sin Tid af det offentlige skal have erholdt udbetalt som Erstatning for hin Skade.

Endvidere bemærkes:

- f. At der paa enkelte Fæsteder hviler Aftægt.
- g. At Godsets Husmænd under Præstationer af følgende dem paaliggende Arbejde, nemlig:
  1. Faaretvæt og Klipping saavel Foraar som Efteraar.
  2. Postløb til Skive.
  3. Hjælp ved Fiskeriet og Vaadtrækning i Søerne, erholder ifølge gammel Skik og Brug Mellemmad samt Øl og Brændevin.
- h. At det i Auktionsmøde paa Spøttrup 1777 dets 8. Post hedder: De 3 Liige, som staar i Rødding Kirkes Begravelse, maa ej udtages, men skal stedse blive staaende i Overensstemmelse med det af sidste Ejer Niss Nissen efterladte Testamente, blive en Mindetavle for ham ophængt i Rødding Kirke og et Monument oprejst over hans Grav, der er paa samme Sted paa Kirkegaarden, hvor hans Forældre og syv Børn ligger begravede, samt Pladsen omgivet med et Jerngitter; og det paaligger Køberen af Rødding Kirke bestandig at vedligeholde dette Gravsted og saaledes her at paase, at Monumentet over Niss Nissen og Mindestenen over hans Forældre og Børn ikke bortskaffes. Denne Jordebog tages til Grund for Salget af de deri specificerede Ejendomme fra sidste Ejer, Niss Nissens Bo.

Viborg, den 7. Marts 1849.

Blichinborg. C. Møller.

Fremlagt ved Auktionen den 7. Marts 1849.

Villemoes.

Udskrift af Salling Herreders Justitsprotokol.

Fredagen den 8. September 1848 Formiddag Kl. 11 blev Salling Herreders Ret sat paa Raadhuset i Skive og administreret af den ordinære Dommer og Skriver i Overværelse af Retsvidnerne.

Fra Landsoverrets-Assesor Blichingborg og Kanseliraad, Lands-overrets-Prokurator Møller som Executortestamenti i Proprietær Nissens Bo var fremkommet Begæringen om Mands Udmeldelse til at afholde en fuldstændig Taxationsforretning over Spøttrup Hovedgaard med alt underliggende Bøndergods og Tiender.

Til Salling Herreders Ret.

Som Executores i Dødsboet efter Proprietær Nissen til Spøttrup begære vi herved, at 2 kyndige Mænd af Retten maatte blive udmeldte til at afholde en fuldstændig Taxationsforretning over Spøttrup Hovedgaard med alt underliggende Bøndergods og Tiende. — Den paa Spøttrup værende Godsforvalter, der paa vores Vegne vil være tilstede under Forretningen, vil kunne meddele Taxationsmændene de Oplysninger, som disse maatte attraa. Forretningen ønskes afholdt snarest muligt, og Beskrivelse af samme forventes os tilstillet, hvorimod ingen Afhjemling finder Sted uden efter nærmere Forlangende.

Ærbødigst

Viborg, den 5. September 1848.

Blichinborg. C. Møller.

Irettelagt den 8. September 1848.

Villemoes.

Retten udmeldte i den Anledning Kammerraad, Proprietær Grøn-bæk til Eskjær og Proprietær Spliid til Gammel Skivehus, hvilke snarest muligt havde at afholde bemeldte Taxationsforretning, saaledes at den, om forlanges, inden Retten kan afhjemles.

Retten hævet Kl. 12.

Villemoes.

Vidner:

P. Sinding. M. P. Rasmussen.

Aar 1848 den 6. Oktober mødte paa Hovedgaarden Spøttrup undertegnede inden Salling Herreders Ret, under 8. f. M. udmeldte Mænd, Landvæsenskommisær Grønbæk til Eskjær og Forligelseskommisær, Proprietær Spliid til Gammel Skivehus for, ifølge Begæring af Executores testamenti i Proprietær Nissens Dødsbo, at foretage Taxationsforretning over Spøttrup Hovedgaard med alt underliggende Bøndergods og Tiende.

Ved Forretningen var tilstede den paa Spøttrup værende Godsforvalter Beder, som paaviste Ejendommene og fremlagde Jordebog og Udskiftningskorte samt de dertil hørende Beregninger. — Efter at have taget Gaardens Bygninger, Marken og alt øvrigt i Øjesyn og ved at berejse Godset, ligeledes gjort os bekendte med dettes Beskaffenhed, befandt vi det hele saaledes:

Gaardens Bygninger, der er tilstrækkelige, er meget gode tildels af Grundmur og meget vel vedligeholdt.

Som en Herlighed til Ejendommen og tillige som en ej ubetydelig Indtægt for samme, anses Fiskeriet og den Mængde Rør, der produceres i Søen.

Gaarden har Udskibningssteder ved Aalbæk og Ny Mølle, hvilket sidste hører under Spøttrup. Vejlængden til disse Udskibningssteder er omtrent $\frac{1}{2}$ Mil.

(Hartkorn og Tiende vil kun blive en Gentagelse, saa der nævnes kun nogle Hovedpunkter.)

1. Hovedgaarden til den runde Sum.....	60,000 Rdl. Sølv
2. Vejrmøllen til den runde Sum.....	5,000 " "
3. Tienderne	16,000 " "
4. Nymølle med Tilliggende.....	3,800 " "
5. Strømhuset	500 " "
6. Gammelhedehus....	1,600 " "
7. Bøndergodset, ca. 350 Rdl. pr. Td. Hartkorn...	57,800 " "

Tilsammen... 144,700 Rdl. Sølv

For hvilken Sum vi anser de foran beskrevne og taxerede Ejendomme at have virkelig Værdi i Handel og Vandel.

Sluttelig bemærkes, at den Sum, hvorfor disse Ejendomme sidst er solgte, er os ubekendte, og at denne i alt Fald ingen Indflydelse vilde kunne have, da afdøde Proprietær Nissen har ejet disse i ca. 40 Aar, og var ham tilfaldne Dels i Arv.

At foranstaaende Forretninger er afholdt efter vort bedste skønnende det er vi, paa Forlangende, villige til inden Retten idelig at

bekræfte, og stadfæste imidlertid sammen med vore Navnes Underskrift.

A. Grønbech.

Spliid.

Irettelagt den 19. Januar 1849.

Villemoes.

Ligeledes fremlagdes en Skrivelse fra Exekutores testamenti af 14tende dennes saalydende:

Fra Proprietærene Grønbech og Spliid, der efter Udmeldelse have afholdt Taxationsforretning over Spøttrup Gaard og Gods, er det os tilmeldt, at de have bestemt Retsdagen den 19. dennes til Afhjemling af bemeldte Forretning, hvoraf Genpart er os tilstillet. — Vi skulle i denne Anledning tjenstligst tilkendegive Hr. Kammerjunker, at Afhjemlingen kan finde Sted, uden at der fra vor Side gives Møde, og udbede vi os dernæst Beskrivelse af det passerede snarest mulig behageligst meddelt.

Viborg, den 14. Januar 1849.

Ærbødigst

S. T. Hr. Kammerjunker By Herredsfoged Villemoes,
Skive.

Irettelagt den 19. Januar 1849.

Villemoes.

Forretningen blev dernæst af Mændene ratihaberet og paa lovlig Maade afhjemlet.

Retten hævet Kl. 1.

Villemoes.

Vidner:

M. P. Rasmussen.

A. Knoth.

Fremlagt ved Autionen den 7. Marts 1849.

Conditionerne blive behørig bekendtgjorte. Paa Medexecutors og egne Vegne var mødt Cancelliraad Møller fra Viborg. I Henhold til Conditioner og de øvrige fremlagte Documenter, der til Libhavernes Eftersyn var tilstede paa Auktionsbordet, blev den samlede Endom opraabt for 144,700 Rdl., hvorpaa imidlertid intet Bud skete. Auktionen hævet.

M. Hansen.

C. Møller.

Villemoes.

Vidner:

N. Pedersen.

Smith.

Aar 1849 den 14. Marts Formiddag Kl. 11 mødte Salling Herreders Auktionsret paa Skive Raadhus for at afholde 2den Auktion over Hovedgaarden Spøttrup med Tilliggende.

De ved foregaaende Auktion fremlagte Dokumenter vare tilstede paa Auktionsbordet. For Executores testamenti mødte Prokurator Øllgaard. Ejendommen blev dernæst opaabt for 144,700 Rdl., men da ingen Libhavere vare mødte, blev Auktionen hævet.

Villemoes. M. Hansen. Øllgaard.

Vidner:

N. Pedersen. C. Smith.

Aar 1849 21. Marts Formiddag Kl. 11 mødte Salling Herreders Auktionsret paa Spøttrup, for at afholde 3die Auktion over Hovedgaarden Spøttrup med Tilliggende, de ved de foregaaende Auktioner fremlagte Dokumenter var tilstede paa Auktionsbordet. Executores testamenti vare tilstede og fremlagde en Panteattest af 5. September 1848, en Amtsstueattest af 19. ds. samt Tillæg til Konditionerne af Dags Dato.

Efter Begæring attesteres herved, at efter Amtsstuens Bøger hører under Spøttrup:

A. Frit Hartkorn. . . . . 43 Td. 4 Skp. 0 Fdk. 2 $\frac{1}{4}$ Alb.

Møllenskyld. . . . . 3 " 1 " 2 " 0 "

B. Ufrit Hartkorn . . . . 165 " 1 " 2 " 1 $\frac{1}{2}$ "

C. Tiende

Rødding Kongetiende, matrikuleret 27 Tdr. 4 Skp.

tiendeydende. . . . . 169 " 2 " 2 Fdk.

Kirketiende, matrikuleret. . . . . 27 " 4 "

tiendeydende. . . . . 169 " 2 " 2 "

Viborg Amtsstue, den 19. Marts 1849.

Thorsen,
Fuldmægtig.

Fremlagt ved Auktionen paa Spøttrup den 21. Marts 1849.

Villemoes.

(Grunden, til at det tiendeydende Hartkorn er omkring 4 Tdr. Hartkorn mere end ufrit Hartkorn, kommer af, at en Selvejergaard i Rødding-Grundvad, Matr. Nr. 1 a, kun skulde svare Kirketiende.)

Der er gjort den Bemærkning siden 2den Auktion, at Rytterhesten følger med Gaarden.

Ejendommene blev dernæst opaabte for Taxationssummen 144,700 Rdl. og tilsluges Oliemøller Schytte fra Horsens for 110,000 Rdl.

Exekutorerne tilkendegave paa Boels Vegne, at gjorde højeste Bud efter Omstændighederne ikke kunde antages, og begjærede derefter en 4de Auktion over Boets faste Ejendomme afholdt den 10. i næste Maaned, efter en Bekjendtgjørelse i den Berlingske Tidende og Viborg Stiftstidende. Auktionen hævet.

Villemoes. M. Hansen. Blichingborg. C. Møller.

Vidner:

Søren Andersen. Niels Jensen.

Aar 1849, den 10. April Formiddag Kl. 11, mødte Salling Herreders Auktionsret paa Spøttrup for at afholde den berammede 4de Auktion over Hovedgaarden Spøttrup med Tilliggender. Samtlige ved de foregaaende Auktionsers fremlagte Dokumenter vare ligeledes i Dag tilstede paa Auktionsbordet. Auktionen var efter Bestemmelsen forud bekjendtgjort en Gang i den Berlingske Tidende samt Viborg Stiftstidende, af hvilken Bekjendtgjørelse et Exemplar blev fremlagt.

Fremlagt ved Auktionen paa Spøttrup den 10. April 1849.

Villesmoes.

Conditionerne blev oplæste og i Henhold dertil blev Ejendommen oprabt for 110,000 Rdl., da intet Bud skete herpaa blev samme oprabt for 100,000 Rdl., men da herpaa ej heller skete noget Bud, blev Auktionen hævet.

Villemoes. M. Hansen. Blichingborg. C. Møller.

Vidner:

Søren Andersen. Niels Jensen.

Fredagen den 27. April 1849 Formiddag Kl. 11, blev Salling Herreders Ret sat paa Raadhuset i Skive og administreret af den ordinære Dommer og Skriver i Overværelse af Retsvidnerne.

Fra Executores testamenti i afgangne Proprietær Nissens Bo var fremkommen Begjæring af 21. ds. om Udmeldelse af Mænd til Afholdelse af en ny Taxationsforretning over Spøttrup og Gods med Tilliggender.

Til Salling Herreders Ret.

Da det paa Grund af Omstændighederne og navnlig med Hensyn til de seneste Tidskonjunkturers Indflydelse paa Landejendomspriser er anset rigtigst, at en yderligere Taxation over Spøttrup Hovedgaard med Tiende og Gods finder Sted til Vejledning ved den Auktion over disse Ejendomme, som senere vil blive afholdt, skulde vi tjenstligst anmode den ærede Ret om at ville udmelde de Mænd, der under den 6. Oktober f. A. have afholdt en Taxationsforretning, der derefter er afhjemlet over førnævnte Ejendomme, nemlig Pro-

prietærerne Grønbæk og Spliid til i Kontinuation af denne Forretning at afgive Deres yderlige Skjøn over hine Ejendommens Værdi med specielt Hensyn til de nuværende Tidsomstændigheders Indflydelse paa Værdien, hvilket nu muligen vil give et fra den tidligere Taxation ikke lidet afvigende Resultat.

Tillige maa vi udbede os, at førnævnte Herrer Taxationsmænd vilde afgive et mere detailleret Skjøn end den tidligere Forretning indeholder over Værdien af Bøndergodset, der er af temmelig forskellig Beskaffenhed, vil ikke saaledes, at hvert enkelt af Bønderstederne særskilt vurderes, men som vi har tænkt os byvis eller klassificeret paa anden Maade efter Taxationsmændenes Skjøn.

Forretningen ønskes afholdt inden Midten af næste Maaned og de Oplysninger maatte attraaes. Godspapirerne vilde være at erholde paa Gaarden.

Naar Afhjemling af den saaledes attraaede yderligere Forretning ønskes, skal samme blive begjært.

Viborg, den 21. April 1849.

Blichingborg.

C. Møller.

Irettelagt den 27. April 1849.

Villemoes.

I den Anledning udmeldte Retten Kammerraad Grønbæk til Eskjær og Proprietær Spliid til Gammel-Skivehus til i Overensstemmelse med Rekvisitionens Indhold og med speciel Hensyn til de deri fremhævede Momenter at afholde den forlangte ny yderligere Taxationsforretning over bemeldte Ejendomme, saaledes at denne, paa nærmere Forlangende inden Retten, kan afhjemles.

Udskrift af Salling Herreders Justitsprotokol.

Fredag den 10. August 1849 Formiddag Kl. 11 blev Salling Herreders Ret sat paa Raadhuset i Skive, administreret i den ordinære Dommers Fraværelse af den konstituerede Dommer, Landvæsenskommissær Hansen, der tillige er Rettens ordinære Skriver, i Overværelse af Retsvidner.

Dommerens Konstitution blev fremlagt og lyder saaledes:

Under Forudsætning af den mig under Dags Dato ansøgte Rejse-tilladelse bevilges, tillader jeg mig at anholde om, at Kammerraad By- og Herredsskriver Hansen gunstigt maa blive meddelt Konstitution til, under min Fraværelse og paa mit An- og Tilsvar, at administrere Skive Kjøbstad og Salling Herreders ordinære Ret.

By Herredskontoret i Skive, den 27. Juli 1849.

Villemoes.

Til Viborg Amt.

Den begjærte Konstitution meddeles.

Viborg Stiftamt den 29. Juli 1849.

L. Britton.

M. Hansen.

Fremlagt i Salling Herreders Ret den 3. August 1849.

Efter Begjæring af Executores testamenti i afdøde Proprietær Nissens Bo blev i Kontinuation af den under 27. April d. A. passerede Udmeldelse af Mænd til Afholdelse af en ny Taxationsforretning over Spøttrup med Gods og Tilliggender af Retten udmeldt Proprietær Rasmussen til Nyholm til i Forening med Proprietær Spliid til Gammel-Skivehus at afholde den begjærte Taxationsforretning overensstemmende med bemeldte Udmeldelse, da Kammerraad Grønbæk af antagelige Grunde har begjært sig fritaget for videre at deltage i benævnte Forretning.

Retten hævet Kl. 12.

M. Hansen.

Vidner:

N. P. Rasmussen.

M. Kjærgaard.

Aar 1849, den 16. August, indfandt sig paa Hovedgaarden Spøttrup undertegnede, inden Salling Herreds Ret den 27. April og 10. August d. A. udmeldte Mænd Proprietærene Rasmussen til Nyholm og Spliid til Gammel-Skivehus for, ifølge Begjæring af Executores testamenti i afgangne Proprietær Nissens Dødsbo, dat. 21. April d. A., at foretage en med Hensyn til de seneste Tidskonjunkturers Indflydelse paa Landejendomspriserne, yderligere Taxationsforretning over Spøttrup Hovedgaard med underliggende Gods og Tiende.

Af den paa Spøttrup værende Godsforvalter Schönheider blev til Afbenyttelse under Forretningen forevist os en Jordebog og et Kort over de samlede Ejendomme med nogle til den i sin Tid foregaaende Udskiftning henhørende Beregninger, hvorhos Ejendommene iøvrigt blev paaviste, og derefter af os, ved Omrejse paa Godsets Ejendomme, undersøgte.

Hovedgaardens Bygninger, som i Landets almindelige Brandkasse er forsikrede for 22,960 Rdl., og som anses tilstrækkelige, er alle solide og vel vedligeholdte.

Hovedgaardstaxten til Spøttrup indeholder foruden Søen, efter de foreviste Beregninger, 771 Tdr. Land, geometrisk Maal, hvoraf ca. 340 Tdr. Agerland dyrkes under Hovedgaarden. Engene, ca. 135 Tdr. Land, afgiver efter Angivelse aarligt ca. 250 Læs Hø. Det øvrige

Areal bestaar af Kjær, Hede og Overdrev, af hvilket sidste en stor Del afgiver god Græsning. I Søen haves betydelig Rørskær og Fiskeri.

Paa Hovedgaardens Mark er beliggende en matrikuleret, hollandsk Vejrmølle, over hvis Indtrader i Løbet af nogle Maaneder blev os forevist en Optegnelse.

De under Ejendommene henhørende Konge- og Kirketiende af Rødding Sogn, er fast bestemt, kan i det hele anslaaes til 76 Tdr. Rug, 79 Tdr. Byg og 205 Tdr. Havre. Rødding Kirke er i vel vedligeholdt Stand.

Udenfor det nævnte under Hovedgaarden brugende Agerareal er beliggende paa Hovedgaardstaxten 3 Steder, nemlig Strømhuset, Gammelhedehus og den saakaldte Ny Mølle, til hvilken sidste hører Færge og Fiskerirettigheder samt Stampeværk. Disse trede Ejendomme, hvoraf den første er bortlejet og de to sidste bortforpagtede, bliver særskilt at taxere, dog ikke efter de Afgifter, som dens Brugere efter Jordebogen er pligtige til at svare, da disse ved nøjagtig Undersøgelse skønnes at være for høje, hvilken Mening ogsaa bestyrkes derved, at Forpagterne staar til Restance med Afgift, hvilket ellers ikke er Tilfældet paa Spøttrup Gods.

Bøndergodset bestaar af 41 Gaarde og 21 Huse tilsammen af Hartkorn 165 Tdr., 1 Skp., 2 Fdk., 1½ Alb., hvis Godhed og øvrige Beskaffenhed er meget forskellige, hvorfor vi haver inddelt det i 4 Klasser, som bliver at anslaa til forskellig Værdi.

Efter saaledes at have gjort os bekendt med Ejendommene og efter at have bemærket, at vi ved Taxation af selve Hovedgaarden, tænker os denne fremtidig at drives uden Hoveri, foretog vi Taxationen saaledes:

1. Spøttrup Hovedgaard med Vejrmølle. I den dyrkede Agermark, omtrent 340 Tdr. Land, delt i Tægter à ca. 38 Tdr. Land, antages Udsæd og Fold saaledes:

Rug i Brak	38 Tdr. à 9 Fd. =	342 Tdr. à 20 M. pr. Td.	1140 Rdl.	
Byg „ „	43½ „ 7 „ =	304½ „ 15 „ „ „	761 „	1-8
Rug „ Stubj.	43½ „ 5 „ =	217½ „ 20 „ „ „	725 „	0-0
Havre i „	66½ „ 5 „ =	332½ „ 10 „ „ „	554 „	1-0

Besætning:

150 Køer à 12 Rdl., Nettoindtægt pr. Ko.	1800 „	0-0
50 Foder- og Græsstude à 7½ Rdl. pr. Stk.	375 „	0-0
50 Faarkreaturer à 2 Rdl. pr. Stk.	100 „	0-0
Rørskær og Fiskeri i Søen ansættes til.	125 „	0-0
Bruttoindtægt af Møllen, aarligt ca.	350 „	0-0
Summaindtægt af Gaard og Mølle	5930 „	2-8

Herfra Udgifter saaledes:

Sædekorn: Rug 81 $\frac{1}{2}$ Tdr. à 20 Mark	271 Rdl.	4-0
" Byg 43 $\frac{1}{2}$ " " 15 "	108 " "	4-8
" Havre 66 $\frac{1}{2}$ " " 10 "	110 " "	5-0
Fødekor i Rug 80 " " 20 "	226 " "	4-0
" i Byg 60 " " 15 "	150 " "	0-0
Til Gaardens Drift udfordres 16 Heste til hvis Foder ansættes 400 Tdr. Havre à 10 Mark	666 " "	4-0
Kongelige Skatter og Repartitionsfundsafgifter og Brandkontingent.....	400 " "	0-0
Vedligehold. af Bygninger, Gaards- og Avlsredskaber .	350 " "	0-0
Folkelønninger.....	700 " "	0-0
Nødvendighedsartikler til Husholdningen.....	400 " "	0-0
Fattig- og Skoleskat.....	50 " "	0-0
Offentlige Afgifter af Møllen, dens Vedligeholdelse og Slid, samt Lønning til Møllerfolkene.....	152 " "	0-0
	3626 Rdl.	3-8
At fradrage forannævnte Indtægt.....	5930 " "	2-8
	3626 " "	3-8
Igen Indtægt...	2303 Rdl.	5-0

hvorfra endvidere bør beregnes Renten af den Sum, som er nødvendig til Anskaffelse af Indbo, Besætning, ud- og indvendig Inventarium samt til Driftskapital, ialt anslaaes til som mindst 10,000 og altsaa bliver 400 Rdl., som fradrages 2303 5-0 og bliver 1903 5-0.

Igen Nettoindtægt af Hovedgaard og Mølle, som paa det nærmeste udgør Renten af 47,600 Rdl., til hvilken Sum Hovedgaarden og Møllen ansættes til.....

47,600 Rdl.	
2. Ny Mølle	2,500 "
3. Gammel Hedehus.....	1,000 "
4. Strømhuset	400 "
5. De foran beskrevne Tiender	14,000 "
6. Bøndergodset	
a. 1. Klasse, hvortil henføres af Rødding, Ejstrup, Kjærgaarde og Rødding Grundvad samt Husene i de forskellige Byer 48 Tdr., 3 Sk. Hartkorn, der ansæt- tes til 325 Rdl. pr. Td.....	15,721 " 84
b. 2. Klasse af Kjærgaarde, Rødding Ejstrup og Kjær 70 Tdr., 7 Sk., 3 Fdk. à 275 Rdl. pr. Td....	19,519 " 26
c. 3. Klasse af Kjær, Møllcrup og Knud By 25 Tdr., 3 Sk., 1 Fdk., $\frac{1}{4}$ Alm. à 225 Rdl. pr. Td.....	5,719 " 32

d. 4. Klasse af Mollerup og Knud By 20 Tdr., 3 Sk., 1 Fdk., 2 ¹ / ₄ à 200 Rdl. pr. Td.	4,085 „ 90
Ialt . . .	45,046 Rdl.40

Summa Taxationssum for samtlige Ejendomme 110,546 Rdl. 40 skriver et Hundrede og ti Tusinde, fem Hundrede, fyrretyve og seks Rigsbankdaler og 40 Skilling, for hvilken Sum vi anser de foranbeskrevne og taxerede Ejendomme at have virkelig Værdi i Handel og Vandel nu i Tiden. Jeg, Spliid, som ogsaa i Aaret 1848 har taxeret førnævnte Ejendomme og da til en højere Værdi, finder mig beføjet til at bemærke, at Aarsagen til min forandrede Anskuelse med Hensyn til Værdien, er de forandrede Tidskonjunkturer og de sandsynlige Følger af den alt førte endnu svævende Krig, der upaatvivlelig vil vække Liebhavernes Mod til at købe en saa betydelig Ejendom, hvoraf det er at forudse at forhøjede Skatter og andre Paalæg vilde blive at udrede i den nærmeste Fremtid.

At foranstaaende Forretninger er afholdt efter vort bedste skønnende, er vi paa Forlangende villige til inden Retten yderlig at bekræfte og stadfæste imidlertid sammen med vore Navnes Underskrift.

H. Rasmussen. Spliid.

Irettelagt den 7. September 1849.

M. Hansen.

Efter at bemeldte Forretning af Taxationsmændene var ratificeret, bekræftede de samme paa behørig Maade med Lovens Ed og blive dimitterede. Retten hævet Kl. 12.

M. Hansen.

Vidner:

M. P. Rasmussen. M. Kjærsgaard.

Fremlagt ved Auktionen den 25. September 1849.

Villemoes.

Konditionerne var paa det nærmeste lig de forrige Auktioner, dog er der enkelte Poster, som bør bemærkes.

Paa Hovedgaarden er der for Tiden en Besætning af 84 Stude, som det overlades Køberen af Hovedgaarden, om han selv ønsker det, at modtage for særskilt Betaling af 5000 Rbdl.

Om Køberen vil modtage Studene for den opgivne Pris, maa tilkendegives straks efter Auktionen.

Spøttrup, den 25. September 1849.

Blichingborg. C. Møller.

Fremlagt ved Auktionen paa Spøttrup den 25. September 1849.

Villemoes.

Aar 1849, den 25. September, Formiddag Kl. 11 mødte Salling Herreders Auktionsret paa Spøttrup for efter Rekvision af Executores testamenti i afdøde Proprietær Nissens Bo at afholde 5. Auktion over bemeldte Hovedgaard med underliggende Gods og Tiende. Auktionen havde forud været bekendtgjort 2 Gange i Berlingske Tidende og Viborg Avis samt 1 Gang i hver af de øvrige Stiftstidende og fremlagdes et Exemplar af Plakaten (saalydende):

Auktion over Herregaarden Spøttrup med Underliggender.

Ifølge Rekvision af Executores testamenti efter Proprietær Nissen til Spøttrup bliver efterfølgende ham tilhørende Ejendomme stillede til Bortsalg ved en 5. offentlig Auktion, der afholdes paa Spøttrup Hovedgaard Tirsdagen den 25. September næstkommende Formiddag Kl. 11.

1. a. Spøttrup Hovedgaard af Hartkorn fri Hovedgaardstaxt 38 Tdr. 7 Skp., 2 Fd., 1½ Alb. med Gammelskat 147 Rdl. 28 Skilling. Hovedgaardstaxtens Areal udgør omtrent 770 Tdr. Land geom. Maal, hvoraf for Tiden dyrkes under Hovedgaarden ca. 340 Tdr. Agerland. Engen bestaar for Tiden af ca. 135 Tdr. Land, og Resten er Kjær, Hede og Overdrev.
  - b. En paa Hovedgaardens Mark opført hollandsk Vejrmølle, der har privilegeret Mølleskyld 3 Tdr., 1 Sk., 2 Fd.
2. Godset, der indbefatter:
  - a. 4 Tdr., 4 Sk., 2 Fd., 1 Alb., fri Hovedgaardstaxt fordelt paa Stedet Ny Mølle og tvende mindre Steder.
  - b. Bøndergodset af uprivilegeret Hartkorn Ager og Eng 165 Tdr., 1 Sk., 2 Fd., 1½ Alb. Hartkorn.
3. Rødding Sogns Kongetiende matrikuleret for 27 Tdr. 4 Sk. med tiendeydende Hartkorn 169 Tdr., 2 Sk., 2 Fd.
4. Rødding Sogns Kirke med Korn- og Kvægtiende ligeledes matrikuleret for 27 Tdr., 4 Sk. med tiendeydende Hartkorn 169 Tdr., 2 Sk., 2 Fd., hvortil kommer noget saakaldt Kirkeskyld. Alle disse Ejendomme er ved en den 16. d. M. afholdt Taxationsforretning, uden Besætning og Inventarium til Hovedgaarden, vurderet til 110,546 Rdl., 40 Sk. Agerlandet, der er i en særdeles stærk Gødningskraft, bestaar af gode Muldjorder, skikkede til hver Slags Sæd. Den aarlige Udsæd er ca. 30 Tdr. Rug, 40 Tdr. Byg og 200 Tdr. Havre og Høafgrøden har været aarligt ca. 250 Læs, der efter Lokalteternes Beskaffenhed betydeligt vil kunne forøges. Af det uopdyrkede Areal opgives en stor Del god Græsning

og egner sig tildels til Opdyrkning, og der haves Mergel paa Hovedgaardens Mark. Kvægbesætningen har hidtil for største Delen været Stude, men der antages for Tiden at kunne holdes en Besætning paa 150 Køer, 50 Stude og 50 Faarkreaturer.

Der er Udskibningssted ved Limfjorden $\frac{1}{4}$ Mil fra Hovedgaarden. Jagt, Fiskeri og Rørskaar haves rigeligt. Jordebogsindtægterne af Godset udgør omtrent aarligt i Penge 400 Rdl., i Korn 51 Tdr. Rug, 44 Tdr. Byg og 61 Tdr. Havre foruden Smaaredsel. Af Bøndergodset præsteres komplet Hoveri af 40 Halvgaarde foruden Husmandsarbejde. Til Stedet Ny Mølle haves Færgeprivilegium. Tiende afgives, forsaavidt de ved Kendelse er bestemte, aarligt ca. 69 Tdr. Rug, 71 Tdr. Byg og 185 Tdr. Havre og af 18 Tdr. Hartkorn tages Tienden i Kjærven.

Den foranførte Taxationsforretning og Jordebogen, som indeholder nærmere Beskrivelse over Ejendommene, henligger tillige med Konditionerne for Salget til Eftersyn hos Executorerne i Viborg og paa Kontoret.

Iøvrigt tilføjes, at Ejendommene bestemt agtes bortsolgt ved denne 5. Auktion, naar nogenlunde antagelig Bud sker. Lysthavende indbydes.

Salling Herreders Kontor i Skive, den 24. August 1849.

Munksgaard,
Byskriveren.

2 Gange i Viborg Avis og Berlingske Tidende, 1 Gang i hver af Jyllands øvrige Stiftstidender.

Fremlagt ved Auktionen paa Spøttrup den 25. September 1849.

Villemoes.

Den 5. Auktion som blev afholdt paa Spøttrup den 25. Sept. 1849.

De ved forrige Auktioner fremlagte Dokumenter var til Stede. Konditionerne med Tillæg blev oplæst og derefter blev i Henhold til disse oprabt:

1. Hovedgaarden og Gods (1. Post 1 a og b og 2 a og b) for 100,000 Rdl. rede Sølv og tilslagne, Proprietær Jespersen til Grønneberggaard som enestebydende for 80,000 Rdl. Sølv.
2. Tiende (1. Post 3 og 4) 14,000 Rdl. Sølv og tilslagen benævnte Proprietær Jespersen for 10,000 Rdl. Sølv.
3. Samtlige Ejendomme i Forening for 110,000 Rdl. Sølv og tilslagen Proprietær Vindfeld til Landting som højstbydende for 105,800 Rdl. Sølv, skriver et Hundrede, fem Tusinde og otte Hundrede Rigsbankdaler Sølv pr. Kommission. Bemeldte Proprie-

tær Vindfeld tilkendegav, at det gjorte Bud var sket for ham selv i Forening med Hr. Niels Brejnholdt paa Lemvig Mølle, Møller Revsgaard af Vium Mølle og Proprietær Hagensen til Ullerupgaard, hvilke 3 sidstnævnte ligeledes var til Stede og erkendte, at de med Hr. Vindfeld er Interessenter i Købet til Auktionskonditionerne. Exekutorerne, der havde været til Stede ved Auktionen, bemærkede, at de nævnte Interessenter i Købet havde stillet saadan Sikkerhed for Budet, som var anset betryggende, og efter den under Skiftet tagne Beslutning meddeltes herved paa Boets Vegne Approbation paa Budet. Som Følge heraf blev det gjorte Hammerslag tillagt Retsvirkning.

Auktionen blev derpaa hævet.

Villemoes. M. Hansen. Blichingborg. C. Møller.

Vindfeld. N. Brejnholdt. S. Refsgaard. P. Hagensen.

Ved Auktionen paa Spøttrup 25. September 1849 medfulgte i det hele:

Priviligeret Hartkorn . . . . . 43 Tdr. 4 Skp. 0 F. 2¹/₄ Alb.
derpaa var opført Hovedgaarden
Spøttrup samt 3 Ejendomme, som
var bortforpagtet.

Upriviligeret Hartkorn (Bøndergods) 165 Tdr. 1 Skp. 3 F. 1¹/₂ Alb.
hvorpaa var opført 41 Gaarde og
21 Huse.

Ialt 208 Tdr. 5 Skp. 3 F. 3³/₄ Alb.

Desuden medfulgte Kongetiende og Kirketiende til Rødding Kirke af Hartkorn 169 Tdr., 2 Skp., 2 Fdk., som bestod af:

Rug	68 Tdr.	7 ¹⁰ / ₂₄ Skp.
Byg	71	2 ⁷ / ₂₄ "
Havre	185	1 ⁹ / ₂₄ "

Ialt 325 Tdr. 2¹/₂ Skp.

Nis Nissens Tid var altsaa forbi, der var vist ikke mange Fæstere, som græd ved hans Begravelse; for jeg har forstaaet af Folks Fortælling, at han skulde have været en haard og pengebegærlig Mand. Jeg har ogsaa Træk om ham, som vidner derom. Han sagde bl. a. til dem, der arbejdede for ham: „Skynd jer, Dagen

er kort, kun 17 Timer og nogle Minutter“. Engang kom Nissen ned til en Fæster i Ejstrup og fortalte ham, at han ikke kunde styre hans 2 Sønner, som var paa Hoveriarbejde paa Spøttrup. Fæsteren svarede, at det kunde han heller ikke. Nissen sagde saa, inden han rejste, at ingen af hans Sønner skulde faa Gaarde i Fæste, der hører under Spøttrup, saa længe han levede.

Da Nissen døde, købte den ældste Fæstegaarden efter Auktionen paa Spøttrup, og den anden Søn købte en anden Gaard i Rødding.

Man kan tænke sig, hvad det har betydet for Fæstebonden at gøre Hoveriarbejde paa Spøttrup. Jeg har hørt fortælle, at ved Hjemkørsel af Korn var det saadan at hver Gaard havde et bestemt Stykke at rydde, men naar de kom til Gaarden med Læsset, kunde de komme til at holde længe i Rækker med deres Læs, inden de kunde faa aflæsset. Engang var der en Karl, som holdt med et Læs Korn og ventede paa at faa læsset af, imens lod han Hestene æde af det foranholdende Læs. Da Nissen saa det, rakte han op og gav Karlen nogle Rap af Kæppen og sagde, at han skulde passe bedre paa en anden Gang.

Saaledes maatte de holde, mens deres egen Korn stod paa Markerne.

Min Bedstefar tjente paa Spøttrup i 8 Aar under Nissen. Jeg har hørt ham fortælle, at Madmoderen i en Fæstegaard gav de Karle og Piger, som skulde paa Hoveriarbejde, det bedste Mad med, som Huset formaede, og under Høslet og Høstarbejde var unge Folk ikke ked af at komme med til Hoveriarbejde paa Spøttrup, for naar saa mange Karle og Piger fra Bøndergaardene mødtes, blev der gerne nu og da lidt Morskab.

Skønt Nissen aarlig fik 325 Tdr. Korn i Konge- og Kirketiende, var han alligevel imod, at Solen blev rin-

get op og ned, da det sled paa Klokken. Solen gik jo nok sin vante Gang, mente han.

Af de ny Ejere blev det Brejnholdt, som kom til at bo paa Spøttrup. Lidt senere, da Bøndergodset var solgt til Fæsterne (en 4 Tdr. Gaard kostede omkring 1400 Specier), købte han de andre Medkøberes Parter i Gaarden. Det var i 1855.

Efter at Bønderne havde overtaget deres Ejendomme, blev Gaardene udflyttet, saa de kom til at ligge godt for deres Mark eller Hovedmarkslod, og nu kunde Ejerne beholde deres Heste og Karle hjemme til at drive Marken. Da der jo skulde 4 Heste og 2 Karle med en Plov, var det jo en stor Udskrivning af en Gaard.

Udstykningen.

Udstykningen af Bøndergaardene tog sin Begyndelse. Der blev brugt flere Fremgangsmaader til at faa det ordnet paa. Hvor der var flere Børn paa een Gaard, var det almindeligt, at en eller to af Børnene fik bygget et Hjem paa de Jorder, der laa længst fra Moderhjemmet. Ejendommens Størrelse var noget forskellig, men med den Jordlod, de fik, medfulgte som Regel et Stykke Eng paa omkring 1 Tdr. Land og desuden lidt Tørvejord til Tørvegravning. Paa nogle af Ejendommene blev Kærskiftet ikke fraskilt, men der medfulgte et Stykke til Overgravning i 49 Aar.

Der brugtes ogsaa en anden Maade til at komme i mindre Ejendomme paa. Det gik saaledes til, at en Mand købte en Jordlod til en bestemt Pris, og dersom han havde for faa Penge, fik han Naboer og Venner til at tegne Aktier i Ejendommen. Aktierne var lige store, men dersom der var een, som syntes, de var for smaa, kunde han jo tage 2. Der svaredes ingen Renter af Aktierne, men de udgik ved Lodtrækning. Det var

som Regel Meningen, at der skulde udbetales een om Aaret.

Der laa flere Huse rundt omkring i Sognet, som var bygget paa Jord, der ikke var fraskilt. Der er særlig een, som skal nævnes, den var bygget paa et Stykke Hede. Ejeren dyrkede saa saa meget op af den, at han havde til 2 Køer foruden Faar. Han boede paa Ejendommen omkring 50 Aar uden at svare Ejendomsskat, og da Manden og Konen døde, gik Ejendommen tilbage til Modergaarden igen. Arvinger kunde jo ikke sælge Ejendommen, da de ingen Skøde havde.

I Aaret 1851 frasolgte Matr. Nr. 10a i Rødding en Jordlod paa 18 Tdr. Agerjord, Hartkorn 1 Tdr. 5 Skp. for 600 Rdl., hvorpaa en Gaard blev bygget samme Aar. Stuehuset laa i Nordsiden og saa saaledes ud.

K	Daglig-Stue	S	R
F		K	S

I Forstuen var Gulvet Brolægning og i de andre Stuer Ler. Fra Forstuen kom man ind i Daglistuen samt Soverum. Stuen havde 2 Fag Vinduer imod Syd. Langbordet stod ved Vinduerne og langs Nordsiden af Stuen stod 2 Senge. I Køkkenet var der en halv Karm Vinduer imod Syd. Ved Vinduet stod Køkkenbordet, i Nordsiden Brandstedet, der var en aaben Skorsten, som gik over det halve Køkken. I Bryggerset var der kun lagt Loft over Svinestien, her var en Dør ud til Gaardsiden og et Vindue til Nord. Senere blev der tilbygget Vesterenden af Stuehuset et Par Stuer. Stuehuset var tildels opført af ubrændte Sten, men nu blev Muren paa Sydsiden fornyet med brændte Sten. Der blev ellers ikke forandret ved Huset hverken indvendig eller udvendig. Det blev nedrevet 1913.

Hvorledes Stalden har set ud, har jeg ikke set, men den gamle Aftægtskone, som havde været med til at bygge den, fortalte, at der var Plads til 1 Hest og 4 Køer, nogle Kalve samt Faar. Loftet over Stalden var nogle Risbundter, og oven over dem var lagt nogle Hedetørv til at holde paa Varmen i Stalden. Laden var en af de saakaldte Sulelader.

Alle Bygninger var med lave Mure og havde kun en Vidde paa ca. 8 Alen. Udvendig stod Gaarden paa Stolper, og imellem disse var der en 3 Skifter Brændsten forneden, dernæst var Væggene klinede op med Ler eller ubrændte Sten. Naar Leret var kørt sammen, blev der sat en Pæl i Midten af Dyngen, og saa blev der bundet 3—4 Stude til Pælen, og bag ved dem gik en Dreng med en Pisk for at holde Fart i Studene, indtil Leret var æltet, dernæst blev Leret lagt i Former og soltørret, Naboer og Venner hjalp til. Saadan en Gaard har ikke kostet meget at bygge. Gaarden var bygget under smaa Forhold, men var tidssvarende sammen med andre, som købte en saadan Jordlod og bebyggede den. Laden stod indtil 1919, da gik vist den sidste Sulelade i Rødding sig en Tur.

Den Mand, som byggede denne Gaard, havde Nissen lovet, at han ikke skulde faa Fæste paa nogen Ejendom i Rødding, saa længe han levede. Han har nok ikke sørget meget ved Nissens Død. Hans Efterkommer lever endnu i Rødding som bosiddende Mænd og Kvinder.

Lidt om Ejendommene i Rødding.

Matr. 1 a, Spøttrup Hovedgaard, ligger i Landingen af Spøttrup Sø's østre Side. Søen er omkring 90 Tdr. Land og ligger omtrent i Højde med almindelig Vandstand i Fjorden. Fra ældre Tid laa der en hollandsk

Vejrmølle ved Landevejen omkring ved, hvor Banen gaar over Vejen.

Brejnholdt flyttede Møllen ned til Søen for at kunne pumpe Vandet ud i Aaen, samtidig lagde han et Dige langs Aaen. Vandet pumpedes ud om Foraaret, og Søen holdtes tildels tør om Sommeren. Søen gav godt med Græs, men om Vinteren gik den tilbage til Søen igen. Nu er den inddiget og udtørret, idet Søjorden er drænet, og Vandet samles i en Hovedkanal, hvorfra det pumpes ud i Aaen. Søjorden er yderig og giver vægtig Korn, dog er Nordsiden noget sandet, idet Sandet kun er dækket af et tyndt Lag Jord.

Med Undtagelse af det nordligste Stykke, der er tildelt en Husmand som Tillægsparcel, er den nu inddelt i Skifter og tilhører 15 af Ejendommene paa Spøttrup. Brejnholdt opdyrkede det meste af Heden, som laa i den sydlige Del af Marken. I Aaret 1849 havde Spøttrup 340 Tdr. Land Agermark, men ved Udstykningen 1938 476 Tdr. Land Agermark. Han kalkede Jorden med Lim, som blev hentet i Sdr. Andrup. Det har været et stort Stykke Arbejde. Brejnholdt anlagde Brændevinsbrænderi i Nordfløjen af Hovedbygningen. Der blev der mange Tdr. Tiendekorn omsat i Brændevin, som der daglig gik Vogn til Skive med. Ældre Folk fortalte, at Folkene brugte at sætte sig paa Knæene og drikke Brændevin af Karret, inden de drog i Marken, og for at faa rigelig med i Marken, uden at det sank for meget i Karret, brugte de at fylde en Flaske med Vand og lægge den i Karret, naar den saa havde ligget lidt, var der Brændevin i Flasken og lige meget i Karret.

Affaldet fra Brænderiet kaldte de Spøl; det blev brugt til at fede Stude med. Der fortælles, at Studene blev saa fede, at naar de havde været drevet ned til Vandet og var blevet vandet, brugte man at skumme

Fedt af Vandet. Han indførte Korthorns-Kreaturer fra England og hentede vistnok ogsaa Faar derovre. Gamle Folk fortalte, at saa mægtige Kreaturer havde de aldrig set før.

I 1937 nedbrændte Gaardens Avlsbygninger, og Jorderne saa vel som Hovedbygningen blev købt af Jordlovsudvalget, som udstykkede Gaarden i 26 Landbrugsejendomme samt 3 Tillægsparceller, desuden blev der plantet en Frugtplantage paa noget Sandjord Nord for Vejen ved Indkørslen til Spøttrup Mark (Røde-Led).

Naar man kommer med Vejen fra Øst gennem Røde-Led til Spøttrup, faar man et daarligt Indtryk af Spøttrups Jorder, idet Vejen gaar i en Sandrevle.

Syd for Landevejen er der et Højdedrag paa omtrent Midten af Jorderne, som skraaner ned mod Aaen til begge Sider. Paa Højderyggen gør Jernbanen nu Markskel hele Vejen.

Der er anlagt to Veje mod Syd, hver lidt nede paa Højderyggen. Ved disse 2 Veje ligger der nu 18 Gaarde med gode tidssvarende Bygninger. Det skal nok komme til at tage sig ud, naar Haverne er groet til. Paa Syd-siden af Højderyggen ligger en Høj, som kaldes Peders Kirke. Der fortælles, at fra gammel Tid var der en stor Mand paa Spøttrup ved Navn Peder. Om Helligdagene, mens Præsten holdt Gudstjeneste i Kirken, tog han en Hest og red omkring Højen, mens Gudstjenesten varede, hvorved Højen fik Navnet Peders Kirke.

Nord for Landevejen er der anlagt en ny Vej, som støder mod Vejen fra Rødding til Knud. Ved denne Vej er der bygget 5 Ejendomme. Der kommer en Dalstrækning Nord for Spøttrup, som gaar op til den nye Vej. Syd for denne Dalstrækning er Jorderne lette, men mod Nord god Jord. Nord for Hovedvejen ligger Frugtplantagen, som tilhører Lodsejerne. Ved Vejen fra Hovedgaarden mod Nord til Knud ligger 3 Gaarde, alle

Øst for Vejen. Jorderne Øst for Vejen er meget ujævne og af forskellige Jordarter. Vest for Vejen grænser Gaardenes Jorder ud til Landkanalen ved Søen. Der er en Lavning i Jorderne Nord for Spøttrup, kaldet „Karpedam“, som tilhører den midterste Gaard.

Ny Spøttrup.

Paa Bakken Nord for Vejen fra Ny Mølle til Krejbjerg laa der fra gammel Tid et Hus kaldet „Gammelhedehus“. Paa et Jordareal her, tilhørende Spøttrup Hovedgaard, lod Brejnholdt opføre en Gaard, som han kaldte Ny Spøttrup. Stuehuset er en mægtig Bygning paa 496 m² Grundflade. Gaarden ligger højt med god Udsigt over Jorden og Mors og tager sig godt ud paa Bakken omgivet af Træer. Til Gaarden hører et Areal paa 313 ha med 5 Tdr. 2 Skp. 2 Fdk. 2³/₄ Alb. Hartkorn, som bestod af Ager, Eng, Hede og 2 Søer, Mollerup Sø og en anden, som kaldtes Oversø, som nu helt er udtørret. Disse 2 Søer udgjorde tilsammen 112 ha. Mollerup Sø var den største, omkring 90 ha, men har ikke denne Størrelse nu, idet Aaen med Tiden er blevet uddybet, og der er anlagt en Sluse i Aaen til at holde Fjordvandet ude. Den Søjord, som er udtørret, har kun et tyndt Jordlag. Underlaget er Sand de fleste Steder, men der er stort Rørskær i Søens ydre Kant, som giver en stor Indtægt for Lodsejerne til Søen.

Brejnholdt havde jo udtørret Spøttrup Sø, nu vilde han til at udtørre Mollerup Sø. Han fik en Gravemaskine fra England og begyndte at grave en Kanal fra Fjorden af. I hans egen Stranding og Eng gik det godt, men da han kom til Røddingboernes Eng, hvorigennem Kanalen skulde gaa, for at Vandet kunde pumpes op i Kanalen og saa af sig selv løbe ud i Fjorden, gik det galt, for Ejeren af Matr. Nr. 8 a sagde nej til at lade Kanalen gaa gennem hans Eng. Han hed Kresten

Stampe. De kom til at søge Proces om Sagen, og det endte med, at Brejnholdt lod Sagen falde. Hvor langt han kom med Kanalen, kan ses den Dag i Dag.

Agerjorden til Gaarden er ikke særlig stærk Jord, Heden er opdyrket. Fra Bakkerne i Vest og Nord er der mange ha med Eng og Stranding samt smaa Damme ud til Fjorden, hvor der græsser mange Kreaturer og Heste om Sommeren. Gaarden er nærmest, hvad man kalder en god Græsgaard og kan ved Hjælp af den Mængde Hø, der avles, føde mange Heste og Kreaturer om Vinteren. Gaarden ejes nu af Jens Kusk Mikkelsens Enke.

Matr. 1 b, Hesthave, ligger i et Dalstrøg ved Aaen omgivet af Eng og høje Bakker. Jeg har hørt, at en af Beloverne, som ejede Spøttrup fra 1579—1650, skulde have opført Gaarden. Sydøst for Gaarden er der en Ø, som er dukket op af Engen. Øen bestaar af god Jord. Der fortælles, at i gammel Tid brugte Krejbjergboerne at lade deres Heste gaa løse paa Græs paa Øen, naar der ingen Brug var for dem til Arbejdet, maaske Navnet Hesthave stammer derfra. Jorderne Øst for Aaen gaar mod Krejbjerg og Balling. Vejen fra Rødding til Krejbjerg gaar igennem Hesthave Marker Vest for Aaen. Jorderne er højtliggende ved Vejen, men mod Nord skraaner de ned mod Engen. Mod Syd skraaner Jorden ogsaa lidt imod Bønderjorderne.

Naar man staar ved Hesthave og ser imod Nord (mod Krejbjerg), er det næsten som at se mod en Bjergside. Udhusene til Gaarden nedbrændte for en Del Aar siden ved Lynnedslag, men er genopbygget med store solide Bygninger. Gaarden blev købt fra Spøttrup i 1809, men blev faa Aar efter solgt til en Mand ved Navn Peder Primdahl. Gaarden har været i Slægtens Eje siden, det er nu Knud Gudiksen eller fjerde Slægtled, som ejer Gaarden.

Trap Danmark skriver: Hesthave var oprindelig Græsningsjord for Spøttrup Heste, men blev før 1663 forsynet med Bygninger og ansat til 8 Tdr. Hartkorn. Den (senere 12 Tdr. H.) laa under Spøttrup Hovedgaardstakst, indtil Nis Nissen 1808 solgte den til sin Svoger, Justitsraad Fr. H. Stadil til Ullerup, Mors. Til Gaardens Drift hørte fordem hoveripligtige Bønder, som købte deres Fæstegaarde af Nissen. I den nyere Tid har den tilhørt P. Primdahl til 1871, Povl Chr. Dahlgaard til 1897, hans Enke til 1905 og derefter Gudik Gudiksen (til 1943, da hans Søn, Knud, overtog Gaarden).

Gammelhede eller Ny Spøttrup blev 1875 af Niels Brejnholdt til Spøttrup solgt for 80,000 Kr. til Chr. Dahlgaard, som købte den til sin Svigersøn, Kresten Mikkelsen.

Matr. 1 p, Ny Mølle, var fra ældre Tid et gammelt Færgested med Kro, hvor der var Overfart til Mors. Ligeledes var der Vandmølle, men Spøttrup hollandske Vejmølle fik kgl. Bevilling den 19. Februar 1842 i Stedet for det, paa Grund af gentagne Vandflod, nedlagte Maleværk i Ny Mølle. Kroen og Møllen er nedlagt, men der er endnu Færgefart over Fjorden. I Aaret 1897 under en Storm steg Vandet saa højt i Fjorden, at Bølgerne slog op omkring Vinduerne i Stuehuset. Folkene blev bragt i Sikkerhed. I Udhuset stod Kreaturerne i Vand, og man tænkte paa at faa dem ud, men Vinden begyndte da at sløje af, og Vandet trak sig langsomt tilbage, saa Gaarden blev staaende. Broen over Aaen ved Indkørselen til Gaarden var skyllet væk. Nu er der anlagt en Dæmning og en Sluse i Aaen mellem Fjorden og Gaarden, og den har Vandet aldrig gaaet over. Et Teglværk blev i mange Aar drevet sammen med Gaarden og gav Arbejde til omkring 30 Mand. En stor Del af Stenene blev afsat

overfjords. Teglværket er frasolgt Gaarden og drives ikke for Tiden. Agerjorderne er ikke af de gode. Fra Gaarden og ud til Fjorden mod Nord er der Græsjord imellem Sandrevlerne. Gaarden har skiftet Ejer mange Gange de sidste Aaringer og har til Tider været ubeboet. Nuværende Ejer er Peder Nautrup.

Matr. 1 d, Strømhuset, der ligger mellem Landevejen til Vadum og Fjorden lidt Nord for Aaen, der kommer fra Spøttrup Sø og gaar ud i Fjorden. I gammel Tid var der en Vandmølle ved Strømhuset, der var jo en god Mølledam i Spøttrup Sø, men i Aaret 1825 brød Havet igennem ved Agger. Havvandet gik ind i Fjorden og ødelagde Vandmøllen. Gaarden har Mark ved begge Sider af Landevejen, Øst for Vejen lavtliggende jævne Lerjorder. Vest for Vejen langs Aaen er Jorden lavtliggende og gruset. Nordvest for Gaarden er der god Jord med høje Bakker ud imod Fjorden.

Fjorden tager stærkt af Bakken, idet Højvande udhuler Skrænten, saa Overfladen synker i Vandet og skylles væk. Strømhuset ejes nu af Peder Gudiksen.

Matr. 2 a, Rødding Præstegaard, var i Aaret 1848 den eneste Helgaard i Rødding, altsaa paa 8 Tdr. Hartkorn. Præstegaarden ligger endnu paa samme Plads i Rødding By. Gaarden havde en Jordlod paa omkring 20 ha, kaldet „Volshede“, som havde et ret godt Muldlag med magert Lerunderlag. Præsten gav en Mand ved Navn Mads Lov til at bygge et Hus paa Sydsiden af Jordloden, han dyrkede saa saa meget, at han kunde føde 2—3 Køer. I Aaret 1855 blev Jordloden stillet til Auktion, og hans Svigersøn købte den. Han byggede en Gaard, der hvor Huset havde ligget. Siden er der tilkøbt Gaarden saa meget Jord, at den er paa 44 ha.

Han frasolgte omkring 7 ha. fra den vestlige Side ned mod Østkjær, hvor der paa en Bakke, kaldet „Ræve-

bakken“ blev bygget en Gaard, og Bakken beplantet med Naaletræer til Læ for Gaarden og Frugthaven. Der gaar et Højdedrag fra Gaarden imod Øst, hvor der har ligget 3 Oldtidsgrave, som nu er sløjfede. Der var et Gravkammer i den ene.

I 1904 nedbrændte Udhusene til Præstegaarden, og omkring 83 Tdr. Land, hvoraf 20 Tdr. Land var Hede, som laa sammen med det andet, frasolgte for 25,000 Kr. Det frasolgte Jordstykke ligger mellem Vejen, der gaar mod Syd fra Rødding By, og Spøttrup Mark.

Der blev opført 3 Gaarde paa det frasolgte Jordstykke. Den ene ligger i Rødding By med Stuehuset mod Landevejen. Jorderne hertil er muldrige med godt Jordlag til Undergrund. Den anden Gaard ligger mod Vest ved Lille Hede. Nu er Heden opdyrket og drænet. Muldlaget er noget tørt. Gaarden ligger højt med Udsigt ud over Fjorden. Den tredie Gaard ligger ved Hovedindkørselen til Spøttrup (Røde Led). Der er plantet omkring Gaarden med Haven mod Syd til Landevejen, og Nord for Gaarden er der en Frugtplantage op til Vestsallingbanen. Jorden omkring Gaarden er noget sandet.

Præsteboligen er stor og rummelig.

Der hører endnu omkring 16 Tdr. Land til Præstegaarden. Der er bygget en Forpagterbolig, og Ejendommen er bortforpagtet. I Krigens Aar 1864 tog Tyskerne 2 Heste i Præstegaarden.

Matr. 3 a, Rødding Kommuneskole.

Matr. 4 a er en Gaard, som har ligget i den nordligste Del af Rødding By. Gaarden blev for mange Aar siden flyttet ned Øst for Kirken, hvor den ligger midt i Marken, som bestaar af gode muldrige Jorder. I Aaret 1841 fik Søren Kristensen Fæste paa Gaarden, der senere blev købt og har været i Slægtens Eje siden. I sidste Slægtled er Gaarden gaaet i Arv paa Spindesiden.

Søren Kristensens Slægt blev til daglig kaldet Kæmpe. Nuværende Ejer er Martin Christensen.

Matr. 5a. Gaarden har ligget i Rødning Overby Nord for Vejen til Kjærgaard, men i 1851 blev den flyttet ned Sydvest for Kirken tæt ved Hovedvejen til Spøttrup. Jorderne Vest for Gaarden er noget lette, bedre Jord mod Nord. Der tilhører Gaarden en Jordlod paa 9 ha., der ligger et Stykke Syd for Gaarden og kaldes Volshede¹⁾. Jorden her er god. Paa Jordstykket gaar en Højderyg fra Øst til Vest, hvor der er 3 store Gravhøje, som er fredet. Der er god Udsigt fra disse Høje. Der tilhører Gaarden Eng og Kjær. Paa de nordligste Jorder ligger en stor Del af Rødning By ialt 25 Huse samt Spøttrup Station. Nuværende Ejer er Magnus Jensen.

Matr. 6a. Gaarden har ligget i Rødning Overby i en lille Lavning Syd for Vejen til Kjærgaard, men blev i Aarene omkring 1920 flyttet op til Landevejen, der kommer fra Skive. Jorderne er ret gode, dog noget bakkede mod Nord. Vest for Gaarden har ligget en Høj, som kaldtes Bavnehøj. Paa Højen blev der for mange Aar siden bygget en Vindmølle, som nu er blevet nedrevet. Disse Landsbymøller var ellers en Pryd for Landsbyerne, men deres Tid er forbi. I Verdenskrigen 1941 tog Tyskerne en Høj Øst for Gaarden i Besiddelse, hvor de byggede et Taarn og satte en Lytterpost. Rødning By har gjort et stort Indhug i Gaardens Jorder. Den første Byggegrund, der blev frasolgt Gaarden, var til Rødning Andelsmejeri i Aaret 1888. Siden er der frasolgt til 17 Bygninger, og i Aaret 1941 solgtes til Rødning Kommune 2 ha. til den nye Skole, som dog ikke er bygget endnu. Nuværende Ejer er Kr. Olesen Sigh.

Matr. 7a. Det er den eneste af Fæstegaardene i Rødning By, som ligger paa sin gamle Plads i Rødning

1) Volshede Høje er 38 m over Havet og det højeste Punkt i Rødning.

Nederby Vest for Præstegaarden. Gaarden har Agerjord paa begge Sider af Vejen, der gaar fra Rødding til Knud. Jorderne er meget gode. Langs med Præstegaardens Markskel er der frasolgt et Jordstykke til Gartneri. Gaardens nuværende Ejer er Kresten Iversen.

Matr. 8a. Gaarden har ligget i Rødding Nederby Nord for Vejen, men er flyttet ud paa Marken, som grænser op mod Knuds Jorder. Gaarden er bygget i en Lavning midt i Marken Nord for Vejen til Knud. Jorderne er gode. Den nuværende Ejer er Jens Pedersen.

Matr. 9a. Gaarden har ligget i Rødding Nederby Nord for Vejen, som gaar gennem Byen. Den er nu flyttet op paa et Højdedrag Vest for Rødding Skole. Jorderne er gode. Der var i Firserne og Halvfjerdserne stor Kornhandel i Gaarden. Det blev saa siden udskibet ved Ny Mølle og videresendt vistnok til England. Den nuværende Ejer er Harald Jensen.

Matr. 10a. Gaarden har ligget i Rødding Overby Syd for Vejen, der kommer fra Kirken, men nu er hele Gaarden udstykket, og Stuehuset er omdannet til Afholdshotel. Rødding By har gjort et stort Indhug i dens Jorder, idet der er opført 36 Huse derpaa. Vestsalling Jernbanen kom til at gaa gennem Gaardens Agermark, hvilket nærmest var Skyld i, at det helt blev udstykket. Mens den var en Fæstegaard under Spøttrup i Nissens Tid, gik der en Søn hjemme som gammel Mands Søn, han hed Jens Sørensen. Nissen havde nægtet ham Fæste af Gaarden, ikke fordi han var Urostifter, men nærmest fordi han var klog og oplyst. Nissen havde nok ment, at saa søgte han nok andet Sted hen, men saadan kom det ikke til at gaa. Jens Sørensen rejste til København for at forelægge Sagen for Kongen, og han kom hjem med et Brev fra Kongen, som han skulde give Nissen paa Spøttrup, hvori der stod, at Jens Sørensen maatte vedblive at være hjemme og

drive Gaarden for Faderen, som saa vedblev at have den i Fæste. I Aaret 1843 fik han dog Fæste paa Gaarden. Jens Sørensen førte en god Pen, kom i Forstanderskabet, blev dets Formand, var i det hele taget en betydelig Mand og kom til at betyde meget for Rødding.

Matr. 11 a. Gaarden har ligget i Rødding By, men blev i Nissens Tid flyttet ned Sydøst for Kirken og kaldtes Kirkegaard. Den ligger ved Landevejen, som gaar omkring Kirken, og har Agerjord paa begge Sider af Vejen. Jorderne Nord for Vejen er god Jord med et Højdedrag Øst for Kirken. Jorderne Syd for Vejen, der er noget lavtliggende, er nu afvandet. Hvad Bygninger angaar er der noget af den Stil over Udhusene, som man byggede paa i Firserne og Halvfemserne. Den sidste Fæster paa Gaarden hed Kristen Kristensen med Tilnavnet Kirk. I sidste to Slægtled er Gaarden gaaet i Arv paa Spindesiden, og Kirk Navnet er forsvundet. Nuværende Ejer er Gudik Gudiksen.

Matr. 12 a, Hellerupgaard, har ligget i Rødding By, Vest for Præstegaarden. I Aarene omkring 1783 blev Gaarden udflyttet og kom til at ligge i den sydlige Udmark op mod Ejstrup Jorder. Ved Udflytningen fik den et meget stort Jordstykke, Grunden har nærmest været den, at en Del af Jorden har været Hede. Jorderne viste sig at være ret gode, for da den nye Matr. blev sat, gik Gaarden fra 4 Tdr. til 6½ Tdr. Hartkorn. Der laa en Dam Syd for Gaarden. Dammen er nu ud-tørret, og Dyndet var god Tørvejord. Der er fundet lidt Oldsager ved Tørvegravning i Mosen, deriblandt en Benhammer med Skaft. Der er Bakker Sydøst for Gaarden, ellers er Jorderne jævne og gode. Der er frasolgt ret store Jordstykker.

I Krigen 1864 tog Tyskerne en Hest, der græssede Syd for Gaarden. Ejeren var ikke hjemme og en Karl,

der kom gaaende forbi, fik Ordre til at levere den i Bostrup Kro. Den nuværende Ejer er Lavrids Laursen.

Matr. 13, Korsbækgaard, er udflyttet fra Rødning By omkring Aaret 1783. Gaarden ligger nu sydøst for Rødning Kirke mod Ejstrup. Der er frasolgt ret store Stykker Jord Vest for Grundvad Aa samt en mindre Ejendom Nord for Gaarden, som har tilhørt den. Paa det Jordstykke var der en Dam samt nogle Bakker kaldet Korsbakker, det er nærmest derfra Gaarden har sit Navn. Der er tilkøbt Jord fra Ejstrup Gaarder, som kaldes Døvles. Jorderne er jævne og gode. Ogsaa i denne Gaard kom Tyskerne under Krigen i 1864 og vilde have Heste, men da Manden i Gaarden saa, de kom ridende, skyndte han sig ind, fik den ene Arm indbundet og saa daarlig ud. Tyskerne udtog 2 Heste og sagde, at han skulde levere dem i Bostrup Kro, men han var saa daarlig, at han umulig kunde rejse med dem, sagde Manden, og da ingen andre var til Stede, lod de Hestene staa og red videre. Manden gik ind og tog Bindet af Armen og var glad ved at beholde sine Heste.

Den nuværende Ejer er Asger Jakobsen.

Matr. 14 a, Skovhøjgaard, er udflyttet fra Rødning By i Aarene omkring 1783 og kom til at ligge omtrent 1 km Øst for Kirken lidt Nord for Vejen fra Rødning til Grundvad. Gaarden ligger Øst for en Lavning, der begynder ved Vejen. Der har tilhørt Gaarden mange Tdr. Land af Agerjord, Eng og Hede, men nu er Eng, Kjær og Hede frasolgt samt en Del af Agermarken. Den lavtliggende Jord er afvandet. Gaarden ligger midt i Marken. Jorderne er gode imod Vest. Øst for Gaarden noget tyndt Muldrag.

Jeg har hørt fortælle, at der omkring 1850 var en Hjordpige paa Gaarden, som havde Tilsyn med Kreaturerne, som gik løse i Marken i Efteraarstiden. En Dag fødte hun en Dreng i Marken. Da hun om Aftenen

skulde hjem, bandt hun Drengen ind i sit Forklæde og lagde ham paa Møddingen, mens hun bandt Kreaturerne. Derpaa gik hun ind med sin Dreng.

Nuværende Ejer er Ole Chr. Olesen.

Matr. 15 a. Mølvadgaard er udflyttet fra Rødding By omkring Aaret 1783. Gaarden kom til at ligge Øst for Landevejen, der kommer fra Vejby og gaar til Krejbjerg. Den har Jord paa begge Sider af Vejen. Ved den ny Matr. gik den op i Hartkorn fra 4 Tdr. til 5½ Tdr. Der var store Jordarealer til den, men en Del var noget let.

En Mand ved Navn Niels Olesen fik Gaarden i Fæste den 23. December 1820 og købte den ved samme Tid som de andre Fæstere omkring 1850. Da Børnene blev voksne, delte han Gaarden imellem 3 Sønner, Niels Kristian, Ole og Anders. Niels Kristian, der fik Fødegaarden, levede ugift, hans Moder Kirsten holdt Hus for ham, og til daglig kaldtes han derfor Niels Kristian til gammel Kirstens. Den anden Søn, Ole, fik en Gaard bygget lidt Nord for Landevejen til Balling. Disse Agre, som Gaarden blev bygget paa, kaldtes Skovsager, han fik Navnet Ole Skovsager, som senere er gaaet over til Slægtsnavn. Den tredje Søn, Anders, fik en Gaard bygget paa den vestre Del af Marken. Gaarden overgik i næste Slægtled til Sønnen Niels, som nu er Aftægtsmand, idet en Plejesøn har faaet Gaarden. De andre 2 Gaarde er paa fremmede Hænder. Fødegaarden ejes nu af Ejner Olesen Sigh. Den anden af Peder Pedersen, og den sidste og eneste, der endnu er i Slægtens Eje, ejes af Harald Jensen.

Mollerup Bydels Gaarde.

Matr. 16 a, Vilsgaard, er den Gaard i Mollerup, som ligger længst mod Vest, Gaarden ligger Øst for Landevejen, der gaar fra Rødding til Ny Mølle. Den har Jord paa begge Sider af Landevejen. Ved Landevejen er Jor-

derne noget lette, men imod Øst og Vest bedre. Endnu henligger 5,5 ha. i Hede. Fra gammel Tid var Gaarden indelukket med en Port i Vesterhuset. Om Efteraaret kom Morsingboerne til Salling med store Flokke af Gæs. Gæssene blev færget over ved Ny Mølle Overfart. De blev saa drevet videre, og naar de kom til en saadan indelukket Gaard, overnattede Gæssene der, saaledes ofte i Vilsgaard. Porten blev lukket, og Gæssene havde saa hele Gaardspladsen.

Naar det spurktes, at Gæssene var kommet, strømmede Folk til for at købe Gæs. Fra Vilsgaard til Ny Mølle er der omkring 2½ km. Fra gammel Tid var der kun et Hus paa den store Hedestrækning imod Nord og Vest. Kristen Nielsen fik Fæstebrev paa Gaarden d. 7. December 1844 og den har været i Slægtens Eje siden.

Den nuværende Ejer er Niels Bak Nielsen.

Matr. 17 a. Gaarden ligger lidt Øst for Landevejen til Ny Mølle med Agerjord paa begge Sider af Vejen. God Jord Vest for Vejen. Øst for Vejen noget lavt og uensartet Jord. I Dalstrækningen Vest og Nord for Gaarden er der i Tøbrud stor Vandgang. Der har mange Gange staaet indtil næsten 1 m Vand paa Vejen, naar Sne og Is stoppede op for Vandet i Slugten.

Nuværende Ejer er Søren Nautrup.

Matr. 18 a, „Søgaard“. Gaarden har ligget Syd for Slugten, der gaar i Øst i Mollerup By, men er flyttet ud Syd for Mollerup Sø. Jorderne mod Syd og Øst er gode, knap saa gode mod Vest. Engen imod Nord fra Gaarden kaldes Søgrøn. Der er Eng og Rørskær ud mod Søen. Søen bliver mindre og Engene større. Søbunden bestaar for det meste af Sand, som med Tiden er blevet overlagt med et tyndt Lag Dynd, saa den giver noget Græs. Nuværende Ejer er Jens Primdahl Pedersen.

Matr. 19. Gaarden har ligget i Mollerup By Nord for Slugten, der gaar Nord om Mollerupgaard, men blev flyttet ud Nord for Kjær. Agerjorden er meget god. Øst og Nordsiden af Agerjorden har høje Bakker ned til Engen. Der er Eng og Rørskær til Gaarden. Den nuværende Ejer er Kristian Svenningsen.

Matr. 20 a, Mollerupgaard, ligger i Mollerup By paa sin gamle Plads Syd for Slugten. Den ligger højt og har Udsigt over Fjorden. Jorderne omkring Gaarden er noget lette, men mod Øst god Jord. Mads Kristensen fik Fæstebrev paa Gaarden den 24. August 1841. Fæsteren skulde svare Aftægt til sine Forældre. Siden har den været i Slægtens Eje.

Den nuværende Ejer er Jens Jepsen.

Matr. 21 a. Gaarden har ligget østligst i Mollerup By, men er flyttet mod Øst ned i en Lavning Nord for Kjærgaarde. Agerjorden er god. Udmarksjorden frasolgt, kaldet Skinnerbæk. I det solgte var der en lille Mose, hvor der i Aaret 1940 fandtes 11,000 Ravperler ved Tørvegravning. Mads Kristensen, til daglig kaldet Olesen, fik Fæste den 24. Maj 1848. Han havde ingen Børn. Gaarden overgik til en Slægtning ved Navn N. P. Nielsen, som siden har haft den.

Knud By Gaarde.

Matr. 22 a er den første Gaard i Knud, naar man kommer med Vejen fra Spøttrup. Gaarden har ligget Vest for Vejen, men Udhusene er flyttet op Øst for Vejen. Agerjorden ligger Øst for Vejen, og jo længere man kommer Øst paa des bedre Jord. Der ligger en Gravhøj paa Marken, kaldet Knuds Høj. Da jeg var Dreng, fortalte de mig, at det var Gorm den Gamles Søn, Knud, som laa begravet der, og at det var derfor, Bydelen havde faaet Navnet Knud. Maaske Højen med Tiden faar samme Medfart som Jellinge-Højene. Vest

for Vejen er Jorden lav, engagtig og grænser mod Landkanalen ved Spøttrup Sø.

Nuværende Ejer er Peder Sinding.

Matr. 23 a. Gaarden ligger Vest for Vejen paa sin gamle Plads. Den har Agerjord paa begge Sider af Vejen, der gaar fra Knud til Rødding. Nord for Vejen er Jorden noget let, imod Øst, Syd for Vejen, er Jorden bedre, men ogsaa her bedst i Øst. Vest for Vejen er Jorden noget lav og engagtig og grænser her mod Landkanalen ved Spøttrup Sø.

Nuværende Ejer er Juliane Husted.

Matr. 24 a. Gaarden ligger Nord for Hovedvejen, der gaar gennem Byen. Agerjorderne ligger Nord og Øst for Gaarden paa begge Sider af Vejen, der gaar til Knud Strand. Vest for Vejen lettere Jorder, men Øst for Vejen bliver Jorden bedre, des længere man kommer mod Øst. Syd for Gaarden ned til Landkanalen ved Søen et jævnt Jordstykke, lavtliggende og maaske med enkelte Sandrevler. Laurst Iversen fik Fæstebrev paa Gaarden den 21. December 1827. Gaarden blev Selveje paa samme Tid som de andre Gaarde og har siden været i Slægtens Eje.

Den nuværende Ejer er Peder Iversen.

Matr. 25 a. Gaarden har ligget Nord for Hovedvejen, der gaar gennem Byen, men er flyttet op mod Mollerup og Røddings Jorder, hvor den ligger godt for sin Mark.

Den ejes nu af Søren Vester.

Matr. 26 a. Gaarden ligger paa sin gamle Plads Nord for Landevejen, der gaar gennem Byen. Jorderne Nord for Gaarden er lette og sandede. En Del henlaa i Hede indtil for faa Aar siden. Vest for Spøttrup Sø har Gaarden god Jord, kaldet Søjord. Der er en Lavning i den sydlige Del af Marken, kaldet Gjedkrog. Syd for Jordstykket er der Eng ned til Aaen. Gaarden har ogsaa

en lille Jordlod paa den anden Side af Vejen ud mod Fjorden, god Jord med stærk Stigning og høje Skrænter mod Fjorden.

Nuværende Ejer er Jens Svenningsen.

Matr. 27 a. Gaarden ligger paa sin gamle Plads Nord for Hovedvejen, der gaar gennem Byen. Det er den Gaard i Knud, som ligger nærmest Fjorden. Jorderne Nord for Gaarden er slette, og et større Hedeareal henhæftede i Hede indtil fornylig. Der er endnu noget Hede langs Stranden. Paa den nordligste Del af Heden er der mange Gravhøje. Der er høje Skrænter ud mod Fjorden, dog er der en lille Dalstrækning ned til Fjorden i Heden, som kaldes Trovlshuel. Syd for Gaarden mellem Landevejen og Fjorden er Jorden god med Stigning og høje Skrænter mod Fjorden. Paa den lange Kyststrækning, som tilhører Gaarden, har Fjorden taget meget Jord. Jens Sørensen fik Fæstebrev paa Gaarden den 2. December 1843 og siden har Gaarden været i Slægtens Eje. Den nuværende Ejer er Ejner Madsen.

Kjær Bys Gaarde,

Matr. 28 a og 31 a er to Gaarde, som har ligget nede i Kjær By, men er sammenlagt til een Gaard, og den nye Gaard er bygget paa de gamle opdyrkede Jorder Nordvest for Kjær By. Agerjorderne er meget gode og gaar op til Vejen, der gaar fra Dalhuset til Søgaard.

Den nuværende Ejer er Klavs Poulsen.

Matr. 29 a. Gaarden ligger paa sin gamle Plads i Kjær By. Jorderne Syd og Vest for Gaarden er noget lave, men det af dens Jorder, der ligger imod Nord, er meget god Jord. Der tilhører den en Hedestrækning paa 4 ha. Søren Andersen fik Fæstebrev paa Gaarden den 12. Juli 1846. Søren Andersen var Sognefoged og blev Dannebrogsmænd. Gaarden har været i Slægtens Eje siden. Den nuværende Ejer er Jens Chr. Sørensen.

Matr. 30 a. Gaarden ligger paa sin gamle Plads, men Jorderne er frasolgte med Undtagelse af lidt Agerjord omkring Gaarden.

Den nuværende Ejer er Peder Iversen.

Matr. 32 a. Gaarden er den sydligste i Kjær By og ligger paa sin gamle Plads. Mod Syd gaar Jorderne sammen med Mollerupjorderne. Jorderne Vest for Gaarden er højtliggende og maaske noget lette. Øst for Gaarden er der lavtliggende Jorder.

Den nuværende Ejer er Alf Nielsen.

Kjærgaarde.

Matr. 33 b. Gaarden er en af Kjærgaardene, som er flyttet mod Øst og ligger Syd for Landevejen, der gaar fra Kjærgaarde til Hesthave, med Agerjord paa begge Sider af Vejen. Nord for Vejen god Jord med Fald imod Vest ned til Kæret. Syd for Gaarden er Muldlaget maaske lidt tyndt og lavtliggende, men afvandet.

Nuværende Ejer er Jeppe M. Jeppesen.

Matr. 35 a. Gaarden har ligget med Stuehuset Syd for Landevejen og Udhusene Nord for Landevejen, men det hele er flyttet lidt mod Nord. Gaarden ligger noget lavt ved et Engdrag, som kommer fra Syd og gaar mod Nord til Mollerup Sø Øst om Gaarden. Den meste Agerjord ligger Syd for Gaarden. Det er god Jord med Fald imod Øst. Øst for Gaarden er der lavtliggende Jorder, som nu er afvandet. Det er en god Græsgaard med stor Høslet. Der tilhører Gaarden en Dalstrækning, kaldet Dybdal, hvor der er nogle store Bakker. Paa Bakken mod Vest ligger en Høj, hvorpaa der under Pastor Bjerres Ledelse blev rest en Genforeningssten i Anledning af Sønderjyllands Genforening med Moderlandet. En Søn fra Gaarden har faaet en Gaard bygget paa et Jordstykke, som ligger mellem Engen og Hesthavemark lidt Nord for Landevejen. Laurs Christensen

fik Fæstebrev paa Gaarden den 19. Oktober 1826 og siden har den været i Slægtens Eje. Matr. 34 a er sammenlagt med Matr. 35.

Nuværende Ejer er Kristian Primdahl.

Ejstrup By's Gaarde.

Matr. 36 a. Gaarden har ligget helt ned mod Syd-siden af Bækken i Ejstrup By. Den er nu flyttet op Vest for Vejen, der kommer fra Vejby. Øst for Vejen har den god Jord samt Eng, Vest for Vejen lettere Jorder. Nord for Gaarden er der en Lavning, som er afvandet. Et Hedeareal ud mod Fjorden, kaldet Fjordkjær, er frasolgt. Fra ældre Tid brugte Fiskerne at gaa i Land her med deres Rødspætter, mens der brugtes smaa Baade til Fiskeriet.

Den nuværende Ejer er Micael Toft.

Matr. 37 a. Gaarden laa Syd for Bækken i Ejstrup By, men er flyttet mod Syd paa en lidt sandet Bakke. Vest for Gaarden gaar en afvandet Dalstrækning mod Nord. Mod Øst ligger Kæret. Vest for Dalstrækningen og op til Landevejen, der kommer fra Vejby, er Jorden god. Nord for Gaarden skraaner Jorden nedad mod den gamle Boplads. I Kærlandingen ligger et Hus i Læ af Bakken. Huset kaldes Krykily.

Laurs Hansen fik Fæstebrev paa Gaarden d. 6. Sept. 1845, og den har været i Slægtens Eje siden.

Den nuværende Ejer er Johannes Laursen.

Matr. 38 a. Gaarden laa i ældre Tid Syd for Bækken, men er flyttet mod Syd og er den sydligste Gaard i Ejstrup. Den ligger i en Lavning midt paa Marken. Sydsiden af Markerne gaar mod Vejby og udgør Sogneskel hele Vejen fra Aaen og op til Landevejen. Vest for Gaarden er Jorden god. Øst for er Jorderne noget bakket ned mod Kæret.

Den nuværende Ejer er Ingvard Sandahl.

Matr. 39 a. Gaarden er den eneste, som ligger paa sin gamle Plads i Ejstrup By. Den ligger noget lavt paa en Skraaning ned mod Kæret. Vejen gaar gennem Gaarden. Jorderne er gode med Lerunderlag. Fra ældre Tid var der mange Løvtræer Vest og Syd for Gaarden, hvilket var en Sjældenhed paa den Tid.

Den nuværende Ejer er Kristen Kristensen.

Matr. 40 a. Gaarden har ligget i Ejstrup By Nord for Bakken, men er flyttet mod Nord og er den nordligste Gaard i Ejstrup. Den ligger Vest for en Dalstrækning, som kommer fra Kæret. Ved begge Sider af Dalstrækningen er der store Bakker. Af Gaardens Jord langs Østsiden af Landevejen, der kommer fra Vejby, er der omkring 14 ha. med god Jord mod Syd, knap saa god mod Nord. Der har ligget en Høj paa Marken, men den er næsten jævnet. Der var mange store Sten i Højen, der kaldtes Opstandelsens Høj. Gaarden ligger ikke særlig godt for sin Mark. Der er i sin Tid solgt en Mængde Lim fra Kæret, ligesom der fra ældre Tid ogsaa er solgt mange Læs Strøsand til de fleste Ejendomme i Vest- og Sydsalling. Det er hvidt Sand, som blev strøet paa Gulvene i Stuerne. Jens Christensen fik Fæstebrev 30/3 1819, og Gaarden har været i Slægtens Eje siden. Den nuværende Ejer er Niels Nygaard.

Matr. 41 a. Gaarden har ligget i Ejstrup By Nord for Bækken, men er flyttet mod Nord. Den ligger paa Østsiden af en Bakke, som skraaner ned mod Kæret. Jorderne mod Kæret er meget bakket. Vest for Gaarden er Jorden jævn god. Der ligger en Høj paa Marken.

Den nuværende Ejer er Jens Kirk Jensen (Vad).

Matr. 42 a. Gaarden har ligget i Ejstrup By Nord for Bækken, men er flyttet op paa Vestsiden af Bakken Nord for Ejstrupdal. Gaarden ligger meget højt med Udsigt over det meste af Rødding og Fjorden. Stuehuset ligger mod Syd, og Haven skraaner stærk mod Syd. Agerjorden ligger

Vest for Vejen og er god. Svenning Kristensen fik Fæste paa Gaarden 6. Juni 1843, og Gaarden var i Slægtens Eje indtil 1943. Den nuværende Ejer er Chr. Stamp.

Matr. 43 a. Gaarden har ligget i Ejstrup By Nord for Bækken, men er flyttet op Vest for Vejen og ligger mellem Vejen og Vildmosen. Gaardens Jorder har strakt sig fra Ejstrup By til Spøttrup Bæk, hvilket er en Strækning paa 8 km, men ved Mageskifte er Jorden kommet til at ligge mere samlet. Gaardens Jorder ligger paa begge Sider af Landevejen. Øst for Vejen er der god Agerjord, dog er der en Lavning midt i Marken, som gaar helt til Landevejen. Vest for Vejen er Jorderne meget forskelligartede. Der er to Gravhøje paa Gaardens Mark. Den nuværende Ejer er Iver Nielsen.

Matr. 59 a med fl. I Aaret 1848 stod Niels Andersen indtegnet som Fæster af Matr. 59, Hartkorn 4 Skp., $2\frac{3}{5}$ Alb. Han skulde forrette Smedearbejde paa Spøttrup imod en i Fæstebrevet bestemt Betaling. Der er tilkøbt Ejendommen saa meget Jord, at det blev en Gaard. Den ligger Øst for Vejen til Ny Mølle ud for Rødding Skole med Jord paa begge Sider af Landevejen. Jorderne er gode, dog er der en Slugt i Marken Øst for Gaarden, hvor der fra gammel Tid var en Vildbrønd. Jeg har hørt fortælle, at Ejeren ikke kunde taale, at Naboerne hentede Vand i Brønden. Om Efteraaret havde Ejeren en gammel Hest, som skulde skydes, han trak Hesten hen til Vildbrønden, skød den og væltede den i Brønden. Da han gik hjem, tænkte han nok: „Mon de nu ikke holder sig fra Brønden“. Ved en Dræning mange Aar senere fandt man Hestens Ben. Den nuværende Ejer er Poul Christensen.

Rødding Grundvad.

Matr. 1 a. Gaarden ligger Nord for Landevejen med Jord paa begge Sider. Muldlaget er godt med Lerunderlag. Dens Jorder udgør Sogneskel mellem Rødding paa den ene Side og Sdr. Andrup og Balling paa den anden.

Gaarden har været lidt foran de andre Gaarde i Rødding, det var en af de første Gaarde, som dyrkede Roer og brugte Oliekager. I Aaret 1848 hed Manden i Gaarden Anders Andersen og var Selvejer. Siden har Gaarden været i Slægtens Eje. Nuværende Ejer er Niels Møller.

Matr. 2 a. Gaarden ligger lidt Syd for Vejen. Agermarken er god. Ned mod Kæret er der store Bakker, hvor der tages Mursand. Der gaar en Slugt op fra Kæret Nord for Gaarden. Øst for Gaarden har der været en stor Gravhøj, men den blev jævnet for en Del Aar siden.

Nuværende Ejer er Arne Godsk.

Matr. 1 b er et Tegleværk, som ligger Nord for Vejen fra Rødding til Skive lidt Øst for Grundvad Aa. Der er god Ler til røde Sten og Rør. Det drives for fuld Kraft og har god Afsætning for sine Produkter. Det ejes af Knud Pedersen.

Ved at læse den foranbeskrevne Auktion over Spøttrup kommer man let til at undres over Ting og Priser, som man ikke synes staar i passende Forhold til hinanden. Det ser saaledes ikke ud til, at Rugen har givet særlig stort Udbytte, naar der kun regnes med 5 Fold.

At der ikke avles særlig godt, maa jo naturligvis tjene til at fordyre Kornet, men det er alligevel lidt mærkeligt, at Rugen er sat til $3\frac{1}{3}$ Rdl., næsten 7 Kr. pr. Td. Det er jo næsten den samme Pris, som vi fik for en halv Snes Aar siden.

Med de Arbejdslønninger, som kunde faas dengang, skulde en Mand arbejde længe for at faa til Rugbrødet. Ligeledes maa man undres over, at Ejerdomspriserne sank saa meget under Krigen i 1848, medens de under de to sidste Krige er steget stærkt. Noget af Grunden maa ligge i, at der paa Grund af Krigen regnedes med store Skattepaalæg. Dengang maatte Jordbesidderne næsten udrede alle de Penge, der skulde ind i Skat, medens man nu tager en Mængde Skat ind ved Tøj, Tobak og lign., og saa har

de øjensynlig ikke faaet en Dyrtilid til at holde Priserne oppe, saadan som vi har haft den nu under de 2 sidste Krige.

Trap Danmark skriver, at
 der i Aaret 1801 var 318 Indbyggere
 i Aaret 1850 var 484 Indbyggere
 i Aaret 1901 var 1198 Indbyggere
 i Aaret 1921 var 1393 Indbyggere
 og i Aaret 1942 var 1460 Indbyggere

Fra 1801 og til 1850 viser det ikke stor Fremgang i Indbyggerantallet, hvilket nærmest skyldes Fæsteskabet. Jeg har hørt, at Nissen meget nødig gav Lov til at bygge saa meget som et jordløst Hus. Efter 1850 blev der pludselig Fart i Stigningen, det var, da Bønderne blev Selvejere, og Gaardene blev udstykkede, i det hele taget dengang Friheden satte Fart i Udviklingen. Medens der ifølge Trap Danmark var 58 Gaarde, 132 Huse og 77 jordløse Huse, i 1901 i alt 267, var der i 1943 365, altsaa ca. Hundrede mere. Det kan klassificeres saaledes:

Gaarde over 8 Tdr. Hartkorn	1
mellem 8 og 4 Tdr. Hartkorn	8
mellem 4 og 1 Tdr. Hartkorn	67
under 1 Tdr. Hartkorn og over 1/2 ha.	114
jordløse Huse med under 1/2 ha.	175
i alt	<u>365</u>

Byens Vækst er Skyld i den store Stigning paa jordløse Huse.

I 1919 var der 3 ha. besaaet med Hvede, 163 ha. med Rug, 115 ha. med Byg, 274 ha. med Havre, 229 ha. med Blandsæd til Modenhed, 77 ha. med Kartofler, 307 ha. med Foderroer, 60 ha. laa i Brak, 1109 ha. med Grønfoder og Græsning.

I 1932 var Kreaturholdet: 325 Heste, 2157 Hornkvæg, deraf 863 Køer, 22 Geder, 560 Faar og 2431 Svin.

Fra Kirkeinspektionens Skuffe II.

Af Niels P. Bjerregaard.

Den 24. Oktober 1837 udstedte Frederik den Sjette: *Anordning angaaende Kjøbstædernes oekonomiske Bestyrelse, Kjøbenhavn dog derfra undtagen.* I denne Anordnings § 19 bestemmes blandt andet, at Byernes Repræsentanter af deres Midte skal vælge et Medlem til at indtræde i Kirkeinspektionen, og dette Valg, der i Skive var faldet paa Købmand *Carl Hansen*, der vist oprettede den første Manufakturhandel i Byen, paa Hjørnet af Vestergade og Adelgade, maa have fundet Sted i Vintermaanederne 1838. Han deltager den 28. Maj 1838 første Gang i Inspektionens Møder.

Paa dette Tidspunkt havde Inspektionens Arbejde ligget stille i de syv Maaneder, der var hengaaet, siden ovennævnte Anordning var blevet udstedt; men efter et Par pæne Ord som Velkomst til Inspektionens nye Medlem tog man fat paa de Sager, der havde hobet sig op i den forløbne „Ferietid“. Inspektionen bestod foruden det af Byens Repræsentanter valgte Medlem, Købmand *Carl Hansen*, af Byens Sognepræst, Pastor *Peter Deichmann Aagaard*, og Byfoged *Rosenstand*.

Først behandlede man Spørgsmaalet om Kirkens Regnskaber, der med et mildt Udtryk ikke var ført helt à jour. I 1832 var Kirkeværge, Købmand *Kjeldsen*, traadt tilbage. Han havde senere afleveret Regnskaberne fra 1828—32; men da disse blev indsendt til Stiftsøvrighedens Decision, kom denne til det Resultat, at visse Ud-

giftsposter ikke kunde staa for en nærmere Prøvelse, og Decisionen gik ud paa, at Kirkeværgen skulde indbetale et Beløb til Kirkens Kasse. Den nye Kirkeværgen var Procurator *Christian Ølgaard*, der tillige var Byens Kæmner. Skønt man var inde i sjette Regnskabsaar, siden han havde faaet Kirkens Kasse overdraget, havde han endnu intet Regnskab aflagt, idet han stadig skød sig ind under, at det var en ugørlig Opgave, saa længe han ikke vidste Besked om, hvordan han skulde forholde sig over for de af den afgaaede Kirkeværgen afleverede Regnskaber for Aarene 1828—32.

Inspektionen enedes nu om at give Ølgaard det Paa-læg, at han maatte fremskynde disse fem Aars Regnskabsaflæggelse mest muligt, da man endnu ikke kunde se, hvordan Enderesultatet vilde blive med Regnskaberne fra 1828—32. Man paalagde ham at gaa ud fra den Kassebeholdning, han havde faaet overleveret, og ud fra denne, hvad enten Kassebeholdningen var positiv eller negativ, at færdiggøre Regnskaberne, og samtidig paalagde man ham at inddrive nogle Jordlejerestancer.

Som næste Punkt paa Dagsordenen stod Spørgsmaalet om et nyt Regulativ for Skive Kirkegaard. Et udarbejdet Forslag var under 24. August Aaret før indsendt til Stiftsøvrigheden, og denne havde ved Skrivelse af 26. Oktober samme Aar tilbagesendt Sagen og krævet nye Oplysninger, samtidig med at der var gjort Forestillinger over for visse af Forslagets Bestemmelser. Man havde imidlertid ladet Sagen ligge, for at det nye Medlem af Inspektionen kunde faa Lejlighed til at sætte sig ind i Forslaget, før det atter blev indsendt.

Stiftsøvrigheden henstillede, at man nøje gennemsaa det gamle under 15. Oktober 1773 confirmerede Reglement, hvortil man enedes om at svare, at man netop havde gennemset dette meget nøje og stadig haft det for Øje under Udarbejdelsen af det nye Forslag.

I Forslaget havde man indsat en Bestemmelse om, at Landsognets Beboere skulde betale for deres Gravsteder, saafremt de ønskede disse opretholdt ud over 30 Aar, men til dette svarer Stiftsøvrigheden:

„Da Landsognets Beboere efter Danske Lov II, 22, 38, have Ret til fri Jord paa Kirkegaarden, saalænge de ikke forlange Steen eller andet Monument, medens Kjøbstadens Beboere efter Lovens II, 22, 37, skulle betale for Gravpladser, saa synes det, at man ikke har Hjemmel til af Landsognets Beboere at forlange Betaling for det blotte Gravsteds Vedligeholdelse. Formentlig kunde der anvises Landsognet et eget dertil afdeelt Quarter, hvortil kunde tages den Plads, som Landsognet hidtil har afbenyttet, ifald samme er afsondret. Cfr Reglement for Ebeltoft af 13. Juli 1830, § 1.“

Kirkeinspektionen er ikke tilbøjelig til at opgive dens Krav om, at Landsognets Beboere ogsaa skal yde noget til Kirkegaarden; thi dels findes det at være uretfærdigt, at Byboerne skal betale, men Landboerne ikke, og dels er der Ebbe i Kassen, saa man godt kunde bruge de Penge, der, hvis man fulgte Inspektionens Indstilling, da vilde tilflyde Kirkens Kasse, og man enes derfor om at svare:

„Om der end ikke hidtil haves Eksempel paa, at et Landsogns Beboere maatte betale, som vi have foreslaaet, synes det dog billigt, at de maa bidrage noget til Kirken, naar det er dem magtpaaliggende, at deres Grave i længere Tid end 30 Aar holdes i Hævd. Lettest var det at hæve denne Ulighed ved at følge den høje Stiftsøvrigheds Forslag og anvise dem et eget Quarter paa Kirkegaarden. Men da de hidtil have lagt deres Liig midt imellem Kjøbstadboernes, vilde maaskee sliig Afsondring endnu mindre behage dem, og af Mangel paa Plads kan den for Øjeblikket ikke skee, hvisaarsag man ikke har kundet følge samme Bestemmelse, som den, der i saa

Henseende i Reglement af 13. Juli 1830 for den nye Kirkegaard udenfor Ebeltoft er foreskrevet. Den for Grave mest blottede Deel af Skive Kirkegaard er den saakaldte Fattigjord. At vise Landboerne derhen, vilde vistnok ikke heller behage dem. Men muligen man, ifald det Indstillede ei kan bifaldes, maatte overlade dem at vælge enten Jord paa et vist Sted, som da blev i det nævnte Fattigquarter, hvor dog flere Kjøbstadliig allerede ligge, eller ogsaa at betale, naar de 30 Aar ere forløbne.“

Endnu et Par Bemærkninger havde Stiftsøvrigheden gjort til det fremsendte Forslag. Der gøres opmærksom paa, at Betalingsbestemmelserne er affattet saadan, at der kan være Fare for, at enkelte kommer til at betale to Gange for samme Tid, og Inspektionen følger Hensætningen og ændrer dette Forhold.

Der gøres Ophævelse over, at Bønder — det vil sige Landsognets Beboere — og Fattiglemmer staa opført under samme Litra, og Stiftsøvrigheden anbefaler at dele dem i to Klasser, hvad Inspektionen tager til Følge.

Endelig tilføjer Inspektionen, at naar Svaret har ladet vente saa længe paa sig, er Grunder den, at man ikke vilde forholde det efter Anordningen valgte Medlem at sætte sig ind i Sagen, før den atter fremsendes til den høje Stiftsøvrighed.

Det fremgaar endvidere af Forhandlingsprotokollen, at Beboerne paa den Tid — Folk kan jo være snedige — lod foretage Begravelse Kl. 12 Middag eller Kl. 9 Søndag Formiddag. Til disse Tider ringede Kirkeklokkerne i anden Anledning, og de Borgere, der havde Pengene meget kær, havde da fundet ud af, at man til disse Tider kunde nyde godt af Klokkeringningen uden at betale for den. Man fandt denne Fremgangsmaade ret forkastelig og enedes om, at der altid ved en Begravelse burde betales for Klokkeringning; saa vilde dette Uvæsen, mente man, falde bort af sig selv, og Stiftsøvrigheden var for

en Gangs Skyld helt enig med Inspektionen, selv om den dog mener, at der kan være undskyldende Momenter, naar saadant foretages. Inspektionen fremhæver, at denne Forbindelse mellem „Liigringning og Ringning til Gudstjeneste samt den daglige Tolvringning er baade upassende og ulovhjemlet. Man kan imidlertid ikke se nogen Udvej til at hindre den; thi Præsten mener ikke at kunne nægte at kaste Jord paa et Lig hverken paa Skive Kirkegaard eller paa Resen Kirkegaard, selv om det er paa den Tid, man ringer Klokken i anden Betydning end den at hædre en afdød. Det ser ud, som om Skikken er fremkommen, fordi man til de Tider, da Klokken ringede i anden Anledning, plejede at begrave afdøde Fatiglemmer. Nu var der ganske vist den Forskel, at man plejede at ringe med to Klokker, naar nogen førtes til deres sidste Hvilested, men til andre Tider kun med een. Det syntes imidlertid, som om Folkene tog mere Hensyn til Pengene end til den fattigere Klokkeklang. Saa var der naturligvis Hensynet til Ringeren og Kirkeværgen, men man mente ikke, at de kunde gøre Krav paa Betaling, da Klokken alligevel skulde ringe til disse Tider, og man enedes da om at lade Spørgsmaalet uomtalt i Regulative.

Med Hensyn til Begravelsesplads for Landsognets Beboere anser Stiftsøvrigheden det for rettest, at disse faar Lov til at erklære sig

a) „om de ønske en egen Plads paa Skive Kirkegaard for deres Liig, hvortil man da foreslaar det sydlige Quarter paa Kirkegaarden, eller

b) om de ville som hidtil begraves mellem Kjøbstadboerne, imod da ligesom disse at betale noget til Kirken, naar de ønske deres Grave i Hævd længere end 30 Aar.“

I Anledning af denne Henstilling fra Stiftsøvrigheden, sender Kirkeinspektionens Formand, Sognepræst Pastor Aagaard, en Skrivelse til det menige Medlem af

samme Inspektion „velbaarne Hr. Just. Rosenstand“, hvori han anmoder denne om at ville foranledige, at Sognefogden i Skive Landsogn indvarsler samtlige Beboere i Skive Landsogn, som der eie Hartkorn eller Huse, til at møde paa Skive Kirkegaard Onsdagen den 14. November næstkommende Formiddag Kl. 11.“

Paa den fastsatte Dag mødte Sognepræsten paa Kirkegaarden som Repræsentant for Kirkeinspektionen, idet de to andre Medlemmer var fraværende grundet paa Sygdom. Sognefogden fra Skive Landsogn var mødt og meddelte, at han efter det Paalæg, han havde faaet, havde indvarslet alle de Personer, der kunde komme i Betragtning, og at de alle — paa faa nær — havde givet Møde.

Sognepræsten oplæste Stiftsøvrighedens Skrivelse, og samtidig forelagde han for de tilstedeværende Inspektionens Forslag. Efter nogen Forhandling meddelte Landsognets Beboere, at de ønskede at blive ved den gamle Ordning, saa de kunde nedsætte Lig overalt paa Kirkegaarden imellem Købstadbeboernes Grave, og at de var villige til at betale 3 Mark pr. Gravplads, som man ønskede holdt i Hævd ud over 30 Aar, dog saadan, at disse 3 Mark skulde gælde som Betaling for 30 Aar; men saafremt nogen ønskede en Gravplads holdt i Hævd 20 eller 10 Aar, skulde dette være tilladt, og den stipulerede Betaling skulde da nedsættes til henholdsvis 2 eller 1 Mark.

Saaledes endte altsaa Kirkeinspektionens fule Anslag mod Landsognets Beboeres Pengepung, alt blev — som i Kina — ved det gamle — saa at sige da. Da Gravstederne ikke holdtes i Hævd ud over 30 Aar, generede Bestemmelsen ikke Landboerne.

Inspektionen meddelte derefter Stiftsøvrigheden, hvilken Stilling Landsognets Beboere havde taget til Spørgsmaalet om Betaling for Gravsteder; men denne svarer Inspektionen under 5. Januar 1839, at den nu anser det

for rettest, at der udarbejdes et helt nyt Udkast til Reglement for Skive Kirkegaard.

Den 18. Januar 1839 samledes saa Kirkeinspektionen i Skive Præstegaard for at foretage det fornødne i Anledning af denne Henstilling, og følgende Udkast til et Reglement udarbejdedes og tilstilledes Stiftsøvrigheden. Da det sikkert kan have nogen Interesse at kende dette Document, skal det her gengives in extenso:

„Stiftsøvrigheden over Viborg Stift

Efterat have modtaget vor sidste Skrivelse af 19. November forrige Aar anbelangende et nyt Reglement for Skive Kirkegaard, har Stiftsøvrigheden i Gunstigste af 5. dennes anmodet os om, at et nyt Udkast maatte blive affattet, overensstemmende med hvad der i Anledning af det første under 24. August 1837 indsendte Udkast er passeret og omhandlet i Skrivelserne fra Stiftsøvrigheden af 26. Oktober 1837 og 7. Oktober 1838, samt i vore Skrivelser af 21. Juni og 19. November 1838.

Som Følge deraf, og med stadigt Hensyn til de nævnte Skrivelser, have vi herved den Ære at fremkomme med et nyt

UDKAST

til et Reglement for Skive Kirkegaard.

Da Skive Kirkegaard er saa særdeles tæt besat med Grave, at der om ikke lang Tid vil mangle Pladser, og man vil blive i Forlegenhed med at udvide den, saasom dertil enten maatte kjøbes Jord af Private til meget høie Priser, eller anvendes en Deel af den for Byen uundværlige Markedsplads, og da der ikke haves mindste Orden med Eiendomsretten over Gravstederne, idet disse henligge opkastede fra de ældste Tider, uden Vederlag til Kirken af Vedkommende og uden at man engang veed, hvo der i dem henligger, eller hvorlænge — da fremdeeles adskillige forfaldne Gravminder staae uden Eiere til Vanzür og uden at nogen bekymrer sig om dem — og da endelig Skive Kirke trænger til en forøget Indtægt, naar det af Høiselig Kong Christian den Syvende under 15. October 1773 confirmerede Reglement for Skive Kirkegaard endnu følges, uden at de deri nævnte Summer i dansk Kourant, der ere høiest lavt ansatte, ere forhøiede efter den for-

andrede Myntfod — have vi i længere Tid overveiet, hvorledes disse Mangler kunne afhjælpes og tillade os herved at fremkomme med følgende Forslag, ved hvilken vi dog stadi-gen have taget Hensyn til det ældre Reglement:

1. At der maatte i Berlingske Tidende, Stiftsavisen, saavel som ved Kirkestævne for Landsognet og Trommeslag for Byen skee Indkaldelse af samtlige Eiere af Gravsteder paa Skive Kirkegaard til at møde og vedkjende sig deres Grave, samt forsaavidt disse enten havde henligget i 30 Aar og endnu ønskedes vedligeholdte, eller attraaede i Besiddelse længere end 30 Aar, da at erlægge af dem den Betaling, som nedenfor findes bestemt for Grave. Det blev dog en Selvfølge, at Beboerne af Landsognet forsaavidt de yde Tiende til Kirken og hidtil har nydt Gravsteder uden Betaling, for de første 30 Aar Intet skulde betale; derimod har man, paa given Anledning af Stiftsøvrigheden, under 14. November sidstledne afholdt et Møde paa Skive Kirkegaard, hvortil samtlige Landsognets Beboere vare hidkaldte og erklærede, at de, naar deres Liig havde nydt fri Gravplads i 30 Aar, hellere vilde betale saaledes, som herved findes bestemt for de følgende Aar, ifald de maatte ønske længere Hævd over deres Grave, end at der, som man ogsaa havde foreslaaet dem, skulde anvises dem et eget Quarter af Kirkegaarden.

Naar der saaledes havdes Vished om Ejendomsretten over Gravstederne og denne var vordet optegnet, skulde alle Kirken hjemfaldne Liigsteen og andre Gravminder ved Auction bortsælges, og efterat forældede Gravsteder vare ordentlig planerede, nye Grave afmærkes lige store, 4 Alen lange og 3 Alen brede, hver Grav betegnes med et Nummer paa en Pæl i det ene Hjørne af samme, saaledes, at Nummer 1 blev i det nordvestre Hjørne af Kirkegaarden og saa fremdeles i saavidt mulig parallelle Rader fra Nord til Syd tværs over samme. En Protokol maa indrettes, i hvilken hver Grav fik det Nummer der staar paa Pælen og ved Nummeret maatte anføres, om Graven var kjøbt eller ei, i første Tilfælde af hvem, naar Liig i samme var nedsat, hvad derfor var betalt, om den var reserveret længere end 30 Aar osv.

2. Det maatte derefter være Enhver, som i Forvejen har Gravsteder paa Kirkegaarden, eller ønsker at faae et eller flere Gravsteder paa et bestemt Sted af samme, tilladt at faae anvist saavidt muligt een eller flere af de ledigværende Pladser i fortløbende Nummerorden imod strax

at betale for hver Gravsted den Pris, som i fjerde Post er blevet bestemt for voxne Liig, hver efter sin Stilling og have Vished siden, hvergang Liig nedsættes paa et af de saaledes optagne men endnu ubrugte Gravsteder, endvidere at betale et saadant Tilskud, som staar i Forhold til de Aar, der ere forløbne fra den Tid, at Gravstedet blev optaget, paa det at Gravene kunne være frigjorte i 30 Aar fra Nedsættelsens Dato, uden Tab for Kirken. Skulde nogen ønske, at deres Begravelse i længere Tid end 30 Aar maatte blive urørt kan dette tilstædes, naar en lige Sum som den, der første Gang er bleven betalt, erlægges for de følgende 30 Aar, eller forholdsvis for et kortere Tidsrum, dog ei under 10 Aar.

3. De Døde begravnes forøvrigt i den Orden, hvori Pladserne følge paa hinanden fra Nummer 1 og saa fremdeles videre, uden Hensyn til Stand, Rang eller Betaling, og naar alle Gravnumre ere optagne, begyndes anden Gang med Nummer 1. Dog bemærkes, at med Hensyn til Børn, som ikke behøve en Gravs hele Længde, men kuns 2 Alen, forbeholder Kirken sig, imod at der kuns erlægges halv Betaling, Ret til at jorde det næste Liig af et Barn ved Enden deraf; men ville Vedkommende betale for en heel Grav, bør Pladsen ikke nægtes dem.

4. Betaling for Gravsteder og Klokkernes Ringning foreslaaes saaledes: For Børn under 14 Aar det Halve:

- a. af Embedsmænd, Kapitalister, Eiere af Hovedgaardene Gamle og Ny Skivehus, Kjøbmænd, Handelsmænd for 1 Gravsted 2 Rdl. og for Klokkernes Ringning 2 Rdl.
- b. af Haandværkere, Skippere, Værtshusholdere, Avlsbrugere, Pensionister for Gravsted 1 Rdl. og Klokkernes Ringning 1 Rdl.
- c. af Fiskere, Dagleiere, Matroser, Tjenestefolk, herunder Haandværkssvende og Lærlinge for Gravsteder 3 Mark og Klokkernes Ringning 3 Mark.
- d. Samtlige tiendeydende Beboere af Landsognet nyde fri Jord, men ønske de Klokkernes Ringning over deres Liig, erlægge de herfor 3 rb. Mark Sølv og forsaavidt de maatte ønske deres Grave holdte i Hævd i mere end 30 Aar, betale de for dette Tidsrum 3 Mark for hver Grav, eller 1 Mark for de næste 10 Aar, 2 Mark for de næste 20 Aar o. s. f. Alt i Henhold til § 1.
- e. Fattiglemmer, saavel de faste, som de, der anses saa fat-

tige, at de Intet kunde betale, nyde fri Jord.

- f. For Monumenter, for Eksempel Støtter, Steen eller som Kors at opsætte paa Graven, erlægges første Gang fem Rdl. Sølv og efter 30 Aars Forløb Ligesaa meget, ellers er Monumentet og Gravstedet Kirken hjemfalden.
- g. For hele Gravsten at paalægge, ligeledes 3 Rdl. Sølv, under samme Vilkaar.
- h. For Rammer af Muursten eller Træ, ligesaa for Trækors med eller uden Plade 2 Rdl. Sølv første Gang, og efter 30 Aars Forløb ligesaa Meget. Forøvrigt bør de under f., g. og h. nævnte Gravpyrdelser, inden de opsættes, bifaldes af Kirkeinspektionen.
- i. Plader og Epitaphier maa ei heller opsættes i Kirken uden Stiftsovrighedens dertil indhentede Tilladelse og ikke uden en Afgift til Kirken af i det mindste 20 Rdl. for hver 30 Aar.

5. Dersom nogen ønsker andet eller større Rum anvist til Gravsted, end ovenfor er nævnt, for derpaa at indrette et indhegnet Begravelsessted, da skal hver Quadratalen betales en halv Gang dyrere, end nævnet er under § 4 a og denne Betaling ikkun gjælde for 30 Aar; men efter den Tid betales ligesaa Meget, eller Pladsen med alt Paaværende er Kirken hjemfalden; dog bliver i saa Tilfælde Intet at betale for hvert Liig, som i saadant indhegnet Familie Begravelse nedsættes.

6. Enhver Grav bør være 3 Alen dyb eller dybere, i Forhold til Kistens Høide, saaledes at der i det Mindste er 2 Alen Jord paa Kisten til Jordens Overflade.

7. Ingen maa under 1 Rdl. Sølv's Mulkt til Kirken selv kaste eller lade kaste Grave paa Kirkegaarden, hverken fra Kjøbstaden eller Landsognet, førend Stedet er af Kirkeværgen udviist og Bevis meddelt skriftlig, hvad Nummer dette Gravsted har, som han har betalt, eller uden Betaling faaet anvist.

8. Det skal som hidtil være Enhver tilladt at pynte og vedligeholde sine Grave paa anstændig Maade; men ikke som hidtil at henlægge det Afrevsel, være sig Jord eller Ukrudt, paa Kirkegaarden. Dette maa strax bortskaffes; i modsat Fald lader Kirkeværgen det bortføre paa Vedkommendes Regning. Det bemærkes dog, at ingen Gravhøi maa opkastes høiere end $1\frac{1}{2}$ Quarter over Jordens Overflade. — Hovedgangene paa Kirkegaarden holdes som hidtil rensede for Kir-

kens egen Regning af dens Bud, som derfor nyde aarligen 6 Rdl.

9. Kirkesangeren, som tillige er Klokker, er ene berettiget til at kaste Grave for Kjøbstadens Liig. Landbeboerne derimod kunne besørge Saadant selv, dog at de hver Gang vel erindre at iagttage, hvad i § 7 er bestemt. For at kaste Grave og ringe Klokkerne nyder Kirkesangeren:

A. For Grave

af de under 4 a nævnte — fra Michelsdag til	
Paaske	8 Mark
den øvrige Tid af Aaret... ..	4 Mark
af de under 4 b nævnte — fra Michelsdag til	
Paaske	4 Mark
den øvrige Tid af Aaret	2 Mark
af de under 4 c nævnte — fra Michelsdag til	
Paaske	2 Mark
den øvrige Tid af Aaret	1 Mark 8 Skilling
For Grave for Børn under 14 Aar det Halve; men for Grave til Fattiglemmer Intet.	

B. For Klokkernes Ringning over Liig tilkommer ham hver Gang 2 Mark 6 Skilling.

For hans Opvartning ved Liigbegængelse betales af de under 4 a, b og c nævnte efter Posterne 1 Rdl, 3 Mark og 1 Mark Sølv; men for de fattige Intet.

Og saaledes fremsendes dette Udkast til Høie Foresattes Approbation som Reglement i Fremtiden.

Inspektionen for Skive Kirke, 1839, Januar 18.

Sagen havde staaet paa i 1½ Aar, og Inspektionen har vel ment, at da den havde taget saa at sige alle Stiftsøvrighedens Henstillinger til Følge, kunde Sagen glide let; men det er imidlertid ikke alle Haab, der bliver til Virkelighed. Stiftsøvrigheden returnerer Forslaget med en Bemærkning om, at den under No. 4 fremsatte Klassifikation af de forskellige Individuer med Hensyn til Betalingen for Gravsteder og Klokkernes Ringning ikke synes passende, idet, blandt andet, Udtrykkene Kapitalister under lettr a og Pensionister under lettr b indbefatter Individuer i meget forskellig Formuetilstand.

I denne Anledning fremsender Inspektionen Forslaget paa ny og gør gældende, at Klassificationen med meget smaa Ændringer er den samme, som er brugt i Reglementet for Sæby Kirkegaard, approberet under 8. November 1825; men bemærker i øvrigt, at den selv er klar over, at der er forskellig Formuetoilstand inden for disse Klasser, som for Resten inden for alle øvrige. Man slutter dog med at sige, „at skulde imidlertid nogen ny Klassificationer eragtes fornødne, kunde vi intet have derimod.“

Efter at Autoriterne havde haft Forslaget til Efter-syn til hen i Maj Maaned, blev det endelig approberet, og den 30. Maj modtog Sognepræsten Sagen tilbage.

Man kan formelig se af Protokollen, hvor Pastoren følte sig lettet over, at det nu endelig var lykkedes at føre Sagen i Havn. Han udsender omgaaende Reglementet til Kirkeinspektionens Medlemmer og indkalder dem samtidig til Møde Torsdag den 5. Juni Kl. 4.

I dette Møde besluttede man i Henhold til Reglementets § 1 at lade indrykke 3 Gange i Berlingske Tidende og Viborger Samler følgende Bekendtgørelse:

„I Overensstemmelse med allernaadigst Reglement for Kirkegaarden i Skive af 21. f. M. indkaldes herved med 12 Ugers Varsel alle Eiere af Gravsteder og Gravminder paa bemeldte Kirkegaard til at møde og vedkjende sig disse, samt forsaavidt de enten have henligget i 30 Aar og endnu ønskes vedligeholdte, eller attraaes i Besiddelse længere end 30 Aar, da at erlægge af dem den Betaling, som Reglementet foreskriver. I Mangel heraf ansees Gravstederne og Gravminderne som hjemfaldne til Kirken.“

Samtidig vedtog man for at bringe Reglementets Bestemmelser til almindeligt Kundskab, at det skulde oplæses ved Kirkestævne og derefter fremlægges til Efter-syn i fire Uger — for Købstadens Beboere hver Søgnedag fra Kl. 4—6 om Eftermiddagen i Skive Borgerskole og

for Landsognets Beboere hos Sognefogden for Skive Landsogn. Det blev meddelt Kirkeværgen og Kirkesangeren, at da Reglementet indeholdt adskilligt, hvorefter de havde at rette sig, var det nødvendigt, at de tog en Afskrift af nævnte Document.

Naar Mødet slutter med, at følgende indføres i Protokollen: „Hermed mener Inspektionen at have sørget tilstrækkeligen for Reglementets Kundgørelse for Vedkommende,“ da synes det ogsaa at bekræfte, at Inspektionen drog et Lettelsens Suk, nu da den var sikker paa ikke mere at faa Sagen tilbage fra Autoriterne med Henstillinger eller Paalæg.

I et senere Møde maa Sagen angaaende Vedkendelsen af Gravsteder atter have været paa Tale, og man er der blevet klar over, at en Vedkendelse ikke var nok, der maatte en foreløbig Afmærkning til, saa man atter kunde finde Gravene. Man lader derfor oplæse ved Kirkestævne og i Byen opraae ved Trommeslagning, at alle Gravstedejere skal møde paa Kirkegaarden den 2. Oktober Kl. 9 Formiddag, og „De Mødende skulde medtage Pæle af 3 Quarters Længde og 1 Tommes Tykkelse, med Navn eller Mærke paa til at betegne Gravene ved, saafremt disse ei allerede ved Plader eller Zirater ere kjendelige.“

Den 24. Juni 1840 er Kirkeinspektionen samlet paa Kirkegaarden for at tage Syn over, om der er forfaret med Gravstederne som angivet i Reglementets § 1. Kirkefejeren, Anders Poulsen, havde efter Akkord foretaget Sløjfningsarbejdet af de til Kirken hjemfaldne Gravsteder, og man erkendte, at Arbejdet var vel udført, og besluttede, at Kirkeværgen kunde udbetale ham den for Arbejdet tilkommende Sum, 11 Rdl. Man bestemte endvidere, at af de paa Gravstederne fundne Sten, skulde de, der kunde bruges dertil, anvendes til at forlænge den brolagte Sti fra Byen og hen til Kirkegaardsporten, ligesom Opgangen fra Stien til Kirkegaarden skulde omlæg-

ges og udbedres, og endelig skulde tre hjemfaldne Ligsten og en Del ligeledes hjemfaldne Mursten stilles til offentlig Auktion.

Nu var saa endelig den praktiske Iværksættelse af Reglementets Bestemmelse sket Fyldest; men der var ogsaa gaaet tre Aar, fra Inspektionen tog fat paa Forarbejderne, en lang Tid, naar man tager Hensyn til, at Skive Kirkegaard paa dette Tidspunkt ikke indeholdt flere Gravpladser, end der i Dag findes paa en lille Landsbykirkegaard.

Ved Mødet viste det sig, at Inspektionen havde faaet et nyt Medlem. Rosenstand havde takket af, og hans Efterfølger i Byfogedembedet, *Horn*, var traadt til.

Den foranstaaende Skildring af Skrivelser, Henstillinger, Paalæg o. m. m., som gik forud for den endelige Approbation af Reglementet af 21. Maj 1839, viser, at der ikke er megen Forskel paa da og nu, skønt der dog er gaaet over hundrede Aar, og vidste man det ikke ad anden Vej, vilde man ikke finde paa, at det foran beskrevne fandt Sted i Enevældens Tid. Det kunde foregaa efter nøjagtig de samme Regler og paa nøjagtig den samme Maade nu — hundrede Aar efter Enevældens Afskaffelse. Ja, naar man har gennemlæst en saadan Protokol fra Enevældens Dage, og man ser, hvordan den Slags foregaa nu, fristes man til at citere Jens Baggesen: „Naturam furca pellas ex“ hun kommer dog igen den Heks.

— — —

Som allerede nævnt blev Købmand Carl Hansen i det første Møde, som han deltog i, gjort opmærksom paa, at det ikke stod saa godt til med Kirkens Regnskabsvæsen, som ønskeligt var; men alligevel hengik der fem Maaneder, før man atter samledes. I det nye Møde den 25. Oktober 1838 havde Formanden et Par Smaasager, som han ønskede afgjort. Den ene Sag angik Sangen i Kirken.

Præsten havde længe været utilfreds med den slette Sang, og for at faa den forbedret foreslog han, at man skulde formaa 4 à 6 fattige Drengene til at møde i Kirken under Gudstjenesten og danne et Kor, der skulde „forbedre“ Sangen. Han mente nok, at man kunde formaa dem til at synge, uden at give dem noget Vederlag derfor; men man maatte nødvendigvis ofre lidt Penge paa Klæder til dem, da de naturligvis maatte møde sømmeligt paaklædt, naar de skulde optræde i Kirken. Inspektionen enedes dog om, at Spørgsmaalet maatte udsættes indtil videre. Det vilde nemlig efter et løst Skøn koste Kirkens Kasse mellem 30 og 40 Rdl. om Aaret, idet man jo nemlig ikke kunde sikre sig, at Klæderne ikke blev brugt ogsaa til andre Tider, end naar Gudstjenester blev afholdt, og en saadan Udgift mente man ikke, at den slunkne Kasse kunde tage.

I den anden Sag havde Velærværdigheden mere Held med sig. Han havde fra Kirkens Beholdning af „Communion Viin“ ladet hente en Flaske hjem i Anledning af Mødet, og under dette meddelte han, at han var kommet under Vejr med, at den Vin, som Købmand Thjørring leverede til Kirken, ikke var god. — Om han havde faaet denne Viden ved selv at drikke af Vinen eller gennem, hvad andre havde fortalt ham, fortæller Protokollen ikke. — Der blev skænket i Glassene til Inspektionens Medlemmer, der efter at have smagt paa Vinen erklærede, at den var slet, og man enedes om, at Thjørring ikke skulde levere mere Vin til Kirken. Pastoren havde samtidig sørget for, at der forelaa et Tilbud — dog uden Smagsprøve — om at levere Kirkevin til 24 Sk. pr. Flaske. Tilbudet, der var fremsendt af Købmand Dige, blev straks antaget.

Efter dette for en Kirkeinspektion lidt usædvanlige Punkt paa Dagsordenen gik man over til at behandle en mere prosaisk Sag, nemlig Kirkeregnskaberne. Man

havde faaet Kirkeregnskaberne for 1828—32, som var aflagt af den forrige Kirkeværge Købmand Kjeldsen, tilbage fra Stiftsøvrigheden med den Decision, at et Underskud, der var befundet at være til Stede, maatte tilsvares af Kjeldsen. Afgørelsen var sendt til Købmanden — men i Stedet for at indbetale det Beløb, som var blevet ham afkrævet, havde han til Mødet fremsendt en ny Opgørelse for de fire Aar, der viste, at den afgaaede Kirkeværge ikke skyldte Penge til Kassen, men derimod havde adskillige Rdl. til gode. Kirkeinspektionen svarede ham, at den naturligvis ikke kunde indgaa paa en ny Forhandling om Regnskaber, der allerede var decideret af Stiftsøvrigheden; man maatte henholde sig til Decisionen og bede ham snarest belejligt at indbetale Beløbet til Kirkens Kasse.

Derefter afsendte man en Skrivelse til Kirkeværge Øllgaard og mindede ham om, at han ikke, som det var ham paalagt, havde fremsendt Regnskaberne, men at man nu uden Henstand ønskede disse fremsendt til Inspektionen, saa de kunde indsendes til Stiftsøvrigheden til Decision.

Øllgaard fremsendte saa Regnskabet for 1833, og samtidig androg han om, at han maatte aflægge de resterende 4 Regnskaber 1834—37 under eet. Han anholdt samtidig om, at han maatte „beholde det fra ældgammel Tid Kirkeværgen tillagte Incassations Sallair eller Forhøielse i den ham tillagte Løn, 5 Rdl. og $\frac{1}{3}$ af Skive Kirkes Qvægtiende, hvortil han regner Diætpenge for de Dage og den Tid, der spildes, naar Kirken er under Reparation.“ Uden at følge Sagen i Enkeltheder, skal det dog meddeles, at Stiftsøvrigheden efter Indstilling fra Kirkeinspektionen gik ind paa, at Kirkeværgen fik 2 pCt. aarlig af Kirketienden og Landgildekornet, der tilkom Skive Kirke, og hans Løn beregnedes da at ville blive: Fast Løn 5 Rdl., $\frac{1}{3}$ af Qvægtienden 8 Rdl. 4 Mk. 2 Sk. samt Sallair 3 Rdl.

Desuden havde han fri lukket Stol i Kirken samt fri Jord til sig og Familie paa Skive Kirkegaard, naar Dødsfald foregik i hans Virketid. Afgørelsen har aabenbart tilfredsstillt Øllgaard; thi nu fremkom Regnskaberne ret snart, skønt Stiftsøvrigheden nægtede ham Tilladelse til at aflægge dem under eet.

Det trak derimod i Langdrag med den afgaaede Kirkeværges Ansvar over for Kirken. Det ser ud til, at han havde faaet Nys om, at Øllgaard havde faaet tilstaaet 2 pCt. aarlig af Kirkens Tiende og Landgildekorn; thi han androg om at faa et Beløb eftergivet, svarende til 2 pCt. aarlig for hans Virketid af disse Ydelser. Forinden Sagen blev færdigbehandlet, afgik Kjeldsen ved Døden, og Enkemadam Kjeldsen indtraadte som Skyldner til Kirken, idet hun jo havde arvet efter Manden; men endelig i Foraaret 1842 fik Inspektionen ogsaa denne Sag ud af Verden. Stiftsøvrigheden havde ændret Decisionen, der oprindelig lød paa, at Kjeldsen skulde tilsvare Kirkens Kasse 92 Rdl. 3 Mk. 8 Sk., men nu kun lød paa 81 Rdl. 2 Sk., og Kirkeinspektionen meddelte under 3. Maj 1842 Kirkevæрге Øllgaard, at han nu vilde faa ovennævnte Beløb tilstillet fra Enkemadam Kjeldsen, saa Boet efter hendes Mand derefter vilde kunne opgøres.

Mange Møder var blevet afholdt, hvor Regnskaberne 1828—40 stod paa Dagsordenen; mange Skrivelser var blevet fremsendt fra Kirkevæрге til Inspektion, og fra Inspektion til Stiftsøvrighed, og Svarene var gaaet den modsatte Vej; men nu var Sagen bragt til en lykkelig Ende, og Inspektionen tog sig en Ferie paa godt 14 Dage, saa tog den atter fat paa en ret omfattende Sag; men da Omtalen af denne findes i Kirkeinspektionens 3. Skuffe, faar vi vente paa Omtalen af denne, til Skuffen er „dirket“ op.

Balling Kirkes Alter.

*Hvordan Balling Kirkes Alter opbyggedes gennem
6 Aarhundreder.*

Af Pastor Aage Jespersen.

Bekendt er Bjørnstjerne Bjørnsons Ytring, da han saa de mange Kirker i Salling, at enten var Sallingboerne i gamle Dage, da de byggede Kirkerne, meget fromme — eller ogsaa var de meget dovne. Sikkert er det, at der er mange Kirker i Salling, men Sallings Kirker hæver sig ogsaa, hvad Byggemaaden og særlig Stenhuggerkunsten angaar, over Jævnmaalet af danske Graastensbygninger.

Kirkerne her — som forøvrigt ud over hele Landet — er jo for største Delen af mageløs Ælde, idet de vel skriver sig fra Tiden omkr. 1150 til omkr. 1250. Jeg vilde tro, at det gælder alle Sallings gamle Kirker. Baade Konge- og Adelsborge fra hine fjerne Tider er for længst sunket i Grus — men Kirkerne staar tilbage. Og saadanne Kirkebygninger, som bl. a. Skive gamle Kirke, Grinderslev, Lem og Lihme, vidner jo om Kirkebyggeriets og særlig Stenhuggeriets høje Stade i vor Landsdel i fordums Tid.

Det var derfor heller ikke tilfældigt, at man valgte at begynde med at udgive Bøger om Sallings Kirker, da Kirkeministeriet i sin Tid aarlig bevilgede et Beløb til Undersøgelse af danske Kirker. Man naaede desværre ikke at gøre Salling færdig. Men der foreligger to meget

statelige og kostbare Værker om Rødding og om Nørre Herreds Kirker. Der blev vistnok i sin Tid sendt et Eksempplar af hver af Værkerne ud til Sognepræster og Kirkeværger i de to Herreder. Jeg er bange for, at disse kostbare Værker ligger upaaagtet hen mange Steder.

Disse Bøger er imidlertid udarbejdet af Arkitekter, som har haft mest Interesse for selve Kirkebygningerne, mens Inventaret ikke er beskrevet fyldestgørende. Her ligger et meget stort og interessant Felt uopdyrket.

P. Severinsen har i Hardsyssels Aarbøger skrevet en Række Artikler om Kirkeinventar i Syslet. Disse Artikler er ret opsigtsvækkende, idet de for første Gang viste hen til de anvendte *K i r k e r e g n s k a b s b ø g e r* til at trevle Kirkens og Inventarets Historie op efter. I Hardsyssel er alle de gamle Kirkeregnskabsbøger bevaret indtil godt 200 Aar tilbage i Tiden. De ligger paa Landsarkivet i Viborg.

Desværre er Kirkeregnskabsbøgerne i Viborg Amt ikke bevaret saa godt. Bortset fra Skive By og et Par Sogne til, hvor samtlige Aargange er bevarede, er der meget store Huller i de gamle Regnskabsbøger. Fra Sallings Sogne er der kun ganske faa af de gamle Aargange bevarede. I disse gamle opbevarede Regnskabsbøger er der imidlertid interessante Ting at finde. Derom kunde der muligvis skrives i Skive Aarvog en anden Gang.

Jeg har gennemgaaet de gamle Kirkeregnskabsbøger for Balling Sogn. Men det har ikke været muligt at finde noget om, hvem de gamle Mestre var, som byggede og malede Balling Kirkes Alter.

Balling Kirkes Alter er — som de fleste af vore gamle Altre og Prædikestole fra Renaissancetiden — fra Chr. den Fjerdes Regeringstid omkr. 1600. Det er vel ikke smukkere eller interessantere end saa mange andre gamle Altre — omend det indeholder 3 vist meget sjældne gamle Malerier — men alligevel lønner det sig

for den, som vil betragte det med Kærlighed og Flid, at se lidt nærmere paa dets Historie, der er saa gammel som Kirkens. Altret i Balling Kirke er af samme Type som Altrene i Skive gamle Kirke, Grinderslev, Tøndering, Oddense, Volling, Ejsing m. fl.

Til Altret hører **A l t e r b o r d e t**, hvis Forside er smykket med 3 Evangelistbilleder. Over Alterbordet staar **A l t e r t a v l e n** med to Billedfelter, et stort fornedet og et mindre foroven. Disse to Billeder er igen omgivet af et meget kunstfærdigt udført Rammeværk med to saakaldte Storvinger fornedet og to Smaavinger, der flankerer det øverste Billede, og foroven afsluttes Rammeværket af en Trekant.

Det hele ser saa let og naturligt ud. Der ligger imidlertid meget fin Kunst bag Opbygningen af saadant et Alter, saa selv Specialister: Arkitekter, Træskærere og Kirkemalere, siger, at de kan ikke frembringe noget, der kommer paa Højde med disse gamle Altre i Udskæring, Opbygning og Staffering.

Lad os da se lidt nøjere paa det gamle ærværdige Minde fra svundne Tider.

Som Balling Kirkes Alter staar nu, har det Bestanddele fra mindst 6 Perioder inden for de 7 Sekler, Kirken har staaet:

1. Under det nuværende Alterbord ligger en Mængde store, utilhugne Kampesten. Iblandt dem ligger der en tilhugget Sten med Hul i, og over Hullet en Overligger, et **R e l i q u i e g e m m e**, hvori der i den katolske Tid gemtes et Helgenben. Dette stammer fra det **o p r i n d e l i g e r o m a n s k e A l t e r** og er lige saa gammelt som Kirken. Et Alterbord fra samme Tid er det store sjældne Granitbord, som i 1873 blev købt fra **R ø d d i n g K i r k e** til Nationalmuseet i København, hvor det nu staar. Det bestaar af en mægtig Overligger, baaret af en Pille i hvert Hjørne, hvoraf den ene er udhugget som en

Bispefigur med Hue — hvorpaa et Kors — med Hænderne oprakte, samt med et Kors om Halsen. Et mindre anseligt og mindre velforarbejdet romansk Alterbord med Stenplade og Stensøjler findes den Dag i Dag i Volling Kirke.

To smaa Søjler, som i 1880'erne stod ved den vestlige Indgang til Hovedbygningen paa Spøttrup, synes at have tilhørt et Alterværk af samme Slags som det i Rødding fra en eller anden Kirke i Salling. (Udall i „Sallings Kirker“). Forøvrigt findes saadanne Stenaltrere eller Rester deraf i mange af Sallings Kirker, undertiden med Blyæsken, hvori Reliquien opbevaredes.

2) Ved Altret i Balling Kirke staar to 1 Alen 9“ høje Træfigurer, et forslaaet Krucifiks og en mandlig Figur, begge udskaaet i Egetræ. De synes at være en Rest af Kirkens gamle katolske Altertavle og er vel fra ca. 1400.

3) Fra Tiden omkr. 1600 stammer det nuværende Alterbord og den nuværende Altertavle. Af dette Alters oprindelige Maling er kun Alterbordsforsidens Malerier bevaret, forestillende oprindelig de 4 Evangelister — nu kun de 3 — med deres Symboler. Den tilsvarende Staffering paa Altertavlens Billeder og Rammeværk er senere gentagne Gange malet over paa Rammeværket og een Gang — 1713 — paa de to Billeder. Her ses Spor af de oprindelige Billeder, men de kan ikke fremdrages — desværre kun, da den Maler, som har udført den oprindelige Staffering — bevaret paa Alterbordsforsiden — var en meget habil Kunstner efter Kenderes Udtalelse.

4. 1716 blev — som et nu afdækket Aarstal viser — Altertavlen malet om, mens Alterbordet, der nu rimeligvis var blevet dækket med Fløjl, beholdt den oprindelige Staffering. Paa Egetræet i Billedfelterne blev oven paa de gamle malet to nye Billeder, forestillende den hellige Nadver og Opstandelsen. Ramme-

Altartavlen med den gamle Alterbordsforside, fornedet. — I Midten: Det store Billedfelt og Storvinger. -- Øverst: Det lille Billedfelt og to Smaavinger.

værket blev ogsaa nymalet. Ogsaa denne Maling paa Rammeværket er senere blevet overmalet et Par Gange, men kan afdækkes og vil, naar Altertavlen engang bliver restaureret, fremtræde smukt med røde, blaa, grønne og gyldne Farver.

5. De to Billeder, der blev malet i 1716, har siddet siden dengang indtil nu, men engang i det 19. Aarhundrede er der sat 2 Lærredsmalerier — forestillende Kristus og Samaritanerinden ved Brønden og 3 Jomfruer — ind foran dem.

6. I 1919 blev det nederste af disse Billeder — Kristus og Samaritanerinden — hængt op paa Kirkeskibets Nordvæg, hvor det nu hænger, forsynet med en Ramme, bekostet af Balling-Volling Sangforening. I Stedet for blev indsat en Kopi af Blochs Maleri: Kristus i Getsemane, udført af en Datter af Biskop Olesen, Ribe, og bekostet (1200 Kr.) af Andreas Dath, Balling, som desuden testamenterede 500 Kr. til Balling Kirketaarn.

„De tre Madammer“ som daværende Provst Westergaard, Skive, kaldte de tre Jomfruer i det øverste Billedfelt — de er fra et kunstnerisk Synspunkt lidet værdifulde — hænger der den Dag i Dag. De er ligesom Kristus og Samaritanerinden udført af Maler Jæger fra Viborg omkr. 1850.

Det nuværende Alter opsættes og stafferes omkr. 1600. Alterbordsforsiden. — „Lad Sæven staa“. — De tre Evangelister.

Balling Kirkes Alter afspejler altsaa alle Epoker i Kirkens Historie.

Vi gaar let hen over de to første Altre. Det gamle, dystre, romanske Stenalder fra omkr. 1200 har med sine utilhugne Sten virket noget plumpt i den tomme Kirke, hvori der rimeligvis ikke har været ret meget Inventar.

Da det gothiske Alter fra omkr. 14—1500 blev opbygget med de udskaarne Træfigurer, var det en stor Forbedring.

Det nuværende Alter er omkr. Aar 1600 bleven opbygget som det tredje i Rækken. Kirkens Ejer var dengang formentlig en Herremand (fra Spøttrup?). Han har bestilt en duelig Snedker — eller Billedsnider, som de dengang kaldtes — til at forfærdige og opsætte Altret og til at udskære de kunstfærdige Snegle og Fugle og Blomster samt Søjlehoveder m. m.

Dernæst har Herremanden, som ejede Kirken — bestilt en dygtig Maler eller Staffermester, som de dengang sagde. Han har saa stafferet hele Altret, Bordet, Billederne og Rammen. Det eneste, der er bevaret af hans Staffering, er Billederne paa Alterbordets Forside. Resten er senere bleven overmalet, Rammen endda flere Gange. Aar 1716 blev nemlig hele Altret med Undertagelse af Bordet malet igen, og desværre er der kun ganske ubetydelige Rester tilbage af den første Staffering. Den kyndige Iagttager kan se Resterne af den første Staffering bag de nye Billeder, som blev malet paa Billedfelterne.

Der er ikke nær saa mange smukke Inventargenstande i Sallings Kirker som i de østdanske Kirker. Men der findes alligevel smukke Ting, men mærkelig nok er de skjult bag Fløjlsforhæng eller bag senere opsatte mindre værdifulde Malerier.

Det er Tilfældet med Malerierne paa Alterbordets Forside i Balling Kirke, som maaske vil vise sig at være ikke saa lidt af en Sjældenhed. De har siddet godt skjult bag Fløjl — som de to Billedfelter-Malerier bag Malerier paa Lærred — og det er maaske Aarsagen til, at de er bevaret. De har siddet gemt der i Aarhundreder, uden at Kirkegængere og Menighedsraad vist har kendt dem.

Ud over Salling og Fjends gemmer Altrenes Fløjl og

Lærreder saadanne gamle Skatte som en Tornerose bag de himmelhøje Hække.

Saaledes findes der i O d d e n s e bag Alterbordets Fløjl meget smukke Malerier og Udskæringer. Godt, at den gode Prins (Nationalmuseets Folk) sommetider kan komme ind og befri Tornerose af hendes hundredeaarige Dvale! Det er sket flere Steder!

Hv or er den fjerde Evangelistfigur fra Alterbordsforsiden i Balling Kirke?

Uldall fortæller i sit Værk om Rødding Herreds Kirker, at i 1870 blev Altret bygget om og gjort smallere. Da blev den tidligere omtalte Granitsten, der tjente som Reliquiegemme, fremdragen og Rester af en Blyæske, hvori Reliquien har været gemt, fundet.

Ved den Lejlighed er en af de 4 Evangelister — Mathæus, — som var malet paa en af de 4 Fyldinger i Alterbordsforsiden, og som er malet for godt 300 Aar siden, taget ud for at gøre Altret smallere. Er det muligt, at der kan skaffes Oplysning om dette manglende Mathæus-Maleri og om Blyæsken? Det vilde have stor Betydning, om disse kunde fremskaffes.

Det beror ofte paa Tilfældigheder, om Kirkernes gamle Inventar bevares. Det er saaledes Tilfældet med Balling Kirkes sjældneste Inventar: de fire Evangelister, som pryder Alterbordsforsiden.

Det ser nemlig ud til, at man i 1870 paa et hængende Haar havde gjort Bordet smallere paa den nemmest mulige Maade, nemlig ved at save Nr. 1 og Nr. 4 af Evangelistmalerierne midt over. I alle Tilfælde er der endnu en Blyantstreg midt ned igennem det yderste af Malerierne.

Det er vel gaaet til omtrent paa følgende Maade: Snedkeren har faaet en Ordre til at gøre Bordet smallere, slaar et Par Streger og skal til at save de to yderste Fyldinger over. Saa er Kirkeværgen kommen. „Skal

vi ikke lade den Sav staa?" „Aah, det gamle Skrammel,“ siger Snedkeren. Men alligevel er de blevet enige om at tage en Fylding ud i Stedet for de to halve.

Kun Blyantstregen gaar endnu gennem St. Johannes. Og hvor er den Fylding, som blev borttagen, St. Mathæus Levned?

Da man har Erfaring for, at Kirkemalere i det 16., 17., og 18. og 19. Aarhundrede rejste over hele Landsdele, vilde det være interessant at høre, om den Mester — fra omkr. 1600, som har malet Evangelisterne paa Alterbordet i Baling, har malet samme Motiv i andre af Egnens Kirker, da vi i saa Tilfælde kunde kopiere Mathæusskikkelsen derfra ved en eventuel Restaurering af Baling Kirkes Alter.

Jeg beskriver i det følgende disse tre Evangelister: St. Markus med sit Symbol Løven, St. Lukas med Oksen og St. Johannes med Ørnen. Maaske vil Læserne sammenligne disse Beskrivelser med eventuelt tilsvarende Evangelister i deres egne Kirker. Jeg modtager gerne Oplysninger derom.

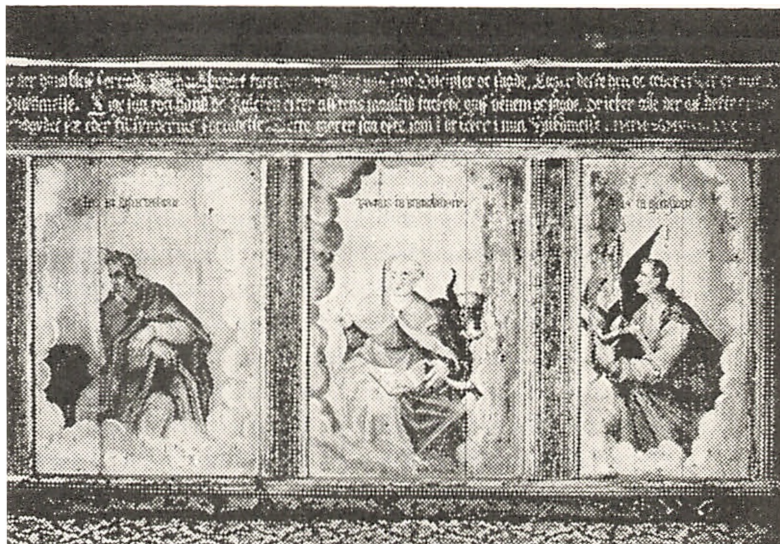
Altsaa ser vi paa Alterbordsforsiden efter at have løftet Fløjlet op. Der er tre (oprindeligt fire) Fyldinger af det gamle uforgængelige røde Fyr. Disse er igen adskilt ved enkelte profilerede Lister af Egetræ. Paa disse Fyldinger ses fra venstre mod højre Markus, Lukas og Johannes, hver i sin Fylding.

Markus med Løven som Symbol.

I Midten af Feltet ses Markus, ved hans højre Side Løven, malet paa gul Baggrund og omgivet af en ovalformet Ramme af skarlagenrødt og — uden for det røde igen — af graa Skyer, som tunges sig i Ovalform omkring det røde. Over Feltet staar *Leo in resurrectione: Løven i Opstandelsen.*

Evangelisten er iført et grønt Slag (Alba) med gul

Rest af Alterbordsforside fra Tiden kort efter 1600.

Underklædning (Tunika). Slaget holdes sammen med en gul Knap ved Halsen. Markus ses siddende med en sort Bibelbog støttet med den ene Ende mod det højre Knæ. Over Bogens anden Ende hviler den højre Haand og ovenpaa den igen den venstre. Bibelbogen er med sort Bind, rødt Snit og to gyldne Spænder. Ansigtet, der er en ældre Mands, har store Linier, stærke, men fine Træk; Ansigtet omgives af en kraftig Haar- og Skæg-vækst. Haaret, der — som Skægget — er graat, falder ned over Skuldrene. Det kraftige Fuldskæg forlener Skikkelsen med en Patriarks Myndighed. Markus ser lidt til højre nedad mod Løven, der er stiliseret, og hvis stærke gennemtrængende Øjne ser lige frem mod Tilskueren. Ørerne er helt skjult af Haarvæksten. Meget talende er en lang kraftig og lige Næse og en rød vel-formet Mund. Der er noget ædelt og frit og fint over Ansigtets Udtryk. Der er ikke Gran af „Sjæleri“.

Lukas med Oksen som Symbol.

Han er ligeledes malet paa gul Baggrund, men her er det blaa Skyer, som tunger sig ovalformet om Billedet.

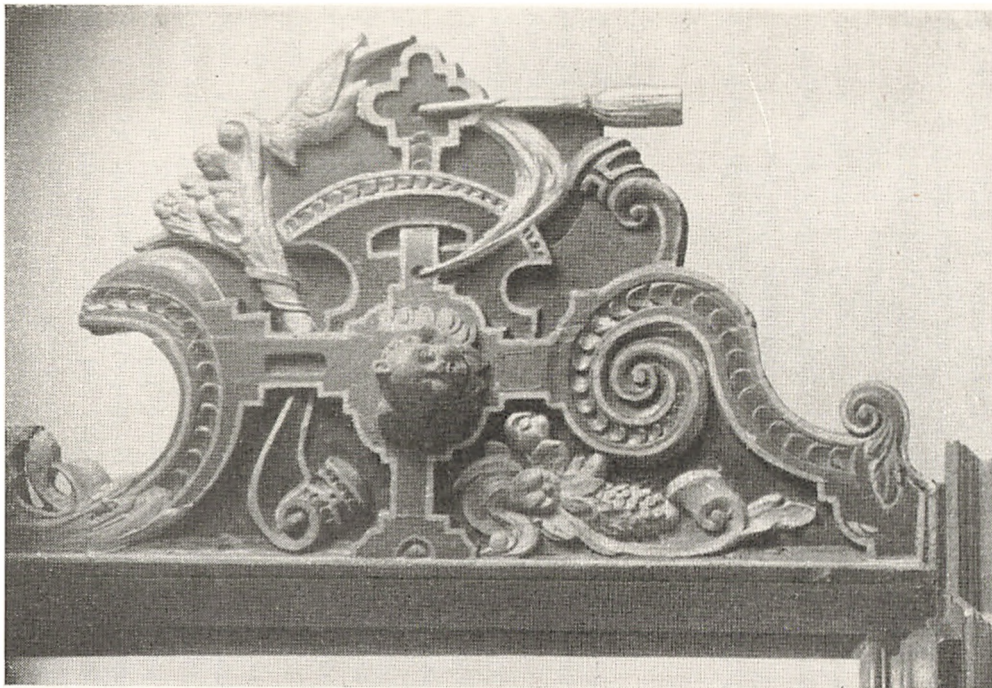
Lukas er fremstillet som en ældre tænksom Renaissance-læge med graat Haar, men skallet over Issen. Lukas var jo Læge, som Paulus fortæller, og Traditionen siger, at han tillige var Maler. Han er iført et skarlagensrødt Slag og Underbeklædning med grønne Ærmer. I sin siddende Stilling støtter han med venstre Haand en opslaaet Bibel, der ligger paa hans Knæ, og i højre Haand holder han en Pennefjer. Over venstre Skulder ses Hovedet af en Okse, hvid mellem Hornene og ved Munden, ellers brun, med lange Horn og bevinget.

Over Billedet staar: *Taurus in immolatione* (Oksen, der opofrer sig).

Johannes med Ørnen som Symbol.

Endelig er der Evangelisten Johannes, som var den yngste af Apostlene og her fremstilles som en ung Mand. Hans Ansigt ses i Profil, som yderligere udhæves derved, at den tegner sig mod Ørnen sine Vinge, hvis Spids gaar et Stykke op over Apostlens Hoved. Han er fremstillet med høj Pande, store Øjne, der ser opad, lang letbuet Næse, fyldig rød Mund over en kraftig skæggløs Hage med fyldigt kastanjebrunt Haar, delt i venstre Side og faldende ned over Skuldrene. Evangelisten er klædt i blaat Slag med graa Underklædning. Han sidder med venstre Arm og Haand støttet mod venstre Ben. Imellem venstre Haands Tommel- og Pegefinger hviler Bogen, hvorpaa igen højre Haand med Pennefjeren ligger i Ro, mens Johannes ser opefter og venter paa Inspirationen.

Mens Markus' og Lukas' Slag er samlet tæt om Halsen med en Knap, hænger Johannes' Slag løst ned, og en Del af Hals og Bryst ses. — Et meget smukt

Johannes-Billede! Ovenover det staar skrevet: gloria in ascensione. Herlighed i Himmelfarten.

Det er altsaa disse tre Evangelister. Over dem staar Indstiftelsesordene ved Nadveren malet med gylden Skrift. Alle tre Evangelister har vidt forskellige Ansigter, Udtryk, Stillinger og Klædedragt. Kunstneren har forstaaet at give dem et vist Liv og samtidig en ædel Værdighed. Med de kraftige og rigt nuancerede Farver udgør Alterbordsforsiden en smuk Helhed og opfylder tillige det Krav, man naturligt maatte stille til den, at virke paa lang Afstand. Den er meget dekorativ. Man maa haabe, at Forsiden og Altertavlen inden for længe maa blive restaureret, da de saa vil komme til at præge hele Kirken.

Skønt jeg har gjort mig en Del Umage for at finde og efterspore Malerier fra samme Tidsold, er det ikke lykkedes mig. Jeg vilde tro, at der ikke findes Magen til dem, hvad Alder angaar, og maaske heller ikke, hvad Skønhed angaar i Sallings og Fjends Kirker. De er altsaa ikke blot udmærket ved en vis Skønhed, men ogsaa ved en betydelig Sjældenhed.

Afdækning af den gamle Staffering. — Rammeværket med dets sælsomme Udskæringer.

Skjult bag Fløjl, Lærredsmalerier og Maling findes der paa alle gamle Alterborde og Prædikestole i vore Kirker gamle — undertiden værdifulde, men altid interessante Stafferinger. Maling er jo noget af det, der præger en Trægenstand mest. Det gælder ikke mindst et rigt udskåret og kunstfærdigt opbygget Alterværk eller en Prædikestol. I Tidens Løb er mange af disse gamle Altre, som oprindeligt var meget kunstfærdigt staf-feret, malet over med Egetræsmaling og andre Uhyrligheder, saa al Skønhed næsten er forsvunden fra dem. Det

er imidlertid et Held i Uheldet, at den oprindelige Maling i mange Tilfælde ikke er skrabet af, før den nye blev paa smurt. I de Tilfælde, hvor den oprindelige Maling er bevaret, kan den afdækkes igen, selvom der over den sidder flere Lag anden Maling.

I disse Aar afdækkes — med en næsten hektisk Fart, siger Kirkemalerne — de gamle Stafferinger, der svarer til og er udført med fin Hensyntagen til Altrenes Opbygning og Udskæringsarbejder. Ud over Landet udføres dette Arbejde af Nationalmuseets autoriserede Kirkemalere. Her i Salling er en Række Kirker bleven restaureret paa denne Maade. Det gælder bl. a. Skive gamle Kirke, Grinderslev, Rybjerg, Roslev, Tøndering, Jebjerg, Volling, Ejsing. Det er interessant at følge saadant et Arbejde, der strækker sig over flere Uger. Stodderen, som stod der foragtelig og uskøn, viser sig at være en forklædt Prins, og det kan nok være, han tager sig ud, naar han faar sit pæne Tøj paa!

I Balling Kirke er den oprindelige Renaissance-maling fra o. 1600 kun bevaret paa den tidligere omtalte Alterbordsforside, hvor den har været i Fred bag Fløjelsforhæng gennem disse mere end 300 Aar.

Paa Altertavlen er den oprindelige Maling (o. 1600 svarende til Alterbordsforsiden) skrabt grundigt af, inden det andet Lag Maling, som er ringere end det første, men dog ret værdifuldt, er smurt paa. Ruinerne af det første Lag Maling ses af det øvede Blik paa enkelte Steder bag ved anden Overmaling.

Denne anden Staffering er — efter et nu fremdraget Aarstal — udført i 1716. Hele Altertavlen med de to Billeder og Rammeværk blev da nystafferet. De to Billeder fra den Tid sidder der endnu. Der er blot sat Malerier, udført paa Lærred, ind foran dem. De skal beskrives lidt nøjere nedenfor.

Rammeværket derimod er senere malet over et Par

Gange. Men denne Maling fra 1716 staar — efter en nu foretagen Prøve — godt og klart under sit Dække med smukke stærke rene Farver: rødt, grønt og blaåt og Guld. Naar denne Staffering engang bliver afdækket, vil Balling Kirke komme til at eje en af de gamle smukke Inventargenstande, som mangen en moderne Købstadkirke savner, og Altret vil komme til at smykke hele Kirkerummet, og Folk vil undres — her som andetsteds — over, hvor megen Skønhed der gemmes bag et uanseligt Ydre.

De to Billeder er indrammet af to store Søjler fornedet og to smaa foroven. Søjlerne er igen flankeret af de to „Vinger“. Disse er rigt udskaaret med sælsomme Udskæringer, forestillende Snegl, Vindrue, Fugl, Englehoved, Løve, Kvast, Overflødighedshorn m. v. Rammeverket, der er bygget op i to Etager med et Billede i hver, bliver smallere opefter og afsluttes smukt med en Trekantsgavl.

Paa Alterbordet i B a l l i n g staar en syvarmet Lysestage, skænket til Kirken af en tidligere Sognepræst i Byen. Under Lysestagen kan læses følgende Vers:

Dit Ord, oh Gud, det er din Kirkes Lysekrone,
der skal vejlede os til Lysets evig Trone.
Lad i Balling Sogn dit Lys ej slukkes ud,
det beder som Kingo Præsten, der bar Fakkelt for sin Gud.

1. S. i Advent 1925.

Ejler Hagerup.

Den dygtige Kirkemaler E j n e r V. J e n s e n, som i Salling har restaureret i Roslev og Rybjerg, Durup og Tøndering samt i Volling Kirke, paaviste, at der er Borebiller i Egetræet paa Balling Kirkes Alter. Det er ikke i nogen foruroligende Grad, og de findes ikke efter Undersøgelse andre Steder i Kirkens Træværk. De er jo blevet konstateret i Rybjerg Kirke i saa udstrakt Grad, at alt Træværket — paa nær Alter og

Prædikestol — maatte fornyes. Alter og Prædikestol dersteds blev i Tide restaureret og præpareret mod Borebiller af Ejner V. Jensen, og det er jo en Tilfredsstillelse at se, at baade Alter og Prædikestol staaer uantastet af disse Skadedyr, mens alt det andet Træværk i Kirken maatte fornyes.

Malerierne i Billedfelterne.

Jeg skal nu forsøge at beskrive 2 af de ialt 7 Billeder, som siden ca. 1600 har prydet Altertavlens 2 Billedfelter, og lige kort gøre Rede for de andre 5.

De Malerier, som skal beskrives lidt nærmere, er begge malet paa Egetræ og blev begge fundet frem for faa Aar siden. Man fandt dem ved at tage Bagklædningen i Billedfelterne ud, og paa denne Egetræsbagklædning opdagede vi endvidere velbevarede Malerier, som aabenbart er samtidig med Rammeværkets anden Staffering i 1716.

Mange Steder i vore Kirker findes der vist, uden at nogen tænker derpaa, skjult bag Bagklædninger og Lærredsmalerier, saadanne gamle Malerier, malet paa Egetræ. Det er i Reglen ikke vanskeligt at fjerne Lærredsmalerierne eller løsne Bagklædningerne og finde disse halvglemte Billeder fra en svunden Tid frem.

De to Malerier, som vi fandt paa Egetræsbagklædningerne i det store og det lille Billedfelt, forestiller henholdsvis den hellige Nadver og Kristi Opstandelse. De har tjent som Alterbilleder i Kirken fra 1716 til o. 1850, da der blev sat 2 Lærredsmalerier ind foran dem.

De to Billeder er noget ubehjælpsomme. Alle Ansigterne har næsten ens Træk: den lange Næse, som buer indad, gaar igen i alle Ansigterne.

Vi ser først paa Nadverbilledet.

Kristus sidder midt for Bordet med Johannes bøjet

ind mod sit Bryst. Paa højre Side har han 6 Apostle og paa venstre Side 6 Apostle, hvoraf den rødhaarede Judas.

Der er en gul Glorie om Jesu Ansigt. Han har mørkebrunt Haar, skilt i Midten. Ansigtet har et roligt værdigt Præg, ligesom spørgende og betragtende Tilskueren. Han er iført en smuk, gul, meget folderig Kjortel med skarlagenrøde Ærmer. Apostlene er alle skæggede, kraftige Mænd, iført Klæder med meget stærke Farver. Judas f. Eks. har — som næsten altid — ræverødt Haar og Fuldskæg, en Kappe, som er mørkeblaa for oven og skarlagenrød forneden. I den venstre Haand ses en meget stor Pengepung — af de gammeldags til at snøre sammen. Den var Judas glad for.

Foran Kristus og Apostlene staar Bordet med Paaskemaaltidet anbragt paa en hvid Dug. Der er Paaskelammet, Bæger, Brød, Kniv og Gaffel (Gaffelen var først i disse Aar ved at komme i Brug i de allerfineste Kredse). Endvidere ses der Frugter: baade Æbler og Pærer paa Bordet.

Baggrunden er grøn, til venstre er en mørkeblaa Portiere anbragt meget dekorativt. Til højre hænger en Lysekrone, og nederst paa Billedet ses en marmoreret Kande med meget stor Hank paa (til Fodvasken?).

Der er knap nok det renlige sobre Præg over disse Ansigter som over de før omtalte Evangelistbilleder. Det er ikke frit for, at der er lidt fromladent over dem.

Opstandelsesbilledet i det mindre Felt foroven, ogsaa fra 1716, beherskes af Kristusfiguren, i det Øjeblik, han opstaar og ses svævende op af Graven. Der er Lys og Glorie om hele hans Skikkelse. I den højre Haand holder han et rødt Splitflag med hvide Kors. Skikkelsen er næsten nøgen, har kun et Lændeklæde paa og et purpurrødt Gevandt løst hængende om Skulderen.

Der er noget levende i Opfattelsen. Man mindes Grundtvigs „Paaskemorgen“, hvor Vagten besvimer, da Lynildsmanden sprænger Graven:

„Se, hvor nærmer sig den Lynildsmand!
alt bæver Jorden, ak, skal vi nu synke?
Hvad, staar jeg ene! alle sank!
Miskund dig, Jesus, hvor du lever
som over Røverne paa Korsets Træ!
Jeg svimler, vakler, se nu vælter
den Lynildsmand jo Stenen bort!“

Nøjagtigt saadan er Opstandelsen skildret paa dette gamle Maleri, saa man kunde godt tænke sig, at Grundtvig har haft saadant et gammelt Billede i sine Tanker. Thi saadan afmales Opstandelsen her: Samtidig med, at Kristus svæver sejrende op af Gravhulen, falder Krigskarlene besvimeede til Jorden. Man ser to ved den højre Side og to ved den venstre, og i Baggrunden rager Hellebarder op fra andre Krigsfolk.

I gamle Dage kaldte man Malerier i Kirken for de fattiges Bibel, biblia pauperum. De bibelhistoriske Billeder var en Bibel for dem, der ikke kunde læse. Men ogsaa i vore Dage ligger der en stor Opgave i at smykke vore Gudshuse baade med nyt og ogsaa navnlig ved at fremdrage det gamle af Glemsel.

Det var altsaa et Sæt Malerier fra 1716 — fra Tiden, da Pietismen brød frem.

Som Forgænger har de haft et stort, rimeligvis meget værdifuldt Billede fra o. 1600, malet af samme Mester, som har udført Alterbordsforsiden. Men dette Sæts oprindelige Malerier er skjult under de nu beskrevne; kun Resterne er tilbage, som Kendere kan konstatere.

Det er altsaa 4 Malerier, som nu er omtalt, og hvoraf to er ukendte. Saa er der tilbage 3, som alle er

udført paa Lærred. I 1850 indsattes Kristus og Samaritanerinden i det store Billedfelt, og „Tro, Haab og Kærlighed“, tre Jomfruer, i det lille Billedfelt. Endelig blev i 1919 en Kopi af Blochs: Kristus i Getsemane indsat i det store Billedfelt.

Det bliver ialt 7 Billeder, som gennem de forløbne 3 Sekler har fyldt Alterrammens Billedfelter. De afspejler de skiftende Tiders Smag, og delvis for de to ældste Holds Vedkommende deres Klædedragt. Man taler i vor Tid saa meget om Fremskridt. Paa dette Felt er det desværre gaaet tilbage. A a g e J e s p e r s e n .

De her anvendte Billeder er fotograferet og stillet til Raadighed af Kirkemaler Ejnar V. Jensen, Køge, hvorfor jeg takker ham.

NAVNELISTE

A.

Aagaard, P. D. 89 ff.
Aakjær, Jeppe 9 ff, 33.
Andersen, Anders 39, 87.
" Niels 44, 86.
" Søren 54, 82.

B.

Baggesen, Jens 102.
Bjerre, Præst 83.
Bjørnson, Bj. 106.
Blichingborg 42.
Bloch, Maler 111.
Bregendahl, Marie 9, 19 ff.
Brejnholdt, Niels 62 ff.
Bretton, L. 56.

C.

Christian IV 107.
" VII 95.

D.

Dahlgaard, Chr. P. 71, 76.
Dath, Andreas 111.
Dige, Købmand 103.

E.

Eskildsen, Peder 48.

F.

Frederik VI 89.
Fibæk, Johannes 30.

G.

Godsk, Arne 87.
Grundtvig 33, 123.
Grønbæk, A. 42 ff.
Gudiksen, Gudik 71.
" Knud 70, 71.
" Peder 72.

H.

Hagensen, Ane D. 35.
" Frants 35.
" Proprietær 62.
Hagerup, Ejler 120.
Hansen, Carl 89 ff.
" Kommissær 55.
" Laurs 84.

Hansen, M. 52 ff.
" Peder 40.
Hillerup, Bodil 34.
Horn, Byfoged 102.
Husted, Juliane 81.

I.

Illum, Sigbrith 34.
Ingemann 33.
Iversen, Chr. 75.
" Laust 81.
" Peder 81, 83.

J.

Jakobsen, Asger 77.
Jensen, Chr. 46.
" Ejner V. 120 ff.
" Harald 75, 78.
" Jens K. 85.
" Kresten 49.
" Magnus 74.
" Niels 54.
Jeppesen, M. J. 83.
Jepsen, Jens 80.
Jespersen, Proprietær 61.
" Niels 44.
Jæger, Maler 111.

K.

Krag, Jens 29.
Kjeldsen 89 ff.
" Madam 105.
Kjærsgaard, M. 59.
Kjængsdal, Redaktør 32.
Knoth, A. 52.
Kristensen, E. T. 10.
" Jens 85.
" Kr. 85.
" Laurs 83.
" Mads 40, 80.
" Martin 74.
" Svenning 86.
" Søren 74.

L.

Laursen, Johannes 84.
" Laurids 77.

M.

Madsen, Ejnar 82.
Mikkelsen, Chr. 71.
" J. Kusk 70.
Munksgaard 61.
Møller, Andreas 35 ff.
" Niels 87.

N.

Nautrup, Peder 72.
" Søren 73.
Nexø, Andersen 33.
Nielsdatter, Kjirsten 29.
Nielsen, Alf 83.
" Chr. 79.
" Iver 86.
" Jens 49.
" Niels Bak 79.
Nissen, Peder 34.
" Nis 34 ff.
Nygaard, Niels 85.

O.

Olesen, Anders 78.
" Biskop 111.
" Chr. Ole 78.
" Kirsten 78.
" Kristian 78.
" Niels 78.
" Ole 78.

P.

Pedersdatter, Marta 35.
Pedersen, Jens 75.
" Jens Pr. 79.
" Knud 87.
" N. 52 ff.
" Niels 29.
" Peder 78.
Poulsen, Jens 30.
" Klaus 82.
Primdahl, Kr. 84.
" Peder 70.

R.

Rasmussen, M. P. 50 ff.
Revsgaard, Møller 62.

Richardt, Chr. 5.
Rosenstand 89 ff.

S.

Sandahl, Ingv. 84.
Severinsen, P. 107.
Sigh, Ejner O. 74.
" Kr. O. 78.
Sinding, P. 50.
" Peder 81.
Skov, Jacob L. 44, 45.
Skovsager, Ole 78.
Smith 52 ff.
Spliid 42 ff.
Stadil, H. F. 71.
" Jens 34.
" Karen 34.
Stamp, Kr. 86.
Stampe, Chr. 70.
Svenningsen, J. 82.
" Kr. 80.
Sørensen, J. Chr. 82.
" Jens 75, 76, 82.

T.

Thjørring, Købmand 103.
Thomsen, Th. Chr. 44.
Thorsen 53.
Toft, Michael 84.

U.

Uldall 113.

V.

Vester, Søren 81.
Vestergaard, Provst 111.
Villemoes 50 ff.
Vraa, N. Kr. 39.

W.

Wammen, A. 30.
" Chr. 30.
" Jacob 30.

Ø.

Øllgaard, Kr. 53 ff, 90.

INDHOLD:

<i>Niels P. Bjerregaard</i> : Spændvidde og Sammenspil	5
<i>Marie Jespersen</i> : Fra Heden	25
" " : Tinghøj	31
<i>Gudmund Schütte</i> : Fødseldagsbarn eller Fødselar?	32
<i>Lavrs Laursen</i> : Spøttrup Gods 1848.....	34
<i>Niels P. Bjerregaard</i> : Fra Kirkeinspektionens Skuffe II	89
<i>Aage Jespersen</i> : Balling Kirkes Alter	106
Navneliste.....	125
Indholdsfortegnelse.....	127